

REVIJA ZA LJUBITELJE GORA ŽE OD LETA 1895

Planinski

T M I K

2
2015

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

3,90
EUR

9 177 0 3 5 0 14 3 4 0 0 8

TEMA MESECA

120 let
Planinskega vestnika

INTERVJU

Stanko Klinar
Rudi Rauch

Z NAMI NA POT
Brenta

120 let
Planinskega
vestnika

AKCIJA 50% POPUST

Iz mojega življenja v gorah – faksimile z dodatkom

V letu 2008 smo beležili 150. obletnico rojstva dr. Juliusa Kugyja in 60. letnico smrti prevajalke Mire Marko Debelakove. Izdan je bil reprint prve in najpomembnejše Kugyjeve knjige *Iz mojega življenja v gorah*, ki je leta 1937 v slovenskem prevodu Mire Marko Debelakove izšla pri Planinski matici.

V prilogi *Pisma* je poleg spremnega eseja urednika knjige Andreja Mašere tudi reprint članka Franceta Avčina *Ob odkritju spomenika Kugyju*, ki je bil objavljen v *Planinskem vestniku* št. 9/53. V njem avtor, ki je še osebno poznal velikega alpinista, dokazuje Kugyjevo čisto slovensko poreklo. V prilogi je tudi rodbinsko deblo družine Kugy, ki ga je skrbno pripravil Peter Hawlina in ki nedvomno potrjuje Avčinova dognanja. Objavljeni so tudi prevodi dopisovanja med Kugyjem in Miro Marko Debelakovo.

Format: 148 mm x 210 mm; 232 strani faksimile, dodatek: 40 strani

V času od 15. 2. 2015 do 15. 3. 2015 lahko knjigo kupite po akcijski ceni s 50-odstotnim popustom: 17,50 €* (redna cena: 35,00 €*).

*DDV je obračunan v ceni. Stroške poštne plača naročnik.

IZ PLANINSKE TRGOVINE

Zimski meseci so kot nalašč za prebiranje literature. Podaljšane večere si lahko krajšate z leposlovjem iz Planinske trgovine PZS. Za načrtovanje in izvedbo planinskih tur pa bodo dobrodošla družba zemljevidi in vodniki. Tako boste dobro pripravljeni na sezono. Spomnimo naj vas, da je na voljo kar nekaj vodnikov, zemljevidov pa tudi druge literature po zelo ugodni ceni.

Izbirate lahko tudi med tekstilnimi izdelki, opremo in pripomočki, svetilkami, pripomočki za orientacijo. Torej, za vsakega se bo nekaj našlo. Več o izdelkih si lahko ogledate na: <http://www.pzs.si/trgovina.php>

Vabljeni k nakupu!

INFORMACIJE, NAKUP in NAROČILA:

Planinska zveza Slovenije, Planinska trgovina PZS

na sedežu: Dvorakova ulica 9, Ljubljana, v času uradnih ur, **po pošti**: p. p. 214, SI-1001 Ljubljana, **po telefonu**: 01 43 45 684 v času uradnih ur, **faksu**: 01 43 45 691, **brezplačna telefonska številka**: 080 1893 (24 ur na dan, vse dni v letu), **e-naročila**: narocilo@pzs.si ali **spletna trgovina PZS**: <http://trgovina.pzs.si>. **Uradne ure** v Planinski založbi PZS, Ljubljana, Dvorakova 9: v ponedeljek in četrtek od 9. do 15. ure, sredo od 9. do 17. ure, petek od 9. do 13. ure (odmor za malico: 10.30–11.00).

Slovenski planinski muzej

Triglavska cesta 49, 4281 Mojstrana, **telefon**: 08 380 67 30, **faks**: 04 589 10 35, **e-naročila**: info@planinskimuzej.si.

Izhaja petnajstega v mesecu.
Planinski vestnik objavlja izvirne prispevke,
ki še niso bili objavljeni nikjer drugje.
115. letnik

NASLOV UREDNIŠTVA:

Planinska zveza Slovenije
Uredništvo Planinskega vestnika
Dvorakova ulica 9, p. p. 214
SI-1001 Ljubljana
T: 01 434 56 90, F: 01 434 56 91
E: pv@pzs.si
www.planinskivestnik.com

ODGOVORNI UREDNIK:

Vladimir Habjan

UREDNIŠKI ODBOR:

Emil Pevec (tehnični urednik),
mag. Marjan Bradško, Marta Krejan Čokl,
dr. Andrej Mašera, Zdenka Mihelič,
dr. Irena Mušič Habjan, dr. Mateja Pate,
Dušan Škodič, Tina Leskošek, Mire Steinbuch

ZUNANJI SODELAVEC:

Peter Šilak

LEKTORIRANJE:

Mojca Volkar Trobešek, Marta Krejan Čokl,
Katarina Marin Hribar, Mira Hladnik

GRAFIČNA PRIPRAVA IN TISK:

Schwarz print, d. o. o.

NAKLADA: 5000 izvodov

Prispevke, napisane z računalnikom, pošiljajte
po elektronskem mediju na naslov uredništva
ali na elektronski naslov. Poslanih prispevkov ne
vračamo. Uredništvo si pridržuje pravico do objave
ali neobjave, krajšanja, povzemanja ali delnega
objavljanja nenaročenih prispevkov v skladu s svojo
uredniško politiko in prostorskimi možnostmi.
Mnenje avtorjev ni tudi nujno mnenje uredništva
in PZS. Kopiranje revije ali posameznih delov brez
privolitve izdajatelja ni dovoljeno.

Naročanje:

Po pošti na naslov: Planinska zveza Slovenije,
Dvorakova ulica 9, p. p. 214 SI-1001 Ljubljana,
po elektronski pošti na naslov: pv@pzs.si ali po
telefonu **080 1893 (24 ur na dan)**.

MODRA ŠTEVILKA

080 18 93

Številka transakcijskega računa PZS je 05100-
8010489572, odprt pri Abanki, d. d., Ljubljana.
Naročnina 39 EUR, 63 EUR za tujino, posamezna
številka 3,90 EUR. Člani PZS so upravičeni do 25%
popusta na letno naročnino Planinskega vestnika.
Reklamacije upoštevamo dva meseca po izidu
številke. Ob spremembi naslova navedite tudi
stari naslov. Upoštevamo samo pisne odpovedi do
1. decembra za prihodnje leto.

Program informiranja o planinski dejavnosti
sofinancirajo Ministrstvo za šolstvo in šport RS,
Fundacija za financiranje športnih organizacij v RS
in Javna agencija za knjigo RS.

Fundacija za šport

FOTOGRAFIJA NA NASLOVNICI:

Jalovec Foto: Oton Naglost

Uredništvo Planinskega vestnika skrbno
preverja vse članke in točnost v reviji objavljenih
opisov poti, ki praviloma vključujejo opozorila
na nevarnosti in možne pasti obiskovanja gora.
Žal pa je vsak opis vedno subjektiven, poleg tega
se objektivne težave na terenu lahko spreminjajo
iz dneva v dan, celo iz ure v uro. Zato uredništvo
revije in Planinska zveza Slovenije ne moreta
prevzeti nobene odgovornosti za morebitne
poškodbe ali materialno škodo, ki bi jih utrpel
kdorkoli zaradi hoje in plezanja po gorah po
navodilih iz te revije.

120 kilogramov štiri metre v višino

Kdo ve, kako ponosni nase bi bili danes tisti planinci, ki so davnega leta 1895 dobili idejo o posebnem glasilu o gorah in planinski organizaciji, če bi vedeli, da bo februarja leta 2015 praznovalo svojo stodvajsetletnico in tako postala najstarejša slovenska revija, ki še vedno izhaja? Lahko jim samo čestitamo. Celo vrsto čestitk ob tem jubileju prejmeta tudi uredništvo in Planinska zveza. Prav je, da se o tem izjemno lepem jubileju piše in govori, naj se širi glas o tem, za Slovence in njegovo kulturo gotovo posebnem dogodku.

Ob množici novinarskih vprašanj, ki smo jih v uredništvu prejeli, se bom ustavil pri nekaterih, meni bolj zanimivih. Eden teh so pomembni dogodki, mejniki v življenju Planinskega vestnika. Mejnik je lahko zgodovinski: pred prvo svetovno vojno, med vojnami, po drugi svetovni vojni, po osamosvojitvi Slovenije. Lahko so mejniki obdobja dela posameznih urednikov. Teh jih je bilo v 120 letih zgolj osem, med njimi pa beleži največ letnikov Tine Oreš, kar 30, dr. Josip Tomižšek pa je bil urednik najdlje časa – kar 32 let, povprečje pa je 15 let na urednika. Mejnik bi na primer lahko bila uvedba barvne tehnike leta 2001; pred tem je revija izhajala v črno-beli tehniki. Eden od mejnikov bi lahko bil tudi format, ki ga je naše uredništvo leta 2010 s približne velikosti današnje revije National Geographic povečalo skorajda na velikosti A4. Nekatere je zanimalo, ob katerih pomembnih dogodkih slovenskega planinstva, vse od postavitve Aljaževega stolpa na vrhu Triglava leta 1895, je bil PV zraven. Pri vseh! Teh je seveda toliko, da niti najodmevnejših v tem skromnem uvodniku enostavno ne moremo povzeti. Še druge je zanimalo, če smo ob jubileju naredili kakšno statistiko. Prav posebej za to je nismo, so pa znani tile podatki: v 120 letih je izšlo več kot 1300 števil na skoraj 60.000 straneh; za PV je pisalo več kot 10.000 različnih avtorjev; napisali so preko 40.000 člankov (sem ne štejemo avtorjev vestičarskih zvrsti, tj. novičk). Pa še tale zanimiv podatek: naš tehnični urednik, ki ima pri roki vseh 120 letnikov, jih je zložil v višino. A veste, koliko merijo? Skoraj 4 metre! Njihova skupna teža pa znaša okoli 120 kilogramov!

Ali v uredništvu še hranimo prvo številko, ki je izšla pred 120 leti? Uredništvo svojih prostorov sicer nima, imajo pa na Planinski zvezi še shranjene vezane letnike vseh dosedanjih izdaj, tudi prvo. Vse stare izdaje boste našli v Narodni univerzitetni knjižnici, v Mestni knjižnici Ljubljana, pa še v kateri drugi. Nekatere je zanimalo, za katere vsebine je največ zanimanja v elektronskem kazalu PV. Žal ne vemo, saj iskalnik tega ne omogoča. Morda bo po nadgradnji spletnega iskalnika lahko dala odgovor tudi na to vprašanje. Upajmo, saj bi to zanimalo tudi nas.

Nekateri so me vprašali, kaj je zame kot odgovornega urednika največji izziv. Teh je kar precej. Da bo PV dostojno povzema bogato dejavnost planinske organizacije in da bo obenem dovolj vabljev za vse ljubitelje gora, da bi vsak mesec našli primerne teme meseca, ki bodo zanimive za čim širši krog bralcev; da bi bila revija vsebinsko in oblikovno tako kvalitetna, kot so najboljše evropske gorniške in alpinistične revije; da bi uspešno krmaril delo uredništva; da bi revija izšla vsak mesec do roka, to je do 15. v mesecu; da bo v reviji čim manj napak ...

O tem, kaj pomeni Planinski vestnik za planinsko organizacijo, pa tudi slovensko kulturo, na tem mestu ne bom pisal, saj so o tem v nadaljevanju več napisali naši gostje. Eno najpogostejših novinarskih vprašanj pa je bilo, kako vpliva kriza na nas in o tem, zakaj se je PV lahko ohranil tako dolgo časa. Kot v uvodnem članku piše Škodič, je bilo v preteklosti že več poskusov iskanja "skrivnosti" tako dolgega preživetja revije, a nikoli do konca odkrite. Jaz mislim, da je obstal zaradi navezanosti bralcev do planinske organizacije in do naših gora.

Vstopamo v 13. desetletje izhajanja. Naj tako ostane tudi v bodoče, kriza gor ali dol. Še naprej računamo na vas.

Vladimir Habjan

Vladimir Habjan

4 Obletnice

120 let Planinskega vestnika

Dušan Škodič

28 Sončna Brenta *Morda najlepša skupina v Dolomitih*

Andrej Mašera

Opisi tur

- Iz Molvena do kočice Pedrotti
- Via delle Bocchette Alte
- Via delle Bocchette Centrali
- Cima Tosa

Visoko nad dolino Val Brenta Alta, levo Cima Tosa in Crozzon di Brenta, na obzorju Cima Presanella Foto: Aleksandar Gospić

39 Loška stena

Zimska tura z nepričakovanim zapletom

Nina Turnšek

UVODNIK

120 kilogramov štiri metre v višino 1

Vladimir Habjan

OBLETNICE

120 let Planinskega vestnika 4

Dušan Škodič

JULJSKE ALPE IZ ZGODOVINE

Izjemna pot in izjemen zapis 14

Ivan Tušek, povzel Marjan Bradeško

INTERVJU

Stanko Klinar 18

Jože Mihelič

NAD ZADNJO TRENTO

Med Škrbino za Gradom in Jalovcem 22

Gorazd Gorišek

MISEL

Planinski vestnik, 120 let 27

Igor Škamperle

KOLUMNA

Zgodba o labodu 27

Dušan Klenovšek

Z NAMI NA POT

Morda najlepša skupina v Dolomitih 28

Andrej Mašera

LOŠKA STENA

Zimska tura z nepričakovanim zapletom 39

Nina Turnšek

ZGODOVINA

Ob minuli 90-letnici 42

Žarko Rovšček

ZAHODNI JULJCI

Špik Hude police/ Cima di Terrarossa 45

Olga Kolenc

LITERARNI RAZPIS

Peca ostaja 48

Vida Voglar

KOLUMNA

Nefretete 50

Tone Škarja

INTERVJU

Pogovor z Rudijem Rauchom 52

Žarko Rovšček

SLOVENSKO-HRVAŠKO PLANINSTVO

Več kot sto let sodelovanja PZS in HPS 54

Krunoslav Milas in Alan Čaplar

V DEŽELI ČRNEGA ORLA

Neuspešno v Prokletije 58

Mojca Stritar Kučuk

MLADINA IN GORE

Tržičani zmagovalci 26. državnega tekmovanja 61

Sporočilo za javnost, povzel Mire Steinbuch

MINIATURA

Reka v kanjonu 62

Aleš Nosan

VARSTVO NARAVE

O ptičjem limu 64

Dušan Klenovšek

ZELIŠČA NAŠIH GORA

Hrast (Quercus sp.) 64

Lovro Vehovar

PREZGODNJE SLOVO

Tomaž Planina 66

Jurij Kunaver, Emil Leon Sekne

NOVICE IZ VERTIKALE

ŠPORTNOPLEZALNE NOVICE 67

PISMA BRALCEV 68

PLANINSKA ORGANIZACIJA 68

TNP 72

V SPOMIN 72

Vsebine vseh Planinskih vestnikov od leta 1895 dalje na www.pvkazalo.si

Zgodba o zgodbi za zgodovino

120 let *Planinskega vestnika*

Dušan Škodič

S to številko obeležujemo častitljivo 120. obletnico izhajanja *Planinskega vestnika*, najstarejše še izhajajoče slovenske revije. Prva številka našega mesečnika je izšla 8. februarja 1895, izdalo pa jo je tedaj le dve leti staro Slovensko planinsko društvo (SPD) v Ljubljani.

Z izjemo vojnih let, ko je izhajal zelo okrnjeno ali celo prenehal, je *Vestnik* v dosedanjih več kot 1300 številkah razveseljeval, izobraževal in kulturno ozaveščal cele generacije naših planincev. Danes ga izdaja naslednica nekdanjega SPD, Planinska zveza Slovenije (PZS). V preteklosti je bilo

sta bila to res navezanost našega naroda na gore, njihovega pomena za nacionalno identiteto ter s tem potreba po glasilu, ki bi bralcu nudilo splošne informacije, uporabne nasvete ter ga seznanjalo z delovanjem planinske organizacije. Ta je imela v različnih zgodovinskih obdobjih različen pomen in poslanstvo.

je spreminjal *Planinski vestnik*, ki je skozi vsa obdobja vseeno obdržal nekaj skupnih točk. Vedno je predstavljal uradno glasilo svoje planinske organizacije, zavzemal se je za splošno sprejete in uveljavljene družbene vrednote, skušal je biti vsebinsko raznolik ter kljub poudarjanju nacionalnih interesov ostajal politično nevtralen. Verjetno je tudi to eden pomembnejših razlogov navezanosti dela naročnikov, ki mu ostajajo zvesti cela desetletja. Prav v tej njegovi dolgoživosti se skriva največja vrednota. To je vloga našega najpopolnejšega planinskega arhiva, ki je

že več poskusov iskanja "skrivnosti" tako dolgega preživetja revije, ki nikoli ni imela visoke naklade, niti ni bila komercialno zastavljena, saj z izjemo zadnjih let ni bila dostopna v prosti prodaji. Posledično se je skozi vso svojo zgodovino soočala s težavami zaradi pomanjkanja denarja, njeno izhajanje pa so občasno v zagato spravljali tudi nerazumljivi ukrepi posameznih veljakov krovne organizacije. A *Vestnik* se je kljub temu obdržal do današnjih dni, čeprav njegove skrivnosti nismo nikoli zadovoljivo pojasnili. Morda

Pomen in poslanstvo

Članstvo v SPD je v zgodnjem obdobju, se pravi še v času Avstro-Ogrske in do začetka prve svetovne vojne, pomenilo prej zaveden odnos do slovenstva in domovine kakor pa do naravnih lepot gorskega sveta. Bil je čas prebujanja narodne zavesti, ko so Nemci segali po naših gorah in prav zaradi tega je bila ustanovljena SPD. Šlo je predvsem za zbiranje in druženje ljudi z narodno zavednimi cilji. Kasneje se je poslanstvo planinske organizacije spreminjalo, prav tako se

po digitalizaciji dejansko postala "školjka, ki si jo daš k ušesu, da poslušáš šum časa. Ko planinske organizacije v današnji organiziranosti ne bo več, bo edino *Planinski vestnik* tisti, ki je kaj ohranil za zanamce. Boljšega arhiva za nazaj, kot je to glasilo, obstoječa organizacija nima." (Strojin, *Planinski vestnik*, 1990, št. 2, str. 50) *Planinski vestnik* je bil v svojih prvih letih deloma vezan na članstvo v SPD. Možno je bilo biti samo član SPD, ki je brezplačno prejemal revijo ali zgolj naročnik revije, saj v starih kolofonih zasledimo obvestilo, da je

znašala društvena članarina skupaj z revijo tri goldinarje, zgolj naročnina na revijo pa dva goldinarja. Samega članstva brez revije SPD še ni ponujal, zato lahko sklepamo, da je bilo v prvih letih število članstva v SPD precej podobno številu naročnikov na *Planinski vestnik*. Vodstvu se je očitno zdelo izredno pomembno, da s svojimi mislimi in načrti prodre med vse članstvo. To je imelo velik pomen, kajti moramo se zavedati, da kljub velikemu opravljenemu delu z gradnjo slovenskih poti in koč ter kljub neverjetno uspešnemu zbiranju sredstev za vse te podvige članstvo v SPD nikakor ni bilo visoko, kakor bi lahko sklepali po gorečnosti planinske srenje, ki se je upirala ponemčevalni politiki. Leto pred začetkom prve svetovne vojne je imela SPD le okoli 3400 članov, približno takšna je bila torej tudi naklada revije.

Na samem začetku

Njen urednik je postal ugledni jezikoslovec in profesor Anton Mikuš, ki je v prvem uvodniku razkril namen, s katerim je SPD začela izdajati svoje uradno glasilo: "Da društvo tudi v tem oziru doseže svoj namen, sklenil je odbor 'Sl. pl. dr.' od leta 1895. počenši izdavat

Slovcih se je do nedavnega premalo gojila turistika, in krasote naših dežel so bile tujcem bolj znane nego domačinom. Tujci so se navduševali za prirodne lepote naših pokrajin, a domačini niso poznali biserov, kateri dičijo slovensko zemljo." Kot lahko vidimo, je bil na začetku izhajanja v *Planinskem vestniku* dejansko zelo prisoten nacionalni element, v oči pa nam zagotovo najbolj pade arhaična slovenščina, z razumevanjem katere se moramo kar lepo potruditi. Seveda revija v prvih letih še zdaleč ni bila tako obsežna, kot jo poznamo danes, izhajala je v manjšem formatu in na zgolj šestnajstih straneh, tako da si komajda zasluži svoje ime.

Naša beseda za naš boj

Mikuš, ki jo je urejal štirinajst let, se je po svojih močeh kljub skromnemu

le v gorah, tudi z blatenjem po nemškem časopisju.

Zasledimo še nekaj, česar se tako *Planinski vestnik* kot današnja Planinska zveza Slovenije nista nikoli znebila. Že od prvega letnika dalje opazimo pozive k rednejšemu plačevanju planinske članarine in obvestilo, da neplačniki v prihodnje tudi revije ne bodo več prejeli.

Že takoj na začetku je hotel biti *Vestnik* tudi praktičen pripomoček planincu, ki ga je seznanjal z voznimi redi javnih prevozov do planinskih izhodišč, obveščal ga je o popustih voznine za člane SPD in o razpisanih društvenih izletih.

Finančna situacija je bila ves čas slaba, zato so se izdajatelji že takoj zatekli k oglasnemu marketingu, ki je bil glede na format in obseg revije nenavadno obsežen. Od že omenjenih šestnajstih

Letnika 1946 in 1947 sta izšla pod imenom *Gore in ljudje*. Bil je čas povojne izgradnje in hoja v gore je dobila naprednejši pomen v smislu množične fizkulture dejavnosti in želje po premikanju meja človeške vzdržljivosti in spretnosti; nov, vrednejši pomen so dobili predvsem alpinistični dosežki. Uvodni članek je napisal kar notranji minister Zoran Polič z naslovom *Planinstvo v novi dobi*. *Planinski vestnik* je tako za dve leti postal *Glasilo odbora za planinstvo in alpinistiko*, z letom 1948 pa mu je bilo spet vrnjeno staro ime, ki je v veljavi še danes.

blagemu planinoslovstvu posvečen mesečnik, kateri bode objavljala zanimljiva predavanja in različne planinoslovne spise in slike. Oziral se bode časopis tudi na promet in donášal različne društvene vesti in domače in tuje turistične in planinoslovne novice ter tudi poročal o delovanju Slovenskega planinskega društva in sličnih društev po drugih deželah. Priobčevali bomo tudi živopisne znamenitih slovenskih hribolazcev iz prejšnjih časov, tako n. pr. o prvaku slovenskih turistov Valentinu Staniču. V nas

prostoru trdil bralstvu priobčiti zanimive članke in spise s področja planinstva, dobro pa je bilo razvidno tudi to, da revija izpolnjuje vlogo društvenega glasila. Tako lahko v njem občasno beremo obsežna poročila, pravzaprav zapisnike občnih zborov osrednjega društva ali podružnic, razne proredne k zbiranju sredstev za nadelavo ter označevanje novih poti in gradnjo koč ter celo javne polemike SPD z nemškimi društvi, ki so v tistem času hudo nagajala naši planinski organizaciji. Ne

strani je bilo namreč za celi dve strani komercialnih reklam, niti ne nujno povezanih s planinstvom. Med zanimivejšimi oglasi tako najdemo pleskarske storitve, kamnoseške izdelke za cerkve in grobove ter razne t. i. planinske likerje, izdelane iz originalnih kranjskih zelišč, narejene nalašč za planince.

Tominškovo viharjenje od Avstro-Ogrske do druge svetovne vojne

Leta 1908 je uredniško mesto prevzel dr. Josip Tominšek, mlajši brat tedanjega

Uredniki *Planinskega vestnika*: Anton Mikuš, Josip Tominšek, Arnošt Brilej, Tine Orel, Marijan Krišelj, Milan Cilenšek, Marjan Raztresen, Vladimir Habjan

odločnega predsednika SPD Frana Tominška. Josip je bil tako kot Mikuš jezikoslovec, sicer pa literarni zgodovinar in gimnazijski profesor. Takoj po nastopu je bralcem obljubil prenovo revije, ki naj bi prišla med ljudi natisnjena na nekoliko boljši papir ter opremljena z ilustracijami in fotografijami. Hkrati je nekoliko naraslo število strani in revija je posledično lepo napredovala na estetskem področju. Tominškova doba urednikovanja je trajala kar 32 let, vendar je zaradi prve vojne vihre lahko uredil le 26 letnikov. V letih pred prvo svetovno vojno zasledimo tudi novost, namreč ob

glavnem uredniku Tominšku se pojavi še odgovorni urednik Svitoslav Breskvar. Tominšek se je leta 1911 preselil v Maribor, kjer je prevzel mesto ravnatelja na klasični gimnaziji, kjer je ostal do upokojitve. Tako je bilo praktično vse to obdobje uredništvo *Planinskega vestnika* dejansko v Mariboru. Doba urednikovanja Josipa Tominška lahko v grobem razdelimo na dva dela, med katera se je vrnila vojna, ko se

je izhajanje začasno prekinilo. Zadnja številka leta 1914 je bila črno obarvana, vsebinsko in oblikovno. V njej najdemo veliko posvetilo na fronti padlemu Bogomilu Brinšku in še nekaterim vidnim društvenim članom ter resna opozorila, da ima SPD velike gmotne težave zaradi vojaške mobilizacije in prihajajoče vojne. Planinske kočje so ostale zaprte, tako da je izpadel ves dohodek, usahnile so tudi vse oblike donacij. Zato je prihajalo do zamud

V času prve svetovne vojne in takoj po njej je bilo izhajanje najbolj ogroženo. Za leta 1915–1919 je izšla le prehodna številka, leta 1920 ni bilo nobene, po tem pa so se razmere za Slovence v novi kraljevini Jugoslaviji umirile in z letom 1921 je *Planinski vestnik* ponovno izhajal redno vsak mesec. Med drugo svetovno vojno je bilo izhajanje prav tako moteno, vendar je uredništvo kljub težkim razmeram opravilo veliko delo. V letih 1942–1944 je izhajal v združenih številkah na dva ali tri mesece, leta 1945 je izšel zbornik za celo leto, po letu 1946 pa je izhajanje ponovno steklo.

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

Da je naša revija zelo bogat arhiv slovenskega planinstva, pripovedujejo tudi zanimive *cvetke*, ki smo jih za vas nabrali iz starih števil. Predstavljajo ogledalo nekdanjega razmišljanja glede planinstva in njegovega pomena v določenih časovnih obdobjih. Sto dvajset let je dolga doba in nekateri pogledi so se do današnjih dni že zelo spremenili. Nekateri pač manj, kot bi pričakovali ...

V letniku 1898 najdemo prepis zanimivega razmišljanja Franceta Kadilnika iz leta 1875. V njem pravi, da je vzpon na Triglav (večina vzponov je tedaj potekala le z gorskimi vodniki) zelo težaven in da jih mnogo omaga na Malem Triglavu, nekateri že tudi niže. Pri tem pa včasih prihaja do nepoštenja. Ljudje svoja imena napišejo na listke, ki

jih diskretni vodnik nato odnese in shrani v steklenico, ki je v ta namen spravljen v kamniti piramidi na vrhu Triglava. Aljaževega stolpa tedaj namreč še ni bilo. V tistih letih so namreč časopisi občasno objavili kratke novice, kdo je v zadnjem času osvojil Triglav – in posledično je med ljudmi prihajalo do raznih komentiranj in seveda zavisti glede dvomljivih dosežkov ...

pri tisku in kljub dobrim namenom je z mesecem avgustom izšla zadnja številka.

Ko nemško nevarnost zamenjajo krivične meje

Po koncu vojne in razpadu monarhije se je marsikaj spremenilo. Slovenci so postali "pravi narod", saj so bili v Kraljevini SHS oziroma kasnejši Kraljevini Jugoslaviji končno priznani, žal pa je zaradi mešetarnjenja zaveznikov na drugi strani nove italijanske meje ostala tretjina našega ozemlja in prebivalcev. Po drugi strani je izginila germanizacija, zato se je tudi poslanstvo SPD in *Planinskega vestnika* temu primerno spremenilo.

SPD je po koncu vojne potrebovala eno leto, da je popravila izropane in poškodovane kočice ter znova začela z izdajanjem revije. Iz pisanja v letu 1921 veje velika grenkoba in razočaranje nad političnimi spletkami v Londonu, zaradi katerih je bila izgubljena Primorska, po nespretno izpeljanem plebiscitu pa še Koroška:

"Zrušila se je stara država, ki nas je trdo oklepala. Vstala je Jugoslavija, vse je vzki-pelo od radosti. Mislili smo, da je za nas napočil zlati vek. Toda kaj so pravili stari Rimljani: *Timeo Danaos et dona ferentes*. Bojim se Danajcev, tudi ko prinašajo darove. In res, prišli so, pozdravljeni v znamenju zlate svobode, a obenem so zasedli in obdržali naše najlepše pokrajine in niso nam bili v pomoč nasproti sovražniku na severu. Danes je naš narod naravnost razkosan ..." (*Planinski vestnik*, 1921, št. 1, str. 18)

A treba je bilo preživeti in tudi nova država je imela svoje slabosti, čeprav na planinskem področju tega ni bilo ravno čutiti. Oba brata Tominšek sta za svoje predano delo od kralja Aleksandra prejela visoki državni odlikovanji.

V povojnem obdobju *Planinski vestnik* ni bil več vključen v društveno članarino, ampak je postal v celoti odvisen od naročnikov. Nov začetek je bil težak, prvo

FOTO: DEJAN TONKEL

Bojan Rotovnik, predsednik Planinske zveze Slovenije: "*Planinski vestnik* je v svoji bogati zgodovini uspešno združeval vsebine, ki so zanimive za širok krog ljubiteljev gora z vsebinami, ki so pomembne za planinsko organizacijo. Verjamem, da bo *Planinski vestnik* tudi v prihodnje ohranjal primerno razmerje med raznovrstno planinsko tematiko in tako še naprej ostal osrednja slovenska revija s področja planinstva, obenem pa tudi revija planinske organizacije – in to bi tudi bila moja osrednja želja ob 120-letnici revije. Ob tej priložnosti bi se zahvalil vsem, ki so od začetkov do danes kakorkoli sodelovali pri ustvarjanju spoštljive tradicije *Planinskega vestnika*."

ARHIV TOMA VIRKA

Tomo Virk, književnik, literarni teoretik, esejist, prevajalec: "*S Planinskim vestnikom* sem se spoprijateljil pri štirinajstih letih. Tedaj sem poletja preživel na Češki koči in v deževnih dnevih požiral vezane stare letnike te žlahtne, že takrat legendarne revije. Povsem me je prevzela in med drugim navdušila za alpinizem. Pozneje so me pritegovale še druge vsebine novjših in starejših letnikov: literarne (malo po prvi svetovni vojni je *Planinski vestnik* v nekaterih literarnih krogih veljal za najboljšo literarno revijo), topopisne, kulturnozgodovinske in celo filozofske. Do danes sem se dodobra prepričal, da ta odlična revija s svojo dolgo zgodovino ne pomeni le osrednjega stebra gorniške kulture, temveč je tudi eden najpomembnejših kulturnih in kulturnozgodovinskih dokumentov, kar jih Slovenci imamo."

ARHIV DUŠANA JELINIČA

Dušan Jelinič, novinar, pisatelj in alpinist: "*Planinski vestnik* je večno mlada revija, ker temelji na barvah. Njegova harmonična sestava ustvarja sanjavost, ki ti pričara naravo, nebo in daljna obzorja. Barvna je naslovnica, barvne so slike v notranjosti, v raznih odtenkih pa so tudi barvni prispevki, ki sestavljajo njegovo vsebino. Iz teh barv pa veje izhaja sveži zrak naših gozdov, rezka sapa naših sten, zarja oddaljene narave, ki ti je v trenutku domača. *Planinski vestnik*, ki pri meni doma domuje že desetletja (še vse stare izdaje hranim, vezane v častitljive lepenkaste črnozelenelene obloge), ima čudno alkimijo: – na izzivalno belih listih se bohotijo gorske steze, zeleni travniki in tako domača pokrajina, daki bi kar stopil vanjo, in že bi se že znašel tam, kjer si zagotovo nekoč že bil. *Planinski vestnik* te popelje na naše, od generacij sanjačev že desetletja zlizane stene, potem te potegne v kraško vasico, nato te dvigne do himalajskih prerij ter te spet nežno spusti na nam tako znana razpotja. In veš, da tudi ko si se povzpel do višav, boš vselej doma, saj ti bodo prišli naproti prijatelji, ki soustvarjajo tvoj vsakdan. In dejansko sem se še kot otrok tresel ob tedaj nepredstavljivih vzponih Klementa Juga, – stare *Planinske vestnike* sem imel vezane v častitljive lepenkaste črnozelenelene obloge –, se veselil herojskih časov prvih tedaj jugoslovanskih odprav v tuja gorstva ter se tako naposled podal na pot, ki te pelje navzgor le zato, da bi se nato spetle vrnil k izhodišču. *Planinski vestnik* mi je bil vselej trden prijatelj na tem večnem rondoju, njegova pot pa se na srečo še ni ustavila."

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

Na prelomu stoletja je, kot vemo, potekala prava vojna za naše gore med Slovenci in Nemci, tj. tedanjo nemško govorečo manjšino in predvsem osovraženi nemškutarji. *Planinski vestnik* je septembra 1897 ogorčeno pisal, kako so svojo nemško zagrizenost kazali trije nemški dijaki iz Ljubljane, ki v Kocbekovi koči na Molički planini na oskrbnikov opomin

niso hoteli vpisati svojih imen v knjigo, čeprav so tam prenočili. Prav tako niso hoteli plačati prenočišča, pač pa le hrano.

Meteorološka opazovanja na Kredarici je SPD uvedla že kmalu po postavitvi kočice. Oktobra 1897 je bila objavljena zanimivost, da je po treh mesecih svoje delo zaključil društveni opazovalec

Pekovec (ki je bil hkrati tudi oskrbnik kočice). Ta je ugotavljal, da se je v tem času nekoliko poredil, počutil pa se je na splošno bolj zdravega, kot je bil prej. Le prvi mesec ga je malo bolela glava, verjetno zaradi redkega zraka.

Ob koncu leta 1897 je Jakob Aljaž v članku razmišljal o svoji veliki viziji – da bo nekoč na vrhu Triglava stal grand

leto je bilo naročnikov komaj še četrtnina članov. Janko Mlakar navaja za tisto leto podatek 854 naročnikov od skupno 3097 članov SPD.

Menjava generacij v SPD in prihod naslednje vojne

Leta 1931 je prišlo v samem SPD do večjih premikov. Skalaši so uspešno sprožili menjavo generacij v vodstvu planinske organizacije in razmišljanje je postalo naprednejše. To se je poznalo tudi pri urednikovanju, kjer so se uveljavile njihove zahteve po bolj atraktivnih (predvsem alpinističnih) vsebinah in večjem poudarku na fotografiji. Tominšek se je kot glavni urednik kljub temu obdržal, v vsebini pa je bilo poleg večje prisotnosti alpinizma zaznati tudi odprtost uredništva do leposlovja, ki so ga prispevali pisci iz vrst bralcev. Naj še omenim, da se je leta 1926 na mestu odgovornega urednika pojavil pisec hudomušnih planinskih dogodivščin Janko Mlakar. Skupaj z Josipom Tominškom sta *Planinski vestnik* pripeljala prav do praga druge svetovne vojne. Revija je imela tedaj tudi že dvakrat več strani kot ob začetku izhajanja. Aprila 1941 je bila Slovenija, kot tudi večji del Evrope, okupirana. Med drugo svetovno vojno je reviji presenetljivo uspelo ostati na površju kljub težkim razmeram in zapovedanemu kulturnemu molku.¹ Mesto urednika v tistih nevhvaležnih in nevarnih časih je prevzel pravnik in publicist dr. Arnošt Brilej. Bil je izkušen planinski funkcionar, v predvojnem obdobju je bil več let tajnik osrednjega odbora SPD, poleg tega pa še funkcionar Zveze planinskih društev Jugoslavije.

¹ Kulturni molk je na področju časopisja in revij veljal "Za publikacije, katerih izdajatelj sodelujejo z okupatorji, in tiste, katerih vsebina ni v skladu z interesi slovenskega naroda". Držala se ga je večina literarnih revij, med katere *Planinski vestnik* ni spadal.

Brilej je bil tudi vsestranski publicist. Po vojni je napisal *Priročnik za planince* (Ljubljana, 1950), še vedno pa so nam znani njegovi značilni grebrenski zemljevidi iz tistega časa.

Oblast po vojni se menja, težave ostanejo

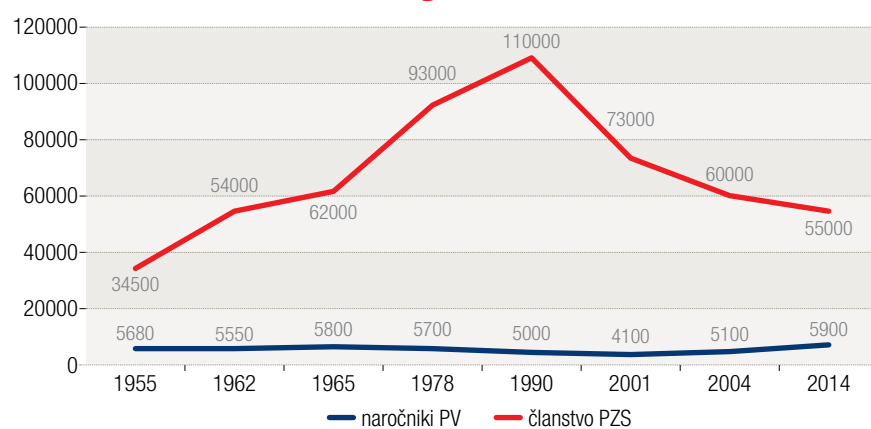
Revija je med vojno izhajala neredno in v zelo skrčenem obsegu. V letniku 1942 lahko preberemo obvestilo, da je zaradi odredbe oblasti o varčevanju s papirjem številka skrčena na zgolj dvanajst strani. Objave so bile popolnoma nevtralne in vojna v člankih praktično ni bila niti omenjena, zato niso motile italijanskih niti kasneje nemških okupacijskih oblasti. Najteže je bilo *Planinskemu vestniku* (in uredniku) zadnje leto, saj je za celo leto 1945 izšel le relativno obsežen *Planinski zbornik*, ki je nekaj več kot dvesto strani posvetil predvsem spominu na gornike, ki so preminili v vojni vihuri. Nato je prišla svoboda, z njo nova država, nova ureditev in seveda nova miselnost o "novem človeku", kot se je tedaj reklo. Razlogov za veselje je bilo mnogo, Slovencem so se ponovno razširila obzorja, saj smo dobili nazaj svojo Primorsko in gore, na katere se nismo mogli podajati celi dve desetletji.

24. februarja 1946 je potekala prva redna skupščina Planinskega društva Slovenije (sedanje ime Planinska zveza Slovenije je bilo sprejeto leto kasneje), na kateri je zagreti literarno-znanstveni odsek predlagal spremembo imena društvenega glasila *Planinski vestnik* v glasilo *Triglav*. *Planinski vestnik* je ravno praznoval 50-letnico izhajanja in predlog se je očitno nekemu zdel zelo primeren za slovo od "preživetih časov". Padel pa je tudi neutemeljen očitek, da je *Planinski vestnik* med okupacijo kršil kulturni molk (očitek je bil kasneje umaknjen, op. a.).

Čeprav je bilo ime *Triglav* na skupščini soglasno potrjeno, je prišlo do drugačnega preimenovanja. Tako je prva številka v letniku 1946 izšla z novim imenom *Gore in ljudje*. Kdo je botroval tej spremembi, verjetno ni več natančno znano. Novo ime se pri bralcih ni prijelo, bilo je tudi precej negotovanja in po dveh letih se je januarja 1948 na naslovnici znova pokazalo staro ime *Planinski vestnik*.

Članki pod uredništvom Arnošta Brileja (mimogrede – funkcija odgovornega urednika je po Tominškovi dobi prenehala) so postali času primerno bolj ideološko obarvani, zelo veliko je bilo alpinizma in tehničnih opisov, opazno je tudi povečanje strokovnih prispevkov. Vedno večjo

Članstvo v PZS in naklada *Planinskega vestnika*

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

hotel, do njega pa bo vozil električni vlak. Tako bo zaželeni vrh enostavno dostopen prav vsem ljudem, tudi tujim turistom. Elektrarna za potrebe železnice bi bila po njegovem lahko postavljena blizu nekdanje Baumbachove kočice, ki je nekoč stala na Logu v Trenti. Zanimivo pa, da je bila sto let po tem Aljaževem razmišljanju v Trenti res postavljena mala hidroelektrarna Krajcarica, in to prav blizu omenjene lokacije.

Vremenske nepravilnosti niso le posledica našega odnosa do narave v zadnjih desetletjih. Leta 1898 je *Vestnik* poročal o "ciklonu", ki je hudo prizadel Jelovico. Po ocenah je bilo podrtih nad 100.000 dreves, škoda ogromna, poti pa neprehodne.

Električno vzpenjačo na Ljubljanski grad je nameraval zgraditi župan Hribar že

leta 1897, ljubljanska mestna občina je o gradnji, kot preberemo, razmišljala tudi leta 1905. Kot kaže, pa za izvedbo ni bilo sredstev kakor tudi za gondolo na Šmarno goro ne, o kateri se je govorilo v istem času. Dejansko je bila vzpenjača zgrajena šele leta 2006, vendar pa je medtem postal naš odnos do rekreacije in planinstva že popolnoma drugačen. Vzpon na Grad velja le za sprehod, na Šmarno goro pa Ljubljančani še vedno radi hodijo peš, za

vlogo je dobivalo varovanje narave, ki je prišlo močno v ospredje pri nameravani gradnji meteorološkega observatorija na vrhu Triglava. Brilej se je sam trudil in spodbujal tudi druge k večjemu kulturno-literarnemu delovanju v planinstvu.

Doba Tineta Orla

Po devetih letnikih je Brilej predal uredniško mesto slavistu, profesorju Tinetu Orlu, ki je zaznamoval naslednja tri desetletja (1950–1979) in v tem času tudi uredil rekordnih trideset letnikov. Orel, ki je bil ravnatelj na celjski gimnaziji, je revijo urejal iz Celja, kjer so jo dobro desetletje tudi tiskali. Bil je zelo pretanjen in natančen urednik, ki je po lastni izjavi vsako posamezno številko pred izidom prebral vsaj petkrat, da bi bila zagotovo brez napak. Orlova tridesetletna doba je obsegala največji zgodovinski razpon med uredniki, saj je pokrivala čas od let povojne obnove do leta, ko so naši himalajci dosegli svetovno odmeven vzpon na Everest. Slovenci smo v desetletjih po drugi svetovni vojni doživljali razmah delavskega in družbenega samoupravljanja, sčasoma pa se je začel izboljševati tudi življenjski standard in vedno več planincev je začelo odkrivati bolj oddaljena gorstva, kar se je poznalo pri vsebini revije.

V ospredje je z naraščanjem članstva PZS (ta je svoj višek doživela leta 1989, ko je štela celo 114.000 članov) prihajala predvsem množičnost, pri alpinizmu pa kvaliteten napredek v svetovnem merilu. Več prostora so dobile vzgojno-izobraževalne vsebine, Orel je uvedel nekatere stalne rubrike, kot so bili *Razgledi po svetu* in *Društvene novice*.

Med Orlovim urednikovanjem je opazen večji pojav leposlovnih spisov in poezije, predstavitev domače in tuje planinske literature, poročanja o nesrečah v gorah in o reševalni službi. Poleg naravovarstva zasledimo še strokovne članke s področja športne medicine in planinske opreme.

ARHIV MARJETE KERŠIČ SVETEL

Marjeta Keršič Svetel, nekdanja članica uredništva *Planinskega vestnika*, novinarka, naravovarstvenica, urednica televizijske oddaje *Gore in ljudje*: "Da neka revija tako rekoč neprekinjeno izhaja 120 let, je velik dosežek. 120 let *Planinskega vestnika* je obletnica, ki bi jo morali uvrstiti med pomembne kulturne mejnike. Kajti naša planinska revija v resnici je kulturni dosežek! Seveda se je *Planinski vestnik* od svojih začetkov zelo spremenil, tako po podobi kot po vsebini. Toda še zmeraj je planinski – revija je posvečena početju v gorah, ki je sicer za vsakogar malo drugačna ljubezen, ki pa ima vendarle pri vseh gorskih zaljubljenih veliko skupnega. Si lahko predstavljate, da bi 120 let redno izhajala mesečna revija o preskakovanju ovir ali o veslanju? Ne? O planinstvu pa izhaja – in nikoli ne zmanjka tem za nove vsebine. Če bi bilo planinstvo samo šport, to ne bi bilo mogoče. Izpeli bi se že zdavnaj."

ARHIV IZTOKA TOMAZINA

Iztok Tomazin, zdravnik gorski reševalec, alpinist in alpinistični smučar, pisec, fotograf: "Planinstvo, gorništvo, alpinizem ali kakorkoli imenujemo naš čudoviti, z gorami povezani način življenja, ne obstaja brez tesnega, globokega odnosa med naravo in ljudmi, pa tudi ne brez odnosov med gorniškimi zaljubljenici, navdušenci, simpatizerji, zasvojenici ali kakorkoli se že imenujejo ali jih imenujemo. Med zelo pomembnimi načini soustvarjanja in dokumentiranja teh odnosov, iz katerih se napajajo dejanja, kultura in zgodovina gorništva, pa tudi osebne in narodne identitete, je posredovanje izkušenj, doživetij, stališč, podatkov in marsičesa drugega, kar nas informira, bogati in spodbuja. Z besedo, s fotografijami, v zadnjem obdobju vse bolj tudi na druge načine. Najžlahtnejše in najstarejše, pa hkrati vse bolj vitalno, kar imamo Slovenci ubesedenega in fotografiranega na tem področju, je *Planinski vestnik*. Že 120 let."

FOTO: EMIL PEVEC

Dušica Kunaver, profesorica angleščine in ruščine v pokoju, zbirateljica ljudskega izročila in etnološkega gradiva, avtorica in izdajateljica poljudnoznanstvenih in leposlovnih knjig: "Planinska zveza Slovenije je ena najstarejših in najbolj množičnih slovenskih organizacij, njeno glasilo pa je najstarejša slovenska revija, ki še izhaja. Neprekinjeno izhaja že 120 let in to ves čas v slovenskem jeziku – kar je svojstven rekord. Še več kot to! Naš *Planinski vestnik* je previharil 120 let trde zgodovine, previharil je prvo in drugo vojno, a mu je v vsem tem času skoraj v celoti uspelo ostati v gorah – "tisoč metrov visoko". V planinskem jeziku to pomeni "biti tisoč metrov nad dolinskimi problemi", kot so dnevna politika, razne ideologije, verske usmeritve in še marsikaj. Če na probleme pogledamo navzdol, z višine tisoč metrov, postanejo majhni, včasih tako majhni, da jih sploh več ni. Zato v *Planinskem vestniku* beremo le o lepoti gora, o gorskih cveticah, živalih in o človeku, ki naj še danes spoštljivo vstopa v svet, ki je bil nekdaj namenjen le bogovom in božanstvom."

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

rekreacijo. Zato tudi *Planinski vestnik* ob zagonu ljubljanske vzpenjače na Grad v letniku 2006 ni zapisal ničesar.

V članku Janka Mlakarja ob 60-letnici SPD lahko preberemo, da se je v koči pri Triglavskih jezerih, ki jo je bilo treba po koncu prve svetovne vojne vso izropano in zanemarjeno popolnoma obnoviti, neznan planinec za dlje časa naselil in jim

v peči pokuril vse skodle, ki jih je društvo že imelo pripravljene za prekritje strehe.

Leta 1921 so poročali, da se je čez novo jugoslovansko-italijansko mejo, predvsem čez nekatere gorske prehode, močno razpaslo tihotapstvo (kontrabant). Planince so posvarili, da so bile za zavarovanje meje organizirane močne graničarske enote, ki so bile na zahtevo

vojske nameščene tudi v planinskih kočah v Bohinju (hotel Zlatorog), na Vršiču (Erjavčeva koča) in v Vratih (Aljažev dom). Planincem so odsvetovali hojo izven planinskih poti še posebno pozimi, ker bi jih lahko graničarji zamenjali za tihotapce. SPD je kasneje storilo vse, da bi se graničarska zasedba teh koč ukinila, kar se je zgodilo, ko je vojska zgradila lastne stražarnice. Planinarjenje v obmejnem pasu je bilo sicer kljub

Urednik Tine Orel je bil zelo vsestranski. Izkazal se je pri prevajanju tuje gorniške literature, s prispevki je sodeloval pri tujih gorniških publikacijah in bil član uredniškega odbora revije *Alpinismus*. S tem je vzpostavil mrežo za izmenjavo vesti s tujimi planinskimi revijami, kar je *Planinski vestnik* in slovensko planinsko udejstvovanje predstavilo svetu. Morda tudi zaradi njegove velike zaposlenosti (ne pozabimo, da je tako kot vsi ostali uredniki *Planinskega vestnika* to delo opravljal poleg svoje redne službe) se leta 1961 v kolofonu revije po dveh desetletjih ponovno pojavi navedba odgovornega urednika. To je bil Stanko Hribar, ki je funkcijo opravljal do konca Orlove dobe, ob koncu katere je bil *Planinski vestnik* z ukazom takratnega maršala Tita ob 80-letnici izhajanja nagrajen z redom zaslug za narod s srebrnimi žarki (kot lahko preberemo v obrazložitvi, *Planinski vestnik*, 1979, str. 441) – za poseben prispevek k razvoju planinstva v Sloveniji. Hkrati je glavno odlikovanje sicer prejela uspešna himalajska odprava na Everest, kateri je maršal podelil red zaslug za narod z zlato zvezdo ...

V letih pričakovanja sprememb

Pod naslednjih šest letnikov (1980–1985) se je podpisoval profesor Marijan Krišelj, ki je združil funkcijo glavnega in odgovornega urednika, tako kot je to še danes. Krišelj je bil diplomirani slavist, predavatelj na fakulteti za družbene vede, sicer pa dolgoletni novinar in urednik II. programa na Radiu Slovenija, kjer je uvedel zelo poslušano planinsko rubriko *Odmevi z gora*. Ta je preko radijskih valov več kot petnajst let ažurno spremljala dogajanje v planinstvu in planinski organizaciji. Napisal je več planinskih publikacij, njegovo urednikovanje je zaznamovalo čas, ko so se tudi v naših gorah in v slovenskem planinstvu najavljale prihajajoče spremembe.

Nasledil ga je Milan Cilenšek, ki je opravljal delo lektorja pri mariborskem *Večeru*, po besedah Toneta Strojina v knjigi *Zgodovina slovenskega planinstva* pa je k *Planinskemu vestniku* prišel pravzaprav v vlogi mentorja. Urednikoval je vsega eno leto (1986), kar je najkrajša doba med le osmimi uredniki, ki so se zvrstili v teh stodvajsetih letih. Med njegovim urednikovanjem se je nekoliko spremenila grafična podoba, iz vsebine pa veje predvsem množičnost na vseh segmentih planinstva, ki je bila v tistem času rekordna.

Konec stare države in spremembe nekih vrednot

Marjan Raztresen je urejal revijo naslednjih petnajst letnikov (1986–2001). Bil je poklicni novinar, ki je redno ali občasno sodeloval z večino naših tedanjih pomembnejših časopisov in revij. Leta 1979, ko je bil osvojen Everest, ga je uredništvo *Dela* in *Teleksa* kot novinarja poslalo s himalajsko odpravo, da bi iz prve roke poročal o osvajanju najvišje gore sveta. Po vrnitvi je o dogodkih napisal knjižno uspešnico z naslovom *Kruta gora*, ki je bila razprodana v za današnji čas popolnoma nepredstavljivih 10.000 izvodih. Med Raztresnovim urednikovanjem so ponovno napočili časi velikih sprememb. Slovenija je dosanjala svoje sanje in postala samostojna država. Planinska zveza Slovenije je ob zaostrovanju

Uporaba elektronskega kazala

Arhiv vseh *Planinskih vestnikov* je fizično izredno obsežen, zato ga je v iskanju določenih podatkov praktično nemogoče pregledati. Do danes je namreč izšlo okoli 1300 številk na več kot 55.000 straneh. Postavljene ena na drugo v višino merijo malce manj kot 4 metre, njihova skupna teža pa znaša okoli 120 kilogramov. Z elektronskim kazalom lahko iščemo po vsebinah vseh *Planinskih vestnikov* od leta 1895 naprej, objave lahko preberemo v formatu pdf. V vseh pdf datotekah so besedila tudi prepoznana (OCR). Iskalnik (okence zgoraj desno) bo našel iskano besedo v naslovih in podnaslovih objav, med njihovimi avtorji, ključnimi besedami in nastopajočimi osebami ali imeni gora. Vpišemo želeno besedo in kliknemo Išči. Najdeni seznam objav lahko nato še skrijemo z uporabo filtra rezultatov (okence nad seznamom). Ko vpišemo pojem v filter, se zadetki samodejno skrijajo. Primer: Zanima nas, kaj je bilo v teh 120 letih v *Planinskem vestniku* napisanega o gori Jalovec v povezavi z Juliusom Kugyjem. V iskalnik najprej vpišemo pojem jalovec in ta nam takoj najde 337 zadetkov v obliki raznih člankov, fotografij, skic ... Nato v filter vpišemo še kugy in ostane nam le še 8 zadetkov, ki jih lahko pregledamo vsakega posebej preko povezave.

Kazalo vseh objav v Planinskih vestnikih

Število zadetkov: 337
Filter rezultatov: kugy

Izdaja	Stran	Zvrst	Naslov	Avtor	Gore	Nastopajoči	Leto
1990/03	113	Foto < 1/2 strani	Kugyjevo odpravo na JALOVEC so po 92 letih v živo odprali Zlatko Budnar, Samo Čušnar, Miha Bobič, Aleš Bobič in Ivan Mušič, vsi gorski reševalci iz Rateč in Kranjske Gore	Mirko Kumbič	JALOVEC	Isabel Kuhnert, Samo Čušnar, Miha Bobič, Aleš Bobič, Ivan Mušič	2014 2013 2011 2010 2009 2008
2003/11	35	Foto > 1/3 in < 1/2 str.	Kugy je pol stoletja zve v svojo ljubljeno goro – JALOVEC.	Zarko Anušič	JALOVEC	Trinka	2007
2007/11	9	Foto < 1/2 strani	Kugyjevi spomeniki	Aleksia Vašar	JALOVEC	Trinka	2006 2005 2004
1990/01	34-35	Dobričevje e gora	Dobier dan, gospod Kugy!	Mojca Tavcar	JALOVEC	Trinka	2003
1993/02	113-114	Filmi, kulturne	Vzpon po 92 letih	Mirko Kumbič	JALOVEC	Julius Kugy	2002
2007/10	17	Foto cela stran	Kugyjevi spomeniki v Trenti	Dan Brčić	JALOVEC		2001
2008/06		Foto naslovnica	Spomenik Juliusu Kugyju v Trenti	Vladimir Haljan	JALOVEC		2000
2008/09	20-21	Foto dvostranska	Spomenik dr. Juliusu Kugyju v Trenti	Mirko Bijačič	JALOVEC		1999 1998

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

urejenim in veljavnim legitimacijam precej nevarno početje, saj je neki drugi pisec v spominskih zapisal, da graničarji z juga enostavno niso mogli razumeti, čemu bi se nekdo, ki ima poštene namene, pozimi prostovoljno mučil v zasneženih in nevarnih gorah.

Vestnik je poročal, kako je prišel maja 1922 jugoslovanski kralj Aleksander na

Pokljuko, da bi uplenil divjega petelina. Prespal je v lovski koči pri Mrzlem studencu in zgodaj zjutraj je z nekim izkušnim gozdarjem krenil na lov. Junaško sta gazila skozi preko meter visoko snežno odejo in zasledila več pojočih petelinov, ki pa so se vsakokrat splašali in odleteli, ker so jih na nevarnost opozarjale bolj previdne kure. Kralj je menda popolnoma besnega gozdarja, ki se je čutil odgovornega, pomiril, da so pač vedno "kure tiste,

ki zbegajo petelina". Menda se ni preveč sekiral, da se je v dolino vrnil brez trofeje.

Nekdo je oktobra 1922 opisal vzpon na Krn, ki je bil tedaj že na italijanski strani meje. Italijani so v letih po koncu prve vojne na Rdečem robu še vedno iskali padle vojake ter jih v vrečah s konji odnašali v dolino pokopat. Po pripovedovanju pisca je vse naokoli še ležalo

razmer in vojaškemu napadu pretrgala vse stike s Planinsko zvezo Jugoslavije in tudi pri *Planinskem vestniku* se je ponovno, po dobrem stoletju izhajanja, prebudil nacionalni naboj.

Planinstvo in odnos do planinstva sta se z novo ureditvijo nepreklicno spremenila, prav tako vrednote, za katerimi smo po novem stremeli potrošniki. Množičnost v planinstvu je začela drastično upadati, v ospredje so hoteli posamezniki, v večji meri se je pojavil ekstremizem in lov na rekorde, kar je seglo tudi v gore.

Poslej se je več pisalo o etiki planinstva in o naravovarstvu, pojavila se je komercializacija alpinističnih odprav in tudi planinskih koč. Vsebinska *Vestnika* je ostala osnovna, izobraževalno-informativna, bolj prisotne so bile polemike glede očitno spremenjenega odnosa do gora, zlasti pri alpinizmu, kar naj bi bila posledica sodobne potrošniške družbe.

Pride čas, ko je treba storiti korak naprej

Planinski vestnik je ob koncu Rزتresnovega obdobja še vedno predstavljal glasilo planinske organizacije, katere članstvo je na prelomu tisočletja zdrsnilo že pod številko 75.000. Časi kljub velikim pričakovanjem niso bili rožnati in z upadom naročnikov se je soočala tudi revija, ki se je dejansko znašla na nekem robu. Grafično, oblikovno in tudi vsebinsko je obstala v nekih prejšnjih časih. Veliko pove že podatek, da so se prve barvne fotografije v notranjosti objavile šele leta 2001, nekaj mesecev pred koncem Rزتresnovega urednikovanja. Kot je tedaj zapisal v svojem uredniškem komentarju, je bil *Planinski vestnik* v vsej zgodovini prej klasično resen kot napreden, kar je bilo v glavnem treba pripisati večnemu pomanjkanju denarja za razkošnejše oblikovanje.

"Ta številka je zadnja, ki jo tiskamo črno-belo, od prihodnje številke bodo na vse

FOTO: DRAGO VIDEMŠEK

Boštjan Videmšek, vojni poročevalec, novinar časnika Delo, avtor več knjig, športni navdušenec, ultramaratonec in ljubitelj narave, predvsem gora: "*Planinski vestnik* je najlažji nahrbtnik, ki si ga lahko pohodnik omisli. Je tudi nosilec spomenice, brez katerega si je težko predstavljati edini pravi slovenski nacionalni šport – hribolazništvo v vseh mogočih oblikah. Neprecenljivo neizogibno čtivo za vsak korak."

ARHIV: MARJETE KLEMENC

Marjeta Klemenc, samostojna novinarka, televizijska voditeljica TV Slovenija, gornica in popotnica: "Čestitke PZS in uredništvu, da ste uspeli ohraniti *Planinski vestnik* tako dolgo. Naj bo to vzpodbuda in izziv tudi za naprej. Zame je *Planinski vestnik* ena tistih knjižic, ki vedno pride prav in si je zato že davno našla svoj meter prostora na knjižni polici. PV je namreč tudi čez leta (in desetletja) zanimiv in uporaben. Predvsem pa, se mi zdi, je to časopis, ki obvešča in hkrati vzgaja."

ARHIV: MARTINE ČUFAR POTARD

Martina Čufar Potard, slovenska športna plezalka, zunanja sodelavka *Planinskega vestnika*, Slovenka, živeča v Chamonixu: "Da neka revija v Sloveniji praznuje 120-letnico, mora zagotovo biti tesno povezana z dušo naroda. A samo to ni zadosti; za njo morajo stati zagnani uredniki, ki ji dajo karizmo, saj le tako lahko preživi napad revij in novic v elektronski obliki. *Planinski vestnik* vse to gotovo ima. Z bogato in pestro vsebino poskrbi, da prav vsak najde nekaj zase, pa naj bodo to ljubitelji himalajzima ali gorske botanike, zgodovine alpinizma ali najnovejših dosežkov športnih plezalcev. Kar tako naprej! "

straneh natisnjene barvne fotografije in ilustracije. Nekaj let so trajali pogovori o tem preskoku."

Planinski vestnik je torej vztrajal pri konzervativni grafični podobi vse do tretjega tisočletja in prve številke svojega stoprvega letnika. Pomanjkljivosti zaradi tega dolgega vztrajanja se je zelo dobro zavedal tudi urednik.

"Odslej bomo naposled lahko objavljali tudi večje kakovostne fotografije,

kakršne bi že dolgo želeli objavljati številni planinski fotografi. Sicer pa bodo tudi pisci krajših besedil zdaj z večjim zadovoljstvom svoje prispevke opremljali s fotografijami, ki bodo natančneje prikazovale opisane ljudi in pokrajino. (*Planinski vestnik*, 2000, št.12, str. 514) Tega leta je bil sprejet tudi predlog, ki je veljal do konca lanskega leta, namreč, da je postal *Planinski vestnik* del A članarine PZS.

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

orožje, ročne granate in ostale vojaške stvari, pred vojno markirane planinske poti pa so zaradi pogostega granatiranja skorajda izgubile.

V isti številki beremo tudi moralno razmišljanje neznanega pisca, da bi morali v vseh planinskih kočah prepovedati alkohol, saj veliko ljudi prihaja tja zgolj zaradi hrupnega veseljačenja,

zaradi katerega pošteni planinci ponoči ne morejo spati. Prav tako pravi, da bi morali iz koč odločno izgnati parčke, ki očitno v planinske kočice hodijo zgolj "špogati zaljubljenost".

V letih po prvi svetovni vojni so nekaj časa v *Planinskem vestniku* izhajali tudi članki v hrvaščini. Povzeti so bili iz revije, ki jo je izdajala hrvaška planinska

zveza. Šlo je za vpliv t. i. jugoslovanskega razmišljanja, ki je imelo tudi v vrstah naših planinskih funkcionarjev nekaj zvestih pripadnikov. Na občnem zboru leta 1922 je neki tak odbornik celo predlagal, da bi začeli planinske izkaznice SPD tiskati v "službenem jugoslovanskem jeziku", SPD pa bi se preimenovala v Jugoslovansko planinsko društvo, s čimer bi lažje prišli tudi do kakšnih državnih sredstev. Vendar pa je bil

Prijatliji prašajo me, kam?

Septembra 2001 je uredniške škarje prijel aktualni urednik Vladimir Habjan, diplomirani sociolog in novinar revije in spletnega portala *Naš stik*, sicer pa uspešen planinski publicist in fotograf. Zavedal se je, da je napočil čas za večje spremembe, zato je okoli sebe zbral popolnoma nov uredniški odbor, ki se je postopno lotil največje prenove revije vse od začetka. Ob svojem nastopu je Habjan zapisal, da bo *Planinski vestnik* revija, "ki bralca informira o planinstvu, alpinizmu in sorodnih dejavnostih doma in v tujini, ga vzgaja, poučuje, kulturno bogati ter obvešča o dejavnostih Planinske zveze Slovenije. Takšna vsebinska raznolikost je namreč tudi splošno uveljavljena praksa večine gorniških revij po svetu." (*Planinski vestnik*, 2001, št. 9, str. 370) Novi urednik je kot prvi uvedel pravo delitev dela v uredništvu, kar se je dolgoročno obrestovalo. Temeljita prenova je prinesla grafično, oblikovno, vsebinsko in tudi marketinško preobrazbo revije. Število strani se je z 48 povečalo na 64. Že takoj leta 2001 je dobila revija tudi svojo spletno stran, in sicer v okviru

spletne strani PZS. Od leta 2010 dalje je bil *Planinski vestnik* tiskan v večjem formatu in s tem postal primerljiv z najuglednejšimi gorniški revijami v tujini. Leto kasneje je bila končana še digitalizacija.

Tudi pod Habjanovim urednikovanjem *Planinski vestnik* ostaja glasilo PZS, hkrati pa si je nadel naziv *Revija za ljubitelje gora*, kar mu v tej kvalitetni obliki bolj ustreza, saj ima izraz glasilo tudi po SSKJ nekoliko manjvreden predznak (**glasilo** – tiskano ali pisano sredstvo za razširjanje idej kake skupine, organizacije).

Planinski vestnik je tako postal revija v pravem pomenu besede. Danes bi jo lahko opredelili, da ima značilnosti strokovno-informativne revije, ki v svojem bistvu ostaja glasilo izdajatelja. Bralca skuša s strokovno-izobraževalnimi članki vzgajati, z leposlovjem in odlično fotografijo kulturno izobraževati, osvešča ga v okoljevarstvenem duhu in z zgodovinskimi članki pomembno prispeva k poznavanju slovenskega planinstva in njegove vloge v razburkani preteklosti. Z opisi izletov v sredici revije pa ga

Uredništvo *Planinskega vestnika* leta 2014 v Slovenskem planinskem muzeju. Od leve: Irena Mušič Habjan, Zdenka Mihelič, Emil Pevec, Mire Steinbuch, Andrej Mašera, glavni urednik Vladimir Habjan, Marjan Bradeško, Tina Leskošek in Dušan Škodič. Manjkata Mateja Pate in Marta Krejan Čokl.

Arhiv PV

varno usmerja na planinskih poteh, kar je za vsakega obiskovalca gorskega sveta pravzaprav najpomembnejše.

Vse imamo na svetovnem spletu

Kot enega najpomembnejših dosežkov moramo ponovno omeniti digitalizacijo vseh starih letnikov, ki so sedaj prosto dostopni na svetovnem spletu. Ideja, da bi človek lahko našel zelene podatke ali članke iz tako obsežnega arhiva, je seveda že zelo stara. Osrednje društvo SPD je denimo leta 1940 objavilo *Splošno kazalo za prvih 40 letnikov Planinskega vestnika*, ki ga je uredil Josip Wester, isti avtor je nato uredil še kazalo za naslednje desetletje. Splošni kazali za šesto in sedmo desetletje je uredil Vilko

Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

tedanji predsednik Fran Tominšek toliko pameten, da tega predloga sploh ni hotel dati na glasovanje.

Vse do prve svetovne vojne so bili obiskovalci gora pri nas poimenovani kot "turisti" (planinska tura, turist). Po vključitvi v kraljevino Jugoslavijo urednik Josip Tominšek aprila 1929 ugotavlja, da je po tem dogodku v slovenščino zašlo

mного tujk, med njimi tudi izraz za turista, ki je po definiciji "popotnik, ki ne potuje zaradi posla". Zaradi razvoja turizma in povečevanja tujskega prometa je poslej pri pisanju prihajalo do nejasnosti, zato so se v *Planinskem vestniku* odločili, da bodo za obiskovalce v prihodnje uporabljali le dva izraza: planinec ali alpinist. Obenem Tominšek ne ostane brez pomislekov pri planincu, saj iti v planino pri nas od nekdaj pomeni gnati živino na

planinsko pašo. Zaradi tedanjega porasta živinoreje (in tudi zahajanja ljudi v gore) ter zamenjevanja planinstva hribolazcev s planinstvom na pašnih planinah ugotavlja, da naj se zahajanje v gore imenuje planinstvo, ukvarjanje s pašo na planinah pa planšarstvo.

Še vedno uporabni, a danes že nekoliko pozabljeni viseči most čez Savo v Mednem

Mazi. V našem času pa nam je na srečo priskočila na pomoč nova tehnologija ... Vodja zahtevnega projekta digitalizacije je bil član uredniškega odbora Andrej Stritar, ki mu jo je skupaj s sodelavci uspelo dokončati v nekaj letih. Glavni problem je bil seveda denar, saj je bilo treba vsako od revij razrezati in nato poskenirati stran za stranjo. Tako dobljeni pdf format pa naložiti v spletno kazalo, kjer je revija postala dostopna na naslovu www.pvkazalo.si.

Zahtevni projekt se je začel uresničevati leta 2006, ko je začelo šestnajst honorarnih vnašalcev najprej vnašati elektronsko kazalo vseh dosedanjih objav (vse naslove prispevkov, fotografije, avtorje, nastopajoče osebe, imena gora in vrsto objave). Samo za to so porabili več kot eno leto. Leta 2008 so se končno lotili skeniranja vseh revij od leta 1895 do 2001, naslednjih pa ni bilo več treba, saj so bile že v elektronski obliki.

Sledila je ponovna zagata z denarjem, ki se je rešila leta 2011, ko so prišla sredstva iz Fundacije za šport in iz Planinskega sklada PZS. Tako so od tedaj preko elektronskega kazala dostopne vse številke *Planinskega vestnika*, z izjemo vsakega zadnjega natisnjene letnika. Z iskalnikom in filtrom je tako možno iskanje po posameznih besedah iz naslovov in podnaslovov člankov ter po imenih nastopajočih ljudi ali gora.

ARHIV LUCIJE FATUR

Lucija Fatur, novinarka in voditeljica na 1. programu Radia Slovenija, ljubiteljica gora in športa: "120 let *Planinskega vestnika* dokazuje dvoje – da Slovenci res radi zahajamo v gore in da svoje znanje in vedenje o tem že generacija za generacijo rada širi, deli z drugimi svoja doživetja in izkušnje. Vsekakor ima *Planinski vestnik* poleg zanimivega branja tudi močan etični in izobraževalni učinek. Tudi tisti, ki gore občudujejo le od daleč, se z branjem lahko približajo občutku in doživetjem, ki jih ponujajo planinske poti, in spoznavajo značilnosti gorstev. Nenazadnje je bil *Planinski vestnik* moj sopotnik pri pripravi diplomske naloge. Vse najboljše za prvih 120 in tako uspešno še naprej!"

ARHIV MINA MARKOVIČ

Mina Markovič, vrhunska športna plezalka: "*Planinski vestnik* spremljam, ampak priznam, da bolj površno. Vsekakor pa ga, ko imam kaj časa, rada prelistam in preberem kakšen zanimiv članek. Je pa edina takšna revija, ki pokriva planinsko tematiko pri nas in ji uspeva že nekaj časa, tako da – le tako naprej!"

ARHIV ANDREJA DEKLEVA

Andrej Dekleva, urednik gorskokolesarske spletne strani mtb.si: "Življenje je gora, ne plaža, je izrek s šaljivo besedno igro, ki se bolje sliši v angleškem izvirniku. Hribovci smo hribovci, pa če smo na dveh nogah ali na dveh kolesih. In v *Planinskem vestniku* vsaka podvrsta hribovca najde kaj zase. Konec koncev je star skoraj toliko kot *safety bike*, kolo z verigo!"

V pričakovanju prihodnosti

Ob sedanjem visokem jubileju se *Planinski vestnik* še vedno sooča s težavami, ki jih je trpel v mladosti in tudi nove starostne tegobe mu niso prihranjene. Vse to je naša najstarejša revija že doživela in preživela. Po štirinajstih letih je namreč naročnina na *Planinski vestnik* izpadla iz A-članarine PZS, saj je po novem dobilo prednost boljše zavarovanje planincev, ki hodijo v tuje gore. Konkurenca na vseh področjih je huda. In če je nekoč boj naše

planinske organizacije s tujimi potekal preko gradnje planinskih koč in poti, sedaj očitno poteka preko zavarovalnic, ki nas lahko zavarujejo proti vsemu – razen proti samim sebi nas ne morejo. A na uredništvu smo prepričani, da bo tudi to, čeprav s časovnim zamikom, nekoč postal komaj omembe vreden trenutek zgodovine naše najstarejše planinske revije. Mi se bomo še naprej trudili za naše bralce in tisti, ki nas bodo nasledili, prav tako! ○

Viri:

Evgen Lovšin: *Sedem desetletij Planinskega vestnika*. PV, 1967, str. 109–119, 174–180.

Janko Mlakar: *60 let slovenskega planinstva*. PV, 1953, str. 209–221, 242–254, 292–305, 392–405, 486–497, 577–582, 625–631, 691–699.

Ob 80-letnici *Planinskega vestnika*. PV, 1975, str. 695–703.

Tone Strojín: *Zgodovina slovenskega planinstva*, Radovljica, Didakta, 2009.

Aljoša Rehar: *Planinski vestnik skozi čas*. Diplomsko delo, Ljubljana, 2004.

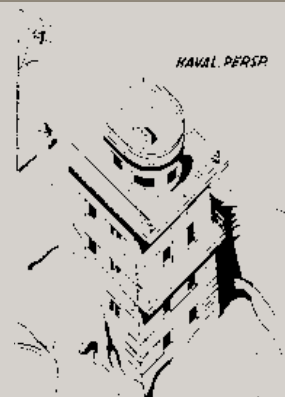
Kaj vse nam lahko povedo stari *Planinski vestniki*?

(zgrajen leta 1934 za gostilno Cirman) je bil včasih zelo pomemben za obiskovalce Šmarne gore. Predvsem Ljubljanci so se do izhodišča vozili z vlakom. V Mednem je bila zato narejena nova železniška postaja, za prečkanje Save pa lep viseči most, ki ga je zgradilo Prometno društvo Medno-Tacen. Leta 1940 ga je predalo v trajno last SPD, ki ga je nekaj let kasneje nadgradilo še s streho ter tako leseni del zaščitilo pred propadanjem.

Takoj po koncu druge svetovne vojne se je veliko govorilo tudi o gradnji meteorološkega observatorija na samem vrhu Triglava in o projektu triglavskih žičnic, saj so bila na celotnem območju načrtovana velika smučišča. Na srečo pa smo naše gore v večji meri uspeli ohraniti takšne, kot so, veliko tudi po zaslugi pisanja v *Planinskem vestniku*, ki je posredoval novo poimenovani

Planinski zvezi Slovenije mnenja bolj ozaveščenih obiskovalcev gora, ki so takšne megalomanske projekte počasi ohladili ...

Dušán Škodič

Potovanje krog Triglava

Izjemna pot in izjemen zapis

Ivan Tušek, povzel Marjan Bradeško

Triglav pred stopetdesetimi leti. Tedaj, ko še ni bilo ne *Planinskega vestnika* ne planinske organizacije. A so ljudje, čeprav redki, prav tako odhajali v gore in o tem pisali. Nekateri zapisi so se ohranili in imenitnega nam je posredoval Miha Tušek, prapranečak Ivana Tuška (1835–1877) ter nam dovolil objavo. Ivan Tušek, rojen v Martinj Vrh v Selški dolini, je bil zelo razgledan človek, pedagog (matematika in fizika), pisatelj in član vajevev, skupine, ki je v letih 1854 in 1855 izdajala dijaški časopis *Vaje* in se zavzemala za svobodo Slovencev in človekove pravice. Zapis o veliki poti na Triglav in v Julijske Alpe je iz leta 1860, zaradi dolžine ga povzemamo in objavljamo izjemno zanimiva opažanja Ivana Tuška, in sicer v izvornem, nekoliko starinskem jeziku.

Iz Ljubljane do Bohinja

Zgodbo Ivan Tušek začne z razglabljanjem o zraku v višinah, ker je bil takrat ljubljanski zrak poln makovega prahu. Zato sta s prijateljem Antonom sklenila, da gresta iz Ljubljane v bohinjske hribe. Prvi dan sta se s kočijo pripeljala do Železnikov.

"Lep večer je bil, ko sva se peljala po Selški dolini in kaj možko se je držal Ratitovec ravno pred nama. Kmalu nama napove duh, da sva blizu oglja in žrebljarjev. V Železnikih je bilo zavolj sabote večera že

vse mrtvo, samo pri eni hiši je še berlela luč, in v tej sva se spravila v ne premeško postelj."

V nedeljo zjutraj kreneta preko Ratitovca in Jelovice v bohinjsko dolino, a prijatelja Antona neprestano zadržuje kakšna naravoslovna zanimivost, o čemer Ivan Tušek meni:

"Zares čudni ljudje so naravoslovci! Jaz bi bil veliko raje šel h koči iskat, kje bi bilo kaj, da bi ugriznil, kakor pa mahovje preberskoval." Nazadnje tudi sam z nosačem začne nabirati rdeče jagode v jelovških

gozdovih, njihovo raziskovanje se konča celo z izgubo steze, tako da jo bolj na počez udarijo čez *"neusmiljeno razmesarjene"* gozdove Jelovice. Nazadnje vendarle najdejo smer, saj *"Antonu je povedala magnetična igla, na katero stran da leži Bistrica, in tje smo jo zavili"*. Ob hoji po gozdu navzdol proti Nemškemu Rovtu potem Ivan Tušek veliko razmišlja o človeku, navdušenju nad lepim, a sklene, da vendarle za vse človek potrebuje tudi materialno. *"Kdor ima petice, ta je mož; kdor pa denarja nima, je osel vseh!"* Tako nazadnje skupina pride v dolino. *"Iz gozda pridši, zagledava pred sebo Triglava v večerni zarji. Druge niže goré in dolina pred nama je bila že pregernjena s tamno višnjevo odejo markú. Nemški Rovt je nemška naselitev, pa ker ne vem zgodovine te vasí in se mi ne ljubi, da bi je kje iskal, pa hitimo dalje. Prašala sva Bohinca, če kaj pripovedujejo, od kod bi bili prišli prvi ljudje v ta kraj, nama pa je djal, da iz Laškega. Pri ti priliki naj omenim vas Laški Rovt. Moj tovarš je*

Cerkvica sv. Janeza v Bohinju

Foto: Matevž Vučer

slišal tudi od svojih prijatlov, da Bohinj (Wochein) izhaja od laške besede: vale vachino, kravja dolina. Na Bistrico pridši je dal Anton sedanjemu nosaču slovó, in poslal v Srednjo vás po drugega, Šesta imenovanega."

V rovtu s Šestom

Zanimivo je, da Ivan Tušek dobro opazuje značaj ljudi in tudi zelo odprto, skozi vso zgodbo, izraža svoje mnenje. Gorenjski krčmarji mu niso najbolj pri srcu, kot kaže: "So pa nekteri kerčmarji po Gorenskem, ki menda mislijo, da je vsak, kdor se v te hribe zgubi, Anglež, ki ne vé, kako da bi se znebil denarja, in da le dobro delo storijo, če mu ga enmalo odbašejo." Bralcem daje tudi nasvete, ki naj si brešna (hrane) nakupijo.

Skupina, potem ko dobi vodnika Ivana Škantarja - Šesta, ob štirih popoldne naslednjega dne odrine "iz Srednje vasi na rovtu" (očitno na Uskovnico). Gori takoj opazi lepo oblečene Bohinjce: ".../smo vidili cele verste koscov in grabljk v bolj čedni obleki, kakor je sicer pri delu navada. Kedar se napravljajo Bohinjci v rovtu na košnjo, je zanje vesel dan, kterega obhajajo, kakor se ravno dá."

Ob tem razlaga vesele in morda že kar prevesele zabave ob odhodu v planino in se spominja nekega takega ljudskega praznika na Bohinjski Beli.

Očitno je zelo navdušen tudi nad svojim vodnikom, ki "vé za vsako stezico, za vsak germiček, kar jih je le notri do Trentarjev," in za katerega šele kasneje ugotovi, kako

pomemben je. "Ta mož je ravno najin voditelj, po domače Šest imenovani, ki ga imajo pa gospod fajmošter in na gradu zapanenega za Joža Škanterja. Mož je sicer že 51 let star, pa je vendar še vedno šaljive govorice in vé veliko povedati od prigodkov, ki jih je doživel na lovu divjih koz, katerih je že 266 v svojem življenju ustrelil."

Z Uskovnice že v temi pridejo na planino Zgornji Tosc, kjer najprej splašijo krave, potem pa se jih ustraši še nadušna majerca v koči, ki ji pomagajo z žganjem. "Komaj da nas je zamogla uprašati, kaj da bi ji dobro delo. Mi bi že povedali kaj, ko bi vedli in ko bi imeli zdravil; pa tú imamo žganja sebo, morda vam bo to pomagalo. In res, nekaj požirkov, in nahuhe ni bilo ne duha ne sluha."

Na Velo polje

Pot nadaljujejo naslednje jutro proti Velemu polju in ob razglabljanju o izvoru imena Ivan Tušek razlaga razgled: "Na desno nad nama se je stegoval Tosec, za katerim je zareza, po kateri se pride iz divje zgornje Kerine. Ravno med kočami so trije stermi robovi, Virner, Čikeljman in Cesar, ki vežejo Tosec s podnožjem Triglava, ki se je svetil ravno pred nami v svoji sivi, pusti skalnati obleki." Tudi o kotanji pod njimi nekaj pove, zelo občuteno: "Velo in Malo polje sta kotla ali konte, kakoršnih je mnogo po apnenih gorah, ki jih je pa napolnil od snežnic nanesen pesek tako, da sta lepi ravninici. Ko bi tla deržale vodó, bi bila okrogla jezerca. Koč na Velem polji bi ne bil razločil od groblje, ko bi se ne

Planina Velo polje

Foto: Peter Strgar

bil valil iz njih dim, ki se je razprostiral nad njimi, kakor višnjeva meglica, ktere solnce še ni bilo obsijalo; kravji zvonci so se slišali iz kota dolinice, ki derži od Velega polja do podnožja Knjavsovega." Pot nadaljujejo na Konjsko sedlo in srečajo zanimivega moža: "Bil je tako divje postave, da bi ga ne bil rad srečal sam v samoti. Rekel je, da je ovčar in da so ovce zadej za gričem. Bil je že postaren, pa erdeče lice je kazalo, kak zrak da diha sin planin. Bil je, kakor da bi se bil vtelesil v njem ves značaj teh planin. — Sivo, pusto skalovje, le sem ter tje kaka erdeča ali višnjeva cvetlica; mogočne goré, ki se v oblake zavijajo, iz katerih švigajo strele, vse to se mi je zdelo v njem skrito. V na pol zapertih očeh se je svetil čuden ogenj."

Ob poti navzgor proti Kredarici razmišlja o tem, kako voda razžira skalovje in kako bo Triglav nekoč tako nizek, da "bo lahko vsako otroče splezalo nanj". V sedlu pod Kredarico zatem zagledajo Triglavski ledenik, ki je takrat še imel razpoke, morene, skratka, bil je še pravi ledenik. Ob tem pove, kako trentarski divji lovci pridejo (verjetno preko Kugyjeve police ob uporabi "cepina") na to stran: "Čez ta sterme ledenik pridejo Trentarji semkaj na krajnsko stran nad divje koze. Z dolgo motiko (Gemsslock), ki ima na koncu na eno stran sekiro in na drugo kljuko, si vsekujejo stopnje v led in kljuko vanj zasajaje pridejo vselej srečno čežnj." Na sedlu dolgo

razmišljajo o tem, ali naslednji dan iti na vrh ali ne, posebej Anton očitno raje botanizira. Pod večer se preko Ledin, kjer je danes koča Planika, vrnejo na Velo polje, kjer prenočujejo. Takrat v Triglavskem pogorju namreč ni bilo še nobene kočel! Dogajanje tistega večera v kočah pa je avtor videl takole:

"Komej smo bili povečerjali, kar priskakljajo vsi majerji in vse majerce, kar jih premore Velo polje, k nam v kočo. Nisem vedel, kaj da pomeni to, dokler me ni podučil Šest, da je Orjakov Šimen petelin vseh, in da so prišli k njemu k večerni molitvi, po kateri jim bo delil povelja, kam da naj ta ali uni past žene.

Ko so sedele, dekleta tako okrog po enonogatih stoléh, kakoršnih se poslužujejo, kedar molzejo krave, jih je jel Anton prositi, da bi kaj zapele. Pa niso mogle peti, ker je bila zmolkla tista, ki 'čez poje'. Anton jo je jel koj kurirati s sladkorom, v rum namočenim, kar ji je precej pomagalo, pa vendar ne toliko, da bi bila mogla peti. Na to se oglasi fant, ki je čutil v sebi godčev poklic: 'Bom pa jaz eno zagodel!' Šel je in prinesel kmalu iz svoje kočel strašno velik 'Blechinstrument', bombardon po imenu, in jel je nanj bombardirati tako, da so se bile zbudile vse krave okrog stanov. Zavolj same iskrenosti in veselja do godbe, ktereja ni mogel berzdati, ko je v tek prišlo, je pihnil časih napak v bombardon, da se je čulo le kruljenje bombardona in srebanje godčevih za godbo navdušenih ustnic. Na zadnje so

ga prosile dekleta že za božjo voljo, da naj privoši saj kravam mirú in počitka, če se mu že naše ušesa ne smilijo. Tem milim prošnjam se je, dolgo obotavlja se, na zadnje vendar udal.

Začudil sem se, ko sem tukaj slišal ženske govoriti: 'Sem pasel, sem šel, bom šival.' Na uprašanje, zakaj tako govoré, so dale odgovor: 'Naše dela so take kakoršne so možke, zakaj bi tedaj tudi tako ne govorile, kakor možaki! Vsak bi se nam smejal, ko bi govorile, kakor drugod ženske govoré.'"

Vrh

Naslednje jutro, 3. avgusta, skupina krene preko Ledin "do snega, ki je v kotlu na jutranji strani velicega Triglava". Vodnik Šest jih namerava peljati po novi poti, po kateri "še nikoli ni nobeden gospod po nji hodil". Šli naj bi pa "prek stene malega Triglava od snega na pošev do verha". Šest jima razlaga, kako je opazoval koze in da je pot lažja kot kar po grebenu na vrh Malega Triglava. "Ko mož ni jenjal priporočati svoje poti, sva se mu pa izročila misleča, če ne bo šlo naprej, bo šlo saj nazaj. Šli smo po snegu gori in se zavili na levo prek sredi stene. In res, kdo bi bil mislil, da bo tako dobro šlo! Se vé, da smo lezli večidel po mačje, in da so bili persti kmalu vsi opraskani, kar je pa malo delo." Na Malem Triglavu se razgledujejo, opazujejo megle, ki pa naj ne bi pomenile nič hudega, in nadaljujejo po ozkem grebenu proti vrhu takole: "Jaz sem kobacal popred, v sredi je šel Šest,

zadej je pa jezdil gospod Anton. Šest je šel v sredi, da bi tega ali unega prijel za bedro, ko bi ga htela globočina potegniti k sebi v merzlo naročje." Zanimiv pa je postanek na najbolj ozkem delu, ko je morda tudi vodnik potreboval malo umiritve: "Ko prilezemo na sredo kake tri seznje dolgega grebena, pa pravi Šest: 'Postojmo malo, da si tobaka nabašem, sem ga že potreben.' In izvleče iz enega žepa pipo, iz drugega tobak, si pipo nabaše, gobo ukreše in tobak zažge. Groza naji je bila, ko sva ga vidila stoječega na ozkem grebenu nad strašno globočino tako manipulirati."

Ko pridejo končno na vrh, kar ni bilo enostavno, saj so morali celo "Šestu stopiti na koleno, na ramo in tako dalje kviško", je ta že precej v meglah, razen na severno in laško stran, kjer vidijo Veliki zvonik (Grossglockner) in stolp cerkve sv. Marka v Benetkah. Čakajoč, da bi se megle razkadile, za dobro uro celo zaspijo na samem vrhu, ko pa se zbudijo, je meglá samo še več. "Treba je bilo tedaj verniti se, ker nismo upali družega pričakati, kakor kako prav pošteno treskanje, česar smo se pa bali, ker smo vidili povsod na novo od strele preorano skalovje." K sreči jih potem med povratkom le malo namoči dež in ko so spet na Velem polju, je že sonce. Takole pravi Ivan Tušek: "Majerce so ravno krave molzle in Šest me je podučil, da delajo tukaj

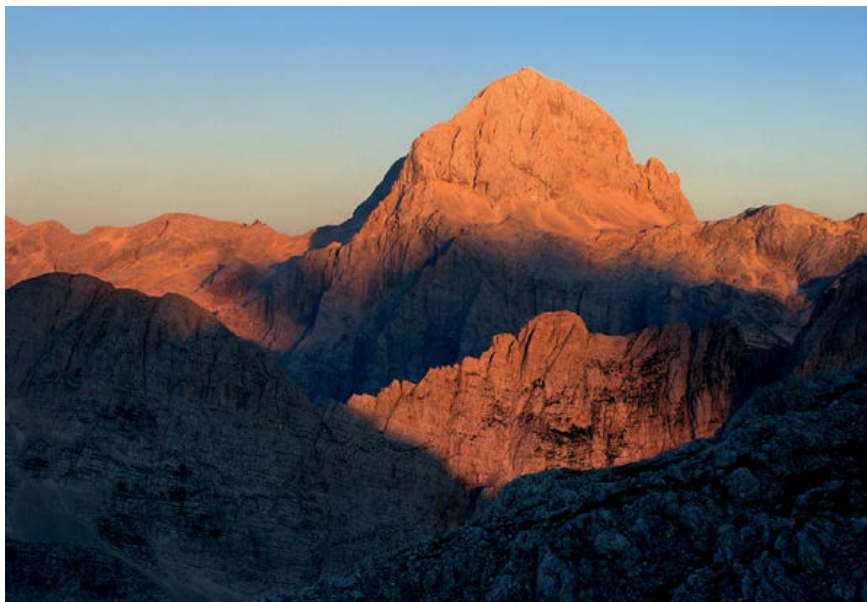
Kranjska Gora, nad njo Prisojnik, Mojstrovke in Jalovec Foto: Franci Horvat

dekleta iz sira 'žemčke', ki jih v sabotah dajejo fantom, ki jim prinašajo moke in kruha od doma. Sklenila sva, da hočeva vsak enega dobiti za spomin na planine: pa tū ni bilo nič dobiti, ker je zavolj prevelike vročine mleko prekislo bilo in ni bilo mogoče delati ožemčkov. Svetovale so nama, da naj gremo pol ure daleč pod Mišeli verh, kjer imajo bolje mleko." In kako so videti ožemčki? "Narejajo jih iz sladkega zasiranega mleka. Sir ožemajo z rokami in ga zvaljajo v kroglo, debelemu jabelku podobno, v katero potem z nalašč zato narejenim razbeljenim železom mnogoverstne podobe vžigajo."

Čez Hribarice v Trento

Po spanju v koči se drugo jutro skupina nameni čez Hribarice v Trento. Ob odhodu jih pozdravi fant z bombardonom. "Ko nas zagleda, da se napravljamo proč, teče, kar mu pripuščajo dolge noge, v svoj stan po bombardon, in narn zabombardira eno okroglo za odhod, kar se je pa tudi spodobilo, ker je bil med tem, ko smo na Triglavu bili, izpraznil z žganjem napolnjeno steklenico." Čez Hribarice skupino pesti žeja, ker je tisto poletje očitno precej sušno, tudi na Hribaricah ni snega. "Povsod okrog le siva puščava, prava podoba podertije in smerti, akoravno tudi todi ni zadušil mraz vsakterega življenja." Pri spustu opazijo tudi Vršac, predvsem pa je Ivan Tušek odličan opazovalec skromnega življenja med skalovjem. "Marsiktero zelišče in marsikako živalico predrami gorkeje solnce iz dolzega pozimskega spanja, sem ter tje cveti zarod rož med sivo plešo; trop planinskih kokoši beži pred tebo za bližnjo steno, nad katero se morda še kaka divja koza pase v vednem strahu pred zelenim lovcom, in plesec plava nad tebo po zraku, da bi zaduhal stvarī, ki se morda bori s smertjo." Tudi neživi svet planot okrog Prehodavcev opisuje silno živo. "Hodili smo tje po verhu, po mizi enako ravnih in oglajenih, skalnatih tleh, po katerih bi bil plesal lahko, ko bi ne bile preorane čez in čez od globocih spoklin, širocih od čertert palca do pol čevlja, ki vse proti tisti strani deržē, kamor svet visi." In ob tem opiše nastanek škrapelj in žlebičev. Spustijo se v Zadnjico in pridejo v Trento, ki je revna. "Ni ga zagledati žitnega stebila po celi dolini, le kaka njivica krompirja ali kako fižolovo steblo se vidi. Tudi ga ni konja, ne kravčega repa v Trenti, drobnice pa je sem ter tje po planinah vse črno in belo viditi. Polenta, sirotka in krompir redī revne ljudi, kruha in vina ne poznajo skorej, radi pa pijejo žganje, h kateremu prigrizujejo polento, ki se pa nič ne

Na vrhu Triglava je stal tudi Ivan Tušek.
Foto: Boštjan Likar

razločuje od kranjskih turšičnih žganjcov." Takoj pa opazi avtor zelo zanimivo razliko pri ljudeh. "Ljudje so res revni, pa so kaj čedni in snažni, in se ne bojē, kakor marsikter kranjski revež, zato srajce oprati, da bi se prezgodaj ne stergala. Tudi nisem nikjer na Gorenskem vidil tako zadovoljnih, nedolžno veselih in prijaznih ljudi, kakor so Trentarji ... Gotovo se pretaka nekaj laške kervi po njih žilah in vidi se, da zmes slovanske in laške kervi vzrokuje kaj srečen temperament. Ljudjē so sicer bolj šibke, pa lepe postave. Rujave oči in rumene lasē imajo skorej vsi. V celi podobi je nekaj Ipavcom podobnega." Skupina ima težave z iskanjem prenočišča in takole jim svetuje mož, ki jih spremlja: "To bo težko hodilo; gostivnice ni v tem kraju, samo eden je gori le, ki ima žganje, pa nima kruha ne postelje; mi drugi pa tudi nimamo postelj, seno imamo pa še na planinah. Pa veste kaj, stopite k gospodu! Gospod imajo postelje in menda tudi nekaj vina." Sledi opis vsega, kar jim pove župnik, od grofov Attemsov, ki so bili tedanji lastniki zemljišč, do cerkve, ki je bila pomembna božja pot.

Čez Vršič v Kranjsko Goro

Naslednje jutro gre skupina mimo izvira Soče na Vršič. Spet nam Ivan Tušek postreže z zanimivo zgodbo, ki kaže, da ni ravno imel dobrih izkušenj s Kranjci. "Blizo verh gore pridši, zagledamo pri studencu sedeti pastirja, ki je bil strašno umazan, kakor v svojem življenju nisem vidil človeka umazanega. 'Ta že ne more biti Trentar, ki so vsi tako

čedni!' pravi Anton; in res povedal nam je pastir, da je Podkorenčan. Koj zgorej imajo Podkorenčani kočō, kjer nam pa bedasti spravnik ni hotel dati še siratke ne." Potem se spustijo v dolino Pišnice, kjer na desni vidijo "votli Prizrenek ali po kranjskogorsko Prisenk, z mičnim slapičem spodej", nato pa pridejo v Kranjsko Goro. Srečajo se z županom in gredo do jezer pod Mangartom; očitno pa je bilo tam v okolici Kranjske Gore zelo živahno, tako da se Ivan Tušek odloči za konec izleta: "/.../ pa tu sem prišel že na kraj, koder je hodilo že turistov na cente; torej naj pa grem jaz tiho domū." Sledi še nekaj slabih izkušenj s ponudbo v Zgornjesavski dolini: "Nar poprej naj se zapiše v černe bukve kerčmarica blizo D. Dež nas je ujel in šli smo k S. na polič vina. Gosp. Anton se je htel preobuti in poprosil je gospodinjo, da bi mu kdo očedil čevlje, ki bi jih rad spravil. Se vé, da zastonj ne! Pa postrežljiva žena odgovori: 'Pri nas nema nobeden časa, da bi škerpete pucal!' Jeli smo jo oberati. Ona pa zareži: 'Če ste v vorenži ljudje, bi se bili pa v kočii pripeljali!' Tedaj je dolžen kerčmar le tistim streči, ki se pripeljejo v kočii, navadnim človeškim telesom, ki peš priromajo in pošteno plačajo, pa ne! — Ti gerdogleda baba ti!"

Velika tura se zaključī

Vsi trije po zadnjem prenočevanju gredo do Koroške Bele, kjer vodnik Šest odide domov, Ivan Tušek in prijatelj Anton pa prenočita pri župniku, ki naj bi bil najboljši poznavalec rastlinstva na Kranjskem. Naslednji dan odideta do Bleda. "Ko sva z Antonom na Bled prišla, se nama je vse nekaj mrtvo zdelo: poslovlja sva se tedaj, in vsak je šel svojo pot." ●

Gora je nad človekom

Stanko Klinar, jezikoslovec, prevajalec, planinski publicist, alpinist in turni smučar

Jože Mihelič

Uresničitev načrta (planinske ture, alpinističnega vzpona ...) je le zaključni štadij, le terminacija in zunanji dokaz tistega najglobljega hrepenenja, ki mu v vsakdanjem govoru pravimo želja po spoznavanju gora, težnja po športnem udejstvovanju, in iz katerega se rode teorije o etiki in celo o estetiki. Gora je v vsakem oziru, predvsem v moralnem, nad človekom, v strukturi svoje zgradbe in v raznolikosti skozi letne in dnevne čase bolj domiselna od človekove fantazije. (Stanko Klinar, Cmirove police, PV 1957/08, 447–451)

Med listanjem po starih vestnikih sem se ustavil pri naslovu *Cmirove police*. Prvenstveno prečenje po policah Cmira sta 13. septembra 1956 opravila Pavel Baloh in Stanko Klinar. Kot izvirna zamisel o plezalni povezavi Cmira in Triglavske stene v ene same "Zlatorogove police" je bila nova plezalna smer nekaj posebnega, članek pa zgovorno predstavlja avtorja, njegov odnos do gora in do alpinizma ter njegove alpinistične cilje v tistem času. Takega Stanka Klinarja sem leta 1961 spoznal v srednji šoli kot svojega profesorja angleščine in po njegovi zaslugi nisem v zadregi, kadar moram angleščino tudi uporabiti. Na šoli je imel že takrat neformalno planinsko skupino. Sicer strogi profesor je bil na skupnih turah odgovoren in skrben vodnik, obenem pa pravi tovariš in prijatelj z obilico odličnega humorja, eden od nas. Po zaslugi mojega brata Tineta sem že v tistem času z njim tudi plezal. Neke nedelje sredi februarske zime smo v globokem snegu "zlezli" Potočnikovo smer v Spodnjem Rokavu, v ponedeljek v šoli pa ... kot da se ni nič zgodilo. Delo in prosti čas! Vedno je imel izdelan odnos do enega in do drugega. Z leti sva zgradila lepo, trajno prijateljstvo, da se človek razveseli vsakega novega srečanja, kljub temu pa ostaja Stanko za vselej moj sijajni učitelj. Na to sem ponosen!

Ko sem poiskal tvoj članek o policah v Cmiru, sta mi, poleg zapisanega v uvodu, ostala v spominu predvsem dva stavka: "Ves domač se vidi svet od zgoraj, ves kristalen kot starodavna povest, vreden velike ljubezni," in "Resnično, doživetja pridejo za človekom in so mu hrana in spodbuda za nadaljnjo podjetnost". To so stavki iz časa, ko sta pogosto plezala z mojim bratom Tinetom.

Naj o Tinetu povem, da je primer človeka, ki so ga za pisatelja naredile gore. Za marsikaterega današnjega uveljavljenega in upravičeno cenjenega planinskega pisca sumim, da bi imel marsikaj povedati tudi brez direktnega navdih gora, pri Tinetu je bilo to nemogoče. Bil je tako iskreno pošten, da ni mogel črhniti najmanjše planinske izjave, ki ne bi bila trdno usidrana v doživetju. To upam reči, ker sem spremljal njegov pisateljski razvoj od njegovih najzgodnejših začetkov. Nekateri odstavki v njegovi knjigi *Klic gora* se uvrščajo med najboljšo slovensko umetniško planinsko prozo. Planinsko doživetje je bilo zanj *conditio sine qua non*.

Ta ocena Tinetovega pisateljskega dela mi veliko pomeni. Avstrijska pisateljica Elfride Jelinek (Nobelova nagrada za literaturo 2004) je zapisala, da resnico lahko pripovedujemo le v jeziku, ki ga z osebno pričevanjsko močjo ves čas stvariteljsko prenavljamo. Zdi se, da se ta misel sklada s tvojim načinom izražanja. Učiš, da je smisel gore v tem, da bogati človekovo duhovnost. Pri tebi to ni fraza, ti tako živiš. Človek je edino bitje, ki se odlikuje po duhovnosti. Tega daru narave ne kaže zanemarjati ... Te dni sem dobil v roke esej italijanskega planinskega pisca po imenu Dante Colli. Naslov eseja je *La spiritualità delle altezze* (Duhovnost višav). Čeprav je esej dokaj kratek,

skozi alpinizem teče naravnost veletok duhovnosti, sicer bi bil reduciran na golo telesno vadbo, ki pa ni odlika izključno človeka, temveč vseh živih bitij – razen tistih, ki imajo korenine. Veliko se jih po tej plati še bolj uspešno uveljavlja. Gojimo torej to edinstveno lastnost oziroma ta edinstveni kapital, ki nam ga daje narava. Nikoli si nisem domišljjal, da sem kakšen poseben medij za transfer duhovnosti. Seveda sem bil pa vesel, če se nam je posrečilo odrezati sočen košček duhovnosti, ki smo ga s posrečene ture prinesli domov in s tem osrečili ne samo svojega duha, ampak tudi naše bližnje, ki so doma čakali, da se vrnemo in jim

Franceta Avčina. Najprej naj potožim, da njegov zgled zadnje čase čudno zahaja nekam za obzorja. V resnici je bil to pravi modrijan, ki je znal izmeriti daljo in nebesno stran tako za človekovo duhovnost kot za njegovo tehniko, ker je bil na obeh področjih suveren. Bil je zgled harmoničnega človeka, kakršnega so si zamislili stari Grki. Človek, ki obvlada tako umetnost kot tehniko, ki je spreten v ročnih in duhovnih stvareh, ki se razume na obrtniške izdelke in modroslovne globine.

Planinski javnosti si znan po mnogih člankih v Planinskem vestniku in vodniškem pisanju. Knjigo *Sto slovenskih vrhov*, ki sem jo prej omenil, pogosto jemljem v roke. Matjaž Kmecl je o njej zapisal: "Osebno sem prepričan, da je Klinarjevo vrhunsko hribovsko pisanje nastalo v njegovem veliko premalo cenjenem 'izbirnem vodniku' *Sto slovenskih vrhov* (izdanem pri Prešernovi družbi leta 1991). V njem je ob sto izbranih slovenskih gorah in gričih ustvaril sto nadvse živo, duhovito in berljivo napisanih esejev, polnih anekdot, antoloških verzov in najrazličnejšega znanja, vse pa prepojeno s svojevrstno planinsko erotiko in pripadnostjo." Sedaj, ko si v angleščino prevedel Tinetove Slovenske stene, bi morda lahko prevedel tudi to svojo knjigo?

Sto slovenskih vrhov je izrazito domoljubna knjiga, z nekaterimi tipičnimi ali zgolj slovenskimi zadevami, in kot taka manj primerna za tujce, ki se niso "medili" pod Triglavom. Pri prevodu je pomembna njegova ustreznost. Neustrezen prevod lahko spravi knjigo naravnost na slab glas, je prava medvedja usluga avtorju in tujejezičnim bralcem. Ponudili so mi že možnost, a sem odklonil. Zdi se mi, da je ta knjiga tako slovenska, da tujci te slovenskosti ali ne bi dojeli ali je ne bi marali.

Ko je leta 1971 prvič izšel tvoj vodnik *Karavanke*, je takratni urednik Planinskega vestnika Tine Orel o njem zapisal: "To je planinsko turistični vodnik, ki bi bil moral iziti v masovni nakladi, saj je dragocenost za vsakega Slovenca. Odpira nam oči v svet, ki ga pravzaprav malo poznamo in se njegove resničnosti malokrat zavemo, čeprav teče tam dan za dnem pravda za našo nacionalno eksistenco, za naše pravice." In kaj pravi Matjaž Kmecl: "Mislim, da si je (Stanko Klinar)

nekaj strani, se za dokaz duhovnosti poslužijo znamenitih imen iz zgodovine alpinizma, kot so Whymper, Guido Rey, Emilio Comici, in kako so ti dojemali gore. Iz tega človek počasi povzame, da

privoščimo lepo besedo ali s soncem obsijano doživetje, ki nam je bilo dano.

Omenil si, kaj nam podarja narava.

V knjigi *Sto slovenskih vrhov* si v poglavju o Mojstrovki zapisal: "Človek je del narave, ne tehnike, in srečen je predvsem kot del narave."

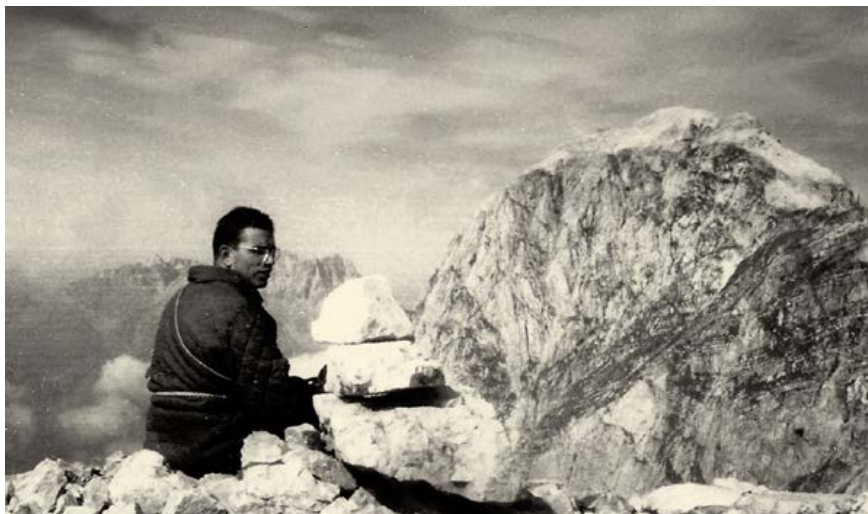
Kadar nanese beseda na človeka kot del narave, se ne morem izogniti zgledu

1 Stanko Klinar Foto: Jože Mihelič

2 Na Planjavi, januarja 1986
Foto: Miran Hladnik

Karavanke izbral, ker so ostajale nekam odrinjene in zastražene. Potem jih je pa raziskal do obisti: ne samo itinerarsko ('badjurovsko' radi rečemo), tudi široko kulturno, jezikovno, toponimsko, narodnostno, zgodovinsko, tako da je pripravil zgleden, enciklopedično izčrpen vodnik. Ni čudno, da je z njim doživel tri ponatise, skupaj štiri 'izdaje'."

Delo nikakor ni bilo lahko. V poldrugem letu, ki sem ga imel na voljo za sestavo vodnika, sem – ne da bi seveda smel zanemarjati poklicne dolžnosti – še enkrat obhodil vse gorovje, na nekatere vrhove sem se moral povzpeti celo večkrat z raznih strani, študiral gradivo, izpraševal domačine na terenu in druge poznavalce, se prebijal skozi pragozd navskrižja poimenovanj, vendar mi je bilo vse to v veselje. Ironija takšnega dela je, da človek včasih porabi ves dan, da lahko pristavi eno samo vrstico. Brez veselja do dela bi ne bil opravičil ničesar. Skušal sem v pravičnem sorazmerju opisati tako severne kot južne pristope, se spuščal v estetsko presojo poti in izletov ter tudi plezalcu namignil, kje je zanj primeren svet.

Na Kotovi špici, 5. septembra 1964, zadaj Mangart Arhiv Stanka Klinarja

Vodnik *Karavanke* je doživel največ strokovnega priznanja. Zame ima tudi domoljubni pomen, kar je v oceni edini poudaril Tine Orel, saj sem se trudil zapisati kar največ slovenskih zemljepisnih imen na severni strani Karavank in pokazati, da so slovensko pogorje. Malo nas je seveda skrbelo, kaj bodo rekli na oni strani meje, saj je bila takrat še precej "huda", k sreči brez potrebe. Veliko sem si pomagal z *Imenoslovjem koroških Karavank* Josipa Šašlja, ki je v 30. letih

prejšnjega stoletja izhajalo v *Planinskem vestniku*, in me boli srce, ker ga novejši pisci premalo upoštevajo. Novotarije, kakršna je na primer Pavličovo sedlo, me jezijo, ker so napačne. Nemški *Sattel* so prevedli nazaj v slovenščino! Pravilno je Pavličev vrh. Pri Koroških vrh pomeni tudi preval; saj imajo tudi Jezerski vrh in druge take primere. O tej in o podobnih napakah sem pisal v PV 2001/11 v članku *Zbogom, starožitnost! Dober dan, žalost!* Pavličev vrh, ki ga omenjam, so vestno zabeležili Badjura, Planina in Kopač v svojih vodnikih in na zemljevidih.

Poglavitno torišče tvojega zanimanja in delovanja je zagotovo imenoslovje. Miran Hladnik je o tebi zapisal: "Mislim, da bo treba nekoliko dopolniti oznako jezikoslovec anglist. Čeprav ni diplomiral iz slovenščine, ga imamo upravičeno tudi za slovenista, jezikoslovnega in literarnega, saj je pisal o gorskih imenih, njihovem zapisovanju in prevajanju, in o knjigah, leposlovnih in strokovnih, na temo gora – vse s posebno občutljivostjo za slovenski jezikovni izraz."

Osnovna zapoved imenoslovja je spoštovati ljudsko poimenovanje. Če to podredimo standardnemu zapisu, ga ne smemo podrediti tako, da se izgubi prvotni pomen ali prvotna oblika. V krajevnih imenih je ljudska duša. To je v resnici poezija domačinov in zapisovalec imen se mora *pobrigati* za pravo obliko. Napake se dogajajo tudi v izgovarjavi. Tako se recimo koroško občno ime olša (knjižno jelša) po SSKJ sicer izgovarja [ouša], a imena gore Olševe živ krst ne izgovarja [ouševa], ampak celo pravopis določa izgovarjavo po črki, torej [olševa]. Med temi napakami mi močno ježi kožo Stegovnik. Prav je

Štegovnik. Zdaj pa je tako, da ne le da ga izgovarjajo z začetnim s, še naglas premaknejo in govorijo [stegovnik]! Očitno so slovenski kartografi ime gladko prepisali od nemških, v nemščini pa se St- na začetku besede seveda pravilno izgovarja [št]. Veselilo bi me tudi, če bi se *Planinski vestnik* odvalil pisati Prisojnik in bi namesto te umetne tvorbe raje uporabljal izvorno ime Prisank.

Zdaj ne moreva več mimo omembe tvojega obsežnega opusa. Bibliografija, namenjena tvojim nekdanjim študentom in strokovni javnosti, obsega šest knjig (brez številnih ponatisov), planinska bibliografija pa skoraj dvakrat toliko (spet brez ponatisov). Tukaj so še mnogi prevodi in članki s strokovno, polemično ali doživljajsko tematiko, sodelovanje pri Planinskem terminološkem slovarju in drugo. Vselej se zavzemaš za resnico, da se izrazom dá prava oblika, ljudem in dogodkom pravo mesto. Zaradi mojih rodbinskih povezav s Svetim Tomažem v Slovenskih goricah mi je všeč, ker si poiskal pravega avtorja besedila "triglavske himne" in napisal vodnik *Po Slomškovi poti*.

Jakob Aljaž je trdil, da je avtor pesmi *Oj Triglav moj dom* Aleš Ušeničnik, v resnici pa je bil Matija Zemljčič, župnik pri Svetem Tomažu pri Ormožu, čisto na drugem koncu Slovenije. Ko je bil bogoslovec v Mariboru, je objavljaval v rokopisnem časopisu *Lipica*, in tako ga je pevovodja tamkajšnjega zbora prosil, naj prevede v slovenščino nemško domoljubno pesem o Schwarzwaldu, da jo bodo peli. Pa jo je več kot prevedel: Schwarzwald je nabrito nadomestil s Triglavom! Zemljčič je bil skromen človek in si ni prizadeval ovreči napačnih trditev. Ker se je pod pesem podpisal kot Slavin kakor še več takratnih pesnikov, so jo tisti, ki niso bili zadovoljni z Ušeničnikom, pripisovali Sardenku ali Vandotu. Prav nič jih ni motilo, da je bil Vandot ob nastanku pesmi star šele devet let!

V uvodu sem omenil tvoj planinski krožek na Gimnaziji Jesenice. S Tomažem Budkovičem sva bila tvoja dijaka, ko si naju neke septembrske nedelje popeljal na Visoko Belo špico v svet Zahodnih Julijcev, kjer sva prvič pogledala v gore onkraj meje. Tam si se do naju obnašal kot do sebi enakih. Ali ne poje stara pesem "V hribih kot eno smo vsi"? Kaj bom s puhlim formalizmom? To je smrt za tovarništvo.

Turno smučanje v Nockbergih

Foto: Jože Mihelič

Razlika med menoj in dijaki je bila okoli deset let, nekatera znanstva iz krožka so preživela moj odhod z gimnazije. S Klemenom Štolcerjem, na primer, sva v pravem mladostnem naletu odvihrala na Matterhorn. Zabavna podrobnost: razmere so bile idealne, a naju je na povratku vseeno ujela noč. Bivakirala sva tako, da sva vso noč hodila po desetmetrski zaplati snega sredi prepadov gor in dol, da sva preganjala mrz. Ko je zjutraj prva vodniška naveza pokukala skozi temo v najin "bivak", se švicarski vodnik ni mogel obrzdati in naju je uščipnil: "War der Berg zu groß?" Izpadla sva kot ponižana domišljavca, ki sta mislila, da si lahko privoščita Matterhorn brez vodnika. Ampak saj sva si ga! Mar nisem bil jaz takrat na Planinski zvezi Slovenije vpisan kot gorski vodnik? Je bilo to premalo? Matterhorn se mi je tako vsadil v srce, da sem se vrnil tudi v navezi s štirinajstletnim sinom.

Gore zunaj slovenskih meja so ti dobro znane. Kam te je najbolj vleklo?

Obhodil sem ves Alpski lok, od Dauphineje do Dunaja. Moj izziv so

bili klasični vrhovi. Veliko sem hodil tudi po nealpskem svetu, v Pirenejih, škotskem višavju, Makedoniji. Nisem se udeleževal ekspedicij, ker se nisem čutil sposobnega za visokogorje, kot so Andi ali Himalaja. Bolj me je zanimalo, kako se bom obnesel ali kako bom doživljal domače evropske vrhove, ki so jih naši klasiki s Kugyjem na čelu tako veličastno popisali. Vedno me je zanimalo, ali bom kos tem turam. Strašno sem vesel, da sem bil dvakrat na Matterhornu in dvakrat na Mont Blancu, da sem preplezal vzhodno steno "Staničevega" Watzmanna, veliko plezal v Dolomitih, Severnih Apneniških Alpah. Zlasti so me navduševali turni smuki, nepozabni so spusti z vrhov Hochalmspitze, Venedigerja, Johannisberga, Kredarice. Turni smuk je višek planinske poezije.

Nockberge sva skupaj presmučala podolgem in počez. Takrat si izjavil, da se človek v življenju marsičesa tudi naveliča, turnega smučanja pa nikoli ni dovolj. Tako evforično je Tine nekoč dejal, če se na koncu vrneva k njemu, da so štirje letni časi izjemna tema za glasbene ustvarjalce, a kaj ko je maestro Vivaldi s svojo znano skladbo vse povedal. Včasih razmišljam, če nista morda Stanko in

Tine vsega povedala v *Sto slovenskih vrhovih in Slovenskih stenah*?

Tu seveda krepko pretiravaš, čeprav vem, da je v tvojem namigu skrita nagajivost in seveda veselje, ki ga občutiš, kadar omenjeni knjigi jemlješ v roke. Daleč od tega, da bi s Tineto vse povedala. Onkraj Tinetove in moje knjige so prostrana kraljestva subjektivnega doživljanja. Mnoga mlada sijajna peresa (upravičeno!) veliko obetajo, in kako ne bi ob vsestranskem umetniškem in tehničnem napredku. Naj izdam eno temo. Veliki umetniško in tehnično dovršeni alpinistični maestro Emilio Comici je preigraval svoje sposobnosti z vprašanjem, ali se ne bi dalo plezalnega vzpona idejno ali pa nazorsko primerjalno definirati kot umetniško delo. Seveda je imel v mislih elegantno, skoraj baletno izvedbo plezalnega vzpona. (Slonovska basarija in napol zadavljena vleka na vrvi sta svetlobna leta daleč od umetniške kreacije.) Kolikor mi je znano, dlje kot do vprašanja Comici ni prišel (in tudi nihče drug ne). Je pa zapustil to vprašanje "stremeči mladini" (po Kugyju). V naših mlajših vrstah vidim močne intelektualne dediče, ki bi lahko strli ta oreh. ●

(Z dovoljenjem Mojce Luštrek je v prispevek uvrščenega nekaj gradiva iz njenega odličnega intervjuja z dr. Stankom Klinarjem, objavljenega na spletišču *Gore in ljudje*)

Gore v senci velikanov

Med Škrbino za Gradom in Jalovcem

Nad Zapodnom kraljujeta dve pomembni gori Julijskih Alp: Jalovec, 2645 m, in Bavški Grintavec, 2347 m. Obe sta pri planincih visoko čislana in zaželena vrhova. Vezni greben med njima je, z izjemo krajšega dela pod vrhom Jalovca in zavarovane plezalne poti s sedla Kanja na Baški Grintavec, zelo zahteven brezpotni svet s pogostimi težavnimi in izpostavljenimi plezalskimi detajli. Greben preseka označena pot le še na enem mestu, na Škrbini za Gradom. Poznamo še nekaj prehodov, ki so jih uporabljali lovci in pastirji iz Bavšice in Trente, a poti so že davno zaraščene, zato si moramo pristope na greben izboriti sami ter se zanesti predvsem na svoje orientacijske sposobnosti. Markacij, vsaj uradnih, seveda ni, sledi predhodnikov pa tudi bolj malo. Še največ jih je od tistih, ki hodijo po štirih nogah ...

Gorazd Gorišek

Severno nad sedlom Kanja bode v oči divje raztreskani in s številnimi skalnatimi podobami ozaljšani greben Šmihelovca, 2117 m. Ostra škrbina ga deli na južni, višji vrh in na severnega, ki je slabih deset metrov nižji. Pod njim je preval Čez Lužo, eden tistih, ki so jih v davni uporabljali prebivalci dolin na obeh straneh grebena. Nekoč je bila to glavna "prometna žila" med bavško in trentarsko stranjo, dandanes pa markirana pot vodi južneje, čez Kanski preval. Z Luže zraste greben v Zagorelec, 2090 m, z njega pa se proti severu začne dolg greben, ki se čez

Veliki Jelenk, 2114 m, ter čez divji in zelo težko dostopni skalni stolp Oltar, 2075 m, nadaljuje preko Skutnika, 2172 m, in Špičice, 2169 m, do za spoznanje manj zahtevnega Nizkega vrha, 2162 m. Severno od njega nas pričakajo Pelci: Zadnji Pelc, 2317 m, Srednji Pelc, 2336 m, Veliki Pelc, 2338, in Pelc nad Klonicami ali Pinja, 2442 m, severovzhodno nad Škrbino za Gradom pa še vrhovi, ki jim je namenjen pričujoči članek: Mali Ozebnik, 2342 m, in Veliki Ozebnik, 2480 m, med katera se je vrnil še Vrh Zelenic, 2278 m, ki mu na vzhodu dela družbo ostri Špiček, 2192 m. Pod slednjim stoji znano, po njem imenovano zavetišče.

Zavetišče in ostrica nad njim

Prvo zavetišče so postavili Italijani med obema vojnama. Veliko samo 3 x 4 metre je graničarjem služilo kot vojaška opazovalnica. Po vojni ga je obnovilo jeseniško planinsko društvo in ga nato še večkrat

povečalo. Oskrbnik zavetišča je bil dolgo vrsto let Franc Ciuha, zapriseženi železničar, ki je nekaj poklicnih navad prinesel tudi pod Jalovec. Skupine planincev je sprejemal in odpravljal z loparčkom in bil pri tem s kapo, belimi rokavicami in piščalko v ustih zelo prepričljiv. Umril je leta 2010 v častitljivem triindevetdesetem letu starosti. Njegovi so tudi napisi na skalah v bližini zavetišča: "Hodi v planine, dokler je še čas, ker prišel bo čas, ko ne bo več čas. In kmalu bo ta čas," ter "Lepota gora, to je Slovenija. Jalovec pa kralj gora!" To sta samo dva izmed njih. Ker sem nekaj besed namenil zavetišču, se spodobi, da jih tudi skalni ostrici, ki mu je dala ime. Vzpon nanjo nikakor ni lahek. Ne v plezalskem smislu, saj težavnost komaj seže proti drugi stopnji, temveč zaradi krušljivosti. Žal so se na Špičku že dogajale nesreče, zato vsem toplo priporočam zvrhano mero previdnosti. Tudi čelada je nepogrešljiva.

1 Jalovec in Veliki Ozebnik s Pelca nad Klonicami. V ospredju je vezni greben proti Škrbini za Gradom. Foto: Gorazd Gorišek

2 Špiček in zavetišče pod njim
Foto: Gorazd Gorišek

Pravzaprav je vse skupaj, z najvišjo točko vred, pošteno podrto. Pravzaprav je čudno, da Špiček sploh še stoji. Najbrž se mora za to zahvaliti trdnim temeljem ... Medtem ko pri Špičku skorajda nimamo izbire, pa pri njegovem sosedu v glavnem grebenu, Vrh Zelenic, lahko izberemo tisto podlago, ki nam je na dan vzpona bolj pri srcu. Meni je bila ljubša skala, Biserki pa "strma zelenjava". Ker je najvišja točka Vrh Zelenic na jugozahodni strani (v smeri Malega Ozebnika), sem moral za kazen še po izpostavljeni grebenski rezi, medtem ko je dekle pripravilo skoraj točno na vrh. Za kateri čut že gre?

Ščepec imenoslovja

V članku *Po Trenti in Soči*, ki je bil leta 1914 objavljen v *Planinskem vestniku*, ponatisnjen pa v knjigi *Planinski spisi* pred desetletjem in pol, je dr. Henrik Tuma napisal zelo zanimive odstavke o poimenovanju Velikega in drugih Ozebnikov v okolici. Kdor se bo lotil branja, bo moral zagotovo vsaj dvakrat prebrati ozebniške odstavke, da bo vsaj približno razumel, zakaj imajo vrhovi imena, kot jih poznamo danes. Če na kratko povzamem, je bil Tuma bister mož, ki je od domačinov poskušal izvedeti, kako

imenujejo posamezne vrhove, žlebove in podobno, toda skoraj vedno je naletel na težave, ker so mu prebivalci gorskih dolin na vsaki strani težko prehodnih gorskih grebenov povedali drugačna imena. Tako je bilo tudi med ljudmi iz Koritnice, Bavšice in Trente. Dostikrat so imena iz gorskih podnožij prehajala na vrhove, zato so se tudi Ozebniki znašli tam, kjer po logičnem razmišljanju ne bi smeli biti, na najvišjih točkah gorá. Pod Jalovcem ter Velikim in Malim Ozebnikom so strme, precej časa v letu s snegom zapolnjene drče, ozebniki torej. Nekoč se je Mali

Ozebnik imenoval samo Ozebnik, Veliki Ozebnik pa je bil nihče drug kot gora kristal – Jalovec! In kako so imenovali Veliki Ozebnik, kot ga poznamo danes? Na Prodih špica. Toda samo na eni strani ... Tuma piše, da je bilo slednje, že skoraj popolnoma pozabljeno poimenovanje bolj v rabi pri prebivalcih Loške Koritnice, prvo, ki se je uveljavilo na vseh zemljevidih, v vodnikih in še kje, pa je domena Trentarjev. Tuma je to, vsaj v primeru Ozebnikov in Jalovca, uspel spraviti v red in uveljaviti imena, ki so

informacije

Mali Ozebnik, 2320 m

Izhodišče: Dolina Bavšica, do kamor se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Zgornjesavsko dolino, Trbiž in prelaz Predel. Pred trdnjavo Kluže zavijemo levo v Bavšico. Če se pripeljemo čez Vršič, za trdnjavo zavijemo desno. Iz Nove Gorice se do izhodišča pripeljemo ob Soči skozi Kobarid in Bovec. **Zahtevnost:** Zahtevna označena pot. V zadnjem delu zahtevno brezpotje. Samo za izurjene! Priporočam čelado, neizkušeni pa spremstvo gorskega vodnika.

Čas: Iz Bavšice 5–6 h.

Vzpon: Začnemo v sklepu doline, na razpotju cest do bližnjega Planinskega učnega središča in zadnjih hiš v Zgornji Bavšici. Na tem mestu se razideta tudi označeni poti skozi Tesne na planino Bukovec in naprej proti Bavškemu Grintavcu ter tista, ki krene v stransko dolino Balo in naprej skozi Lanževico na preval Čez Brežice. To bo naša

pot. Z izhodišča se dvignemo stopnico višje, kjer ždi le v poletnih mesecih oživila vasica Logje. Čez travnato izravnavo dosežemo gozd in se povzpemo do zapuščene planine Bala. Nadaljujemo do lovske kočice (studenec), kjer se v levo odcepi (ne)markirana pot na Bricejlk. Tudi naprej hodimo skozi bukoveje do konte Jezerce, nato pa se nam pod Prevalo, ko se osvobodimo gozda, svet dokončno odpre. Tudi Mali Ozebnik že vidimo pred seboj. Stopimo v travnato krnico Lanževico, nato pa se preko strmih pobočij povzpemo na preval Čez Brežice med Plešivcem na levi strani in Malim Ozebnikom na desni. Semkaj pripelje tudi zelo zahtevna zavarovana pot iz zatrepa Loške Koritnice.

S prevala krenemo desno proti Škrbini za Gradom. Pot je zahtevna, na določenih mestih tudi izpostavljena in krušljiva, vendar na težjih mestih dobro zavarovana. S Škrbine se markirana pot spusti proti Zavetišču pod Špičkom (možnost pristopa tudi s te

strani), mi pa krenemo levo na dobro vidno stezo, ki nas popelje na vzhodna pobočja Malega Ozebnika. Za konec pride najslajše: vzpon po strmih travah na izpostavljen greben in kratko prečenje do najvišje točke. Razgled, da malo takih! V bližnjo Pinjo (Pelc nad Klonicami) se s pogledom skoraj zaletimo, vse-naokrog pa nas spremlja cela rajda divjih vršacev z Jalovcem na čelu, pod nogami pa gledamo v zatrep Koritnice in drzno podobo Mangarta nad njo.

Sestop: Sestopimo po isti poti.

Špiček, 2192 m, in Vrh Zelenic, 2278 m

Izhodišče: Zadnja Trenta, do kamor se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Zgornjesavsko dolino in čez prelaz Vršič. Pod Kugyjevim spomenikom zavijemo desno in se mimo Koče pri izviru Soče pripeljemo do izhodišča.

Zahtevnost: Do zavetišča lahka označena pot, v nadaljevanju zelo zahtevno brezpotje s kratkimi

dandanes splošno sprejeta, gorniki pa jih seveda s pridom uporabljamo. Mimogrede, v bližini je še en Ozebnik – Zadnjiški. Tudi pod njim je strma drča, ki bi ji še najbolj pristajalo enako poimenovanje. Dandanes se imenuje Kloma (v Tumovih časih Klama). Po njegovi razlagi je imenu botroval trentarski rudnik, pravzaprav prisejenci, ki jih je pot zanesla v dolino ob zgornjem toku Soče. Od Klome/Klame do nemške besede Klamm je resnično samo korak. Nemara kdo meni, da se preveč naslanjam na Tumo, ki niti ni bil jezikoslovec, temveč doktor prava, toda do sedaj nihče izmed strokovnjakov še ni tako podrobno obdelal imenoslovne plati naših Alp, predvsem Julijcev ne. Dela za to poklicanih se žal končajo pri razlagi imen znanih vrhov, za podrobnosti pa vedno zmanjka prostora, zato je Tumovo *Imenoslovje* še vedno zelo uporabno, čeravno je v njem tudi nekaj napak in napačnih sklepanj.

Veliki Ozebnik

Visoki gori na prvi pogled ne manjka prav nič, da ne bi ob njenem imenu in višini gorniško srce začelo hitreje biti. V višino meri toliko, da se le zaradi dveh desetih metrov ne uvršča v elitni klub slovenskih vrhov, ki presegajo dve tisočici in pol. To pa je v naših gorah številka, ki že zagotavlja, če drugega ne, vsaj obsežen razgled. Nadalje je – v nasprotju z nekaterimi drugimi velikani naših gor, ki so se jim planinske poti na daleč izognile – tik pod vrhom speljana najlažja, a nikakor ne lahka, pot na Jalovec. Vendar je ravno on njegov "krvnik". Le kdo bi se pobijal po

krušljivem pobočju Velikega Ozebnika, pa čeprav je s poti do vrha le slabe pol ure poplezavanja? Kaj menite, koliko pohodnikov, ki hitijo na kristal in se nad priljubljenim zavetiščem vzpenjajo tudi po varovalih jugovzhodne plati Velikega Ozebnika, se potruji še južno na sosednji vrh, ki stiliziran krasi grb naše organizacije? Ne ugibam prav rad, a odstotek je zagotovo zanemarljiv.

Za vzpon na vrh moraš biti malo čudaka oziroma posebneža, kot je to vrsto hribovcev lepše označil spoštovani pisec vodnikov Tine Mihelič pri opisu nenavadnega pristopa na enega od velikanov Julijskih Alp. Goro od masiva Jalovca ločuje znameniti in zahtevni Loški žleb. Najlažji pristop na vrh je po severovzhodnem krušljivem pobočju. Ko se markirana in zavarovana pot, ki vodi na Jalovec, izvije iz južnega pečevja našega junaka, se dviga proti vrhu na prvi pogled neprijazen svet. Pri vzponu je treba biti precej previden! Pristop ni zelo zahteven, je pa zelo krušljiv.

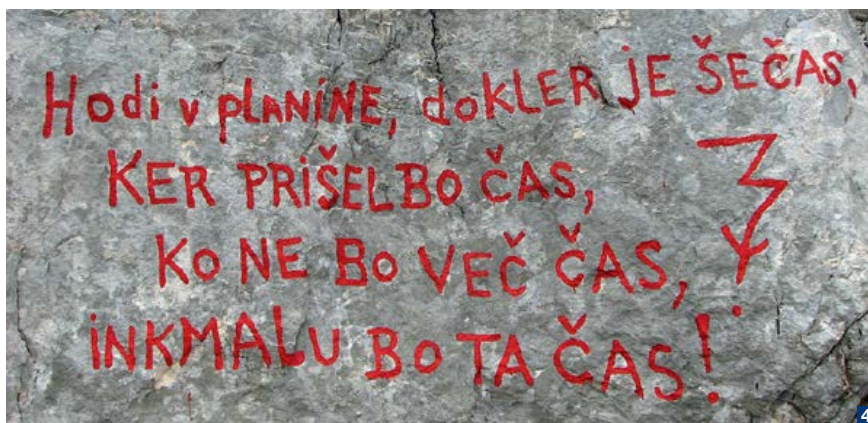
Oprimki in stopi lahko držijo ali pa tudi ne. Nikar ne pozabimo na čelado! Tisti, ki je v takšnem svetu domač, mu vzpon ne bo povzročal pretiranih težav, kdor pa je bolj vaje trdne skale in jeklenice, mu Veliki Ozebnik zagotovo ne bo pretirano všeč. Gora premore tudi spoštovanja vredno severozahodno steno, ki pa ravno tako ni deležna prepogostega obiska. Do ravnice Jezerce, kjer se začne brezpotni del ture, lahko pridemo iz Zadnje Trente mimo Zavetišča pod Špičkom, z Vršiča po prečni poti do Rutarske Trente in nato navzgor do "Špičke" ter čez južno pečevje Ozebnika na Jezerce. Lahko seveda že na koncu prečnice z Vršiča nadaljujemo navzgor proti Jalovski škrbini in se oprimemo varoval južne stene

3 Na Špičku, zadaj Triglav

Arhiv Gorazda Goriška

4 Eden od napisov Franca Ciuhe, oskrbnika Zavetišča pod Špičkom

Foto: Gorazd Gorišek

plezalnimi mesti (I–II). Samo za izurjene! Priporočam čelado, neizkušeni pa spremstvo gorskega vodnika.

Čas: Iz Zadnje Trente do Zavetišča pod Špičkom 3 h, na Špiček in Vrh Zelenic 4 h.

Vzpon: Markirana steza se za domačijo Flori požene v breg in nas mimo zapuščene planine Trenta (nad njo na razcepu izberemo levo pot) ter čez Rutarsko Trento vodi proti Zavetišču pod Špičkom. Ko stopimo iz gozda, svoj nezgrehljivi cilj že precej časa gledamo pred seboj. Do sedla med Špičkom in Vrhom Zelenic težav ni. Nanj se lahko povzpne od zavetišča severno ali južno od ostrice. Do vrha nas čaka kratek, vendar izpostavljen in krušljiv zahodni greben (I–II). Skalni bloki, ki so razmetani po njem, terjajo veliko previdnosti. Oprimki in stopi morajo biti zanesljivi. Pravzaprav je vse skupaj, z najvišjo točko vred, pošteno podrt.

Če se želimo povzpeti še na Vrh Zelenic, se najprej previdno vrnemo na sedlo, nato pa zastavimo po strmem pobočju, ki si ga lahko ogledamo že s Špička. Možnih pristopov je več, pri čemer so desni skalnati, levi pa bolj travnati. Opozarjam, da je zahodna, koritniška stran Vrh Zelenic, kjer kraljuje ta še bolj divja dvojnika Špička, Veliki Turn, 1998 m, in Mali Turn, 1884 m, prepadno odsekana in je zato (čeprav lahko na tem delu grebena malodane hodimo) pristop na izpostavljeni vrh zelo zahteven.

Sestop: Sestopimo po isti poti, saj je grebensko prečenje proti Velikemu Ozebniku še precej težje.

Veliki Ozebnik, 2480 m

Izhodišče: Zadnja Trenta, do kamor se iz osrednje Slovenije pripeljemo skozi Zgornjesavsko dolino in čez prelaz Vršič. Pod Kugyjevim spomenikom zavijemo desno in se mimo Koče pri izvru Soče pripeljemo do izhodišča.

Zahtevnost: Zahtevna označena pot, v nadaljevanju zelo zahtevno brezpotje (I). Samo za izurjene! Priporočam čelado, neizkušeni pa spremstvo gorskega vodnika.

Čas: Iz Zadnje Trente do Zavetišča pod Špičkom 3 h, do vrha Velikega Ozebnika 5 h.

Vzpon: Markirana steza se za domačijo Flori požene v breg in nas mimo zapuščene planine Trenta (nad njo na razcepu izberemo levo pot) ter čez Rutarsko Trento vodi proti Zavetišču pod Špičkom. Ko stopimo iz gozda, svoj nezgrehljivi cilj že precej časa gledamo pred seboj. Od zavetišča nadaljujemo proti Jalovcu. Ko se markirana in zavarovana pot izvije iz južnega pečevja Velikega Ozebnika, se obrnemo levo proti vrhu. V lažjem plezanju (I) smo v slabe pol ure na vrhu.

Sestop: Sestopimo po isti poti. Ostale možnosti vzpona/sestopa so navedene v članku.

Goličice, ki nas tudi pripeljejo na Jezerce. Severni pristopi iz Tamarja so zagotovo vsem dobro znani. Priporočljivejši je vzhodni pristop (čez Mali Kot oziroma čez Jalovško škrbino), saj nas pot čez Kotovo sedlo (Veliki Kot) pripelje skoraj na vrh Jalovca. No, kdor se želi povzpeti še nanj, je to nemara čisto primeren, vendar precej dolg pristop. Po vzponu na Jalovec nas namreč čaka sestop na Jezerce in šele nato vzpon na Veliki Ozebnik, kar pa reveža spet potisne v drugo kategorijo, ker smo ga osvojili bolj mimogrede.

Spomini ...

Pri naju, eni veliki trmi in drugi malo manjši, ki pa se je že tudi kar precej nalezla od ta velike, to ni prišlo v poštev. Začelo se je s še enim visokim vrhom, ki v družbi velikana ne vzbuja kakšnih posebnih hrepenenj po vzponu iz doline samo zaradi njega samega. Ko sva se nekega poletnega dneva pred skoraj desetletjem in pol povzpela po Tominškovi poti iz Vrat samo zato, da naju je ta privedla na "vršič" nad Staničevim domom in popoldne sestopila nazaj v dolino, mi je prijatelj omenil, da ne pozna še enega, ki bi prehodil "Tominška" samo zaradi Begunjskega vrha. Nekaj zelo podobnega in še za isto goro povrhu (dodal ji je še Cmir) je napisal tudi Mihelič v vodniku *Julijske Alpe, Severni pristopi*. Ker sem to

prebral šele kasneje, mi je postalo jasno, da bo res nekaj na tem. No, res pa je tudi, da bi – vsaj kolikor se poznam – želel z identičnim vzponom zagotovo ovreči tudi prejšnjo trditev. Bili pa so seveda tudi dnevi, ko sva se prestopala z dvatisočaka na dvatisočak nekako tako, kot bi hodila po krtinah domačega travnika. Kaj že pravijo izkušeni, da je mladost? Vrnimo se k Na Prodirh špici. Kar nekajkrat sva se potikala po Jalovcu, poleti in pozimi, gledala proti Velikemu Ozebniku, a je vedno ostalo zgolj pri opazovanju. Prvič naju je premamil ob vzponu na Špiček in Vrh Zelenic, a sva doživela gladko zavrnitev. Severno pobočje je bilo ravno toliko poprhano s snegom, da brez dodatnih krempljev ni bilo varno praskati navzgor. "Dobro, se bova pa enkrat potrudila iz doline samo zate," sva si rekla. Miniti je moralo še eno leto ...

... na Veliki Ozebnik

V Zadnjo Trento sva se pripeljala iz Zajzere, kjer naju je dan prej moral na svojem temenu trpeti še en visoki vrh Julijcev, Veliki Nabojs, kateremu za hrbtom stoji še slavnejši velikan, Viš. Vreme ni obetalo nič dobrega. V prvem planu so bili zgolj bližnji razgledi. Če se je megla že razkadila, se je zelo na kratko, in še to le na bližnje sosedo. Veliki Ozebnik naju je šele v drugo

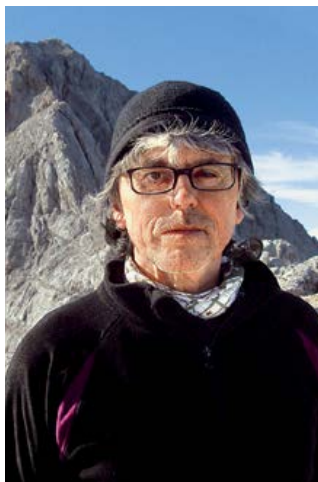
Loški žleb med Jalovcem (levo) in Velikim Ozebnikom nad Loško Koritnico na desni
Foto: Gorazd Gorišek

spustil na vrh. Megla, ki se je podila okoli ostrih grebenov, je ustvarila skorajda mistično vzdušje. Iznenada se je pokazal del jugovzhodnega grebena Jalovca, z vrhom Nad steno. "Greva še nanj?" Nisva šla. Dan je bil namenjen Velikemu Ozebniku, ki sva mu spodaj, že skoraj čisto nad Zapodnom, vendarle dodala nekaj novega. Seveda ne dvatisočaka, temveč malo popravljen sestop, ki naju je vzhodno od markirane poti pripeljal v pravcati paradiz. Bolj točno do lepih slapov in še lepših tolmunov. Nekakšen Repov kot z dodatkom, ki pa ga bo moral odkriti vsak sam. Najdena čutara je potrdila, da je pred nama že nekdo lazil ob potoku meni neznanega imena. Z Velikega Ozebnika se v Zadnjo Trento seveda lahko sestopi tudi kako drugače. Recimo mimo kote 2431 metrov jugovzhodno pod Jalovcem (vzpon nanjo zahteva nekaj lažjega plezanja), nato čez južno steno Goličice proti Jalovski škrbini in naprej v dolino. Del te poti se nama je zdel zelo zabaven. V bližini lovske kočje je steza zmeraj speljana malo drugje, kot se pričakuje (ali pa se samo nama tako zdi), zato sva v večernem mraku in temi tam okoli vedno nekoliko "raziskovala" ... ◉

Planinski vestnik, 120 let

Planinski vestnik (PV), glasilo PZS ter – upam si reči – hvaležni in pričakovani mesečni tiskani prijatelj večine slovenskih ljubiteljev gora, praznuje 120 let svojega rednega izhajanja. To je nadvse častljiv jubilej. Nanj smo lahko upravičeno ponosni, hkrati pa nam tiho in prijazno, a pogumno daje vedeti, da je delo, ki so ga v izhajanje in oblikovanje tega glasila v preteklosti vložili njegovi uredniki in avtorji, kakor to počno odgovorni zanj danes, nekaj dobrega. Nekaj, kar nas plemeniti, kar nas s prispevki, slikami in fotografijami razveseljuje in kliče k osebnemu podoživljanju, kar nam z informativnimi novicami nenehno širi in brusi poznavanje gorskega sveta in vsega, kar sodi zraven in se s časom tudi spreminja, od človeške dejavnosti, gorskih poti in koč, do botanike, gorskega živalstva, plezalnih in alpinističnih dosežkov, duhovnih znamenj in preprostega doživljanja gorske lepote. Iz vsega tega izhaja, da je PV bil in ostaja poljudno kulturni medij, ki že več kot sto let pomembno povezuje ljudi na Slovenskem. Kljub nazorskim, interesnim, starostnim in vsakodnevnim razlikam nas prijazno povezuje v nečem, kar je za vsakega človeka intimno in pomembno – v obliki veselja, zanimanja in ljubezni, v našem primeru do gora, ki so za mnoge od nas izbrani kraj doživljanja pristnega življenja in lepote sveta. Visoki jubilej PV kaže, da so gore in njihovo doživljanje, v različnih oblikah, od navadnega pohoda do skrajnih podvigov, od družbene zavzetosti do individualnega estetskega pristopa, tisto vezivo, ki nas dejansko povezuje, ne le v sodobni družbi, v kateri se kolektivne vezi, ki tvorijo skupnost, vse bolj raztapljajo. Povezujejo nas tudi v daljšem časovnem traku, ko se lahko v razmahu dveh, treh ali celo

več generacij prepoznamo med seboj sorodni in hrepeneči k podobnim ciljem. To je velika in pomembna dediščina, ki nam jo danes podaja PV. Na kratko naj povem, da sem prvi stik s PV navezal v Trstu, kjer sem kot dvanajstletni otrok pri tabornikih naletel na revijo, pridobil celoletni nabor za leto 1972, 1973 in 1974, in od takrat sem ostal njegov zvesti mesečni bralec in prijatelj. Veliko bi lahko povedal o tem, da so mi mesečne številke PV pomembno so-oblikovale, živečemu v zamejstvu,

Arhiv Igorja Škamperleta

poznavanje in ljubezen do domovine, s posebnim navdušenjem nad gorskim svetom, pa tudi nad takrat ustvarjalnimi osebami, v gorah in v pisanju o njih. To bi bila dolga zgodba ... Naj sklenem, da ima PV enako pomembno vlogo tudi danes in da so vrednote, ki jih podaja, tj. odgovoren odnos do narave, zasledovanje lepote in soočenje z zahtevnim svetom v gorah, pa zavzet civilni občutek za skupnost, te vrednote so za ljudi na Slovenskem spet enako pomembne kakor pred 120 leti. V tem smislu PV kvalitativno opravlja pomembno nalogo. ◉

Zgodba o labodu

Tam neke "daleč" je že veseli december, ki poleg novodobne potrošniške norije prinaša tudi intenzivnejše čustveno doživljanje vsakega izmed nas. Ponovoletni zimski čas je nekakšno zatišje pred novim "izbruhom" čustvovanj v pomladnih mesecih. Mnogi med nami so prepričani, da čustvovanje razlikuje ljudi od ostalih živalskih sorodnikov. Pa je res tako?

Čustveno stanje človeka večinoma lahko prepoznamo že na njegovi statični fotografiji, še posebno, če je viden obraz. Mimika obraznih mišic in drža telesa malce bolj izkušenim povedo vse o čustvenem stanju človeka. Kaj pa živali? Povešen rep ali kazanje čekanov naših pasjih ljubimcev sta tako rekoč vsem jasna znaka njihovih čustvenih stanj. Pa je doživljanje čustev v živalskem svetu nekaj običajnega? Ptice niso ravno simbol inteligentnih bitij (čeprav so predvsem vrani ali papige sposobne marsičesa) in jim "globljih" čustev ne bi pripisovali. Pred leti pa me je izkušnja z labodi povsem presenetila, če uporabim blag izraz. Čeprav sem o pticah vedel marsikaj. Bil je zimski čas, ko marsikje na slovenskih jezerih in predvsem rečnih zajeztvah prezimuje večje število velikih belih ptic – labodov grbcev. Sam sem tedaj spremljal pojavljanje vodnih ptic na akumulaciji za jezom HE Vrhovno. Med več kot dvajsetimi labodi sem decembra opazil, da se eden izmed njih zadržuje ločeno od drugih. Pozornejše opazovanje mi je hitro razkrilo, da je ptica ranjena, saj je povešala perut. Nekatera peresa so bila poškodovana in mokra. Plavanje je bilo počasno, hranjenja skoraj ni bilo opaziti ... Poskušal sem se mu približati, da bi ga ujel in odpeljal na pregled, a se je vedno toliko umaknil od obale, da mi ni uspelo. Nemočno sem opazoval, kako se mu stanje poslabšuje, saj je perut z že vidno odprto rano vse bolj vlekel po vodni gladini.

Ostali labodi se mu niso približevali in tudi sam ni iskal njihove družbe. Po nekaj dnevih agonije sem ga opazil mrtvega v mirni plitvini ob privezanih čolnih. Rana na vratu je pričala, da za smrt ni bila neposredno kriva poškodba peruti, temveč ugriz v vrat. Verjetno med počivanjem na robu vode ni opazil bližajoče se lisice ali kune. Po premislu sem sklenil, da laboda ne prepustim živalmi za nočno pojedino, temveč ga zakopljem. Vzel sem ga iz vode ter ga začasno pustil na obrnjenem čolnu na brežini. Odpeljal sem se domov po večjo vrečo ter s seboj vzel še Petra, enega od tedanjih članov ornitološkega krožka, ki sem ga vodil.

Že v temi sva se pripeljala do nasipa akumulacije. Soj avtomobilskih žarometov je najprej obsvetil čolne in mrtvega laboda. A le trenutek zatem je svetloba razkrila prizor, ki nama bo za vedno ostal v spominu. Svetloba je obsvetila gladino vode pod čolnom z mrtvim labodom. Vsi na akumulaciji prisotni labodi so v popolnem polkrogu na razdalji okoli petnajst metrov od čolna bedeli ob mrtvem vrstniku. Obstala sva brez besed. Vsaj kakšnih deset minut sva skupaj z njimi v spoštivi višini bedela z njimi. Malce v zadregi, ker sva zmotila njihovo slovo, pa tudi počaščena, da so naju sprejeli v svojo "družino". Zatem sva v tišini in pod stalnimi pogledi žalujočih njihovega mrtvega člana spravila v veliko plastično vrečo. Ko sva jo spravila v prtljažnik, so se labodi začeli oddaljevati. Naslednji dan smo skupaj še z drugimi mladimi ornitologi na razgledni vzpetini nad vodo pokopali laboda. Pretrese ni, kot da smo pokopali člana svoje družine. Ko sva nedavno s Petrom po več kot petnajstih letih ubujala spomine, sva si bila enotna, da so labodi v nama pustili trajno čustveno sled. Bi bil odnos ljudi do ostalih prebivalcev Zemlje drugačen, če bi bili vsi deležni podobne izkušnje? ◉

Sončna Brenta

Morda najlepša skupina v Dolomitih

Andrej Mašera

Zahodno od glavnine Dolomitov, onstran doline reke Adiže, se je umestila največja in po mnenju mnogih najlepša skupina tega slavnega gorstva. Čeprav Brenta geografsko pripada južnim Retiškim Alpam/Alpi Retiche in je tako že del Centralnih Alp, je njena podoba tako pristno dolomitska, da jo večina obiskovalcev prišteva k Bledim goram.¹

¹ Bledé gore – Monti Palidi, poetični naziv Dolomitov.

Brenta je obsežno gorstvo, ki se razteza v smeri sever–jug več kot 40 kilometrov, s površino dobrih 400 km². Zamejujejo ga številne slikovite doline, na zahodni strani Val Rendena, Val di Campiglio in Val Meledrio, na severu Val di Sole, na vzhodni strani pa je bolj izrazita le dolina Val di Non, naprej proti jugu in na južni strani pa je več manjših dolin, ki imajo večinoma značaj ozkih sotesk z živahnimi potoki. Od njih se v gorstvo zajedajo krajše

doline, ki omogočajo ugodne možnosti za vzpone na vrhove. Celoten masiv obkrožajo dobre ceste in že sama vožnja po njih je za običajnega turista veliko doživetje. Glavni turistični centri v Brenti so Molveno ob istoimenskem jezeru in Ándalo na vzhodni strani gorstva, na zahodu pa Pinzolo in svetovno znana Madonna di Campiglio.

Vedrette, bocchette, vrhovi

V grobem predstavlja Brenta veličasten greben, ki ga iz praktičnih razlogov razdelimo v dva dela. Severni del je bolj enovito grajen in sega od gore Monte Pèller, 2320 m, preko številnih vrhov (med njimi sta najvišja Corno di Flavona, 2918 m, in Pietra Grande, 2937 m) do sedla Passo del Grostè, 2442 m, na katerega se lahko pripelje mo z žičnico iz Madonne di Campiglio. Severni del grebena je morda po krivici nekoliko zapostavljen; ima pač prehudo konkurenco v južnem delu, kjer Brenta seže najvišje in najlepše.

Južni del pogorja se torej začne na sedlu Grostè in je veliko bolj razgiban od severnega. Vrhovi dobijo čisto dolomitski videz, med njimi so ostro zarezane škrbine, ki se v domačem narečju imenujejo *bocche* ali *bocchette*.² Pod njimi so številni majhni ledenički, ki se v novejšem času močno zmanjšujejo in jim lokalno pravijo *vedrette*. Prvi pomembnejši vrh v nizu je Cima del Grostè, 2897 m, nato pa se glavni greben nadaljuje čez Cimo Falkner, 2990 m, in preko številnih vzpetin do pomembne škrbine Bocca del Tuckett, 2613 m, kjer je začetek znamenite poti Via delle Bocchette Alte. Južno od škrbine Tuckett se dviga mogočen masiv Cime Brente, 3150 m, ki je drugi najvišji vrh v celotnem gorstvu.

² Bocca, it. usta; bocchetta, usteca.

Slovenski medvedi v Brenti

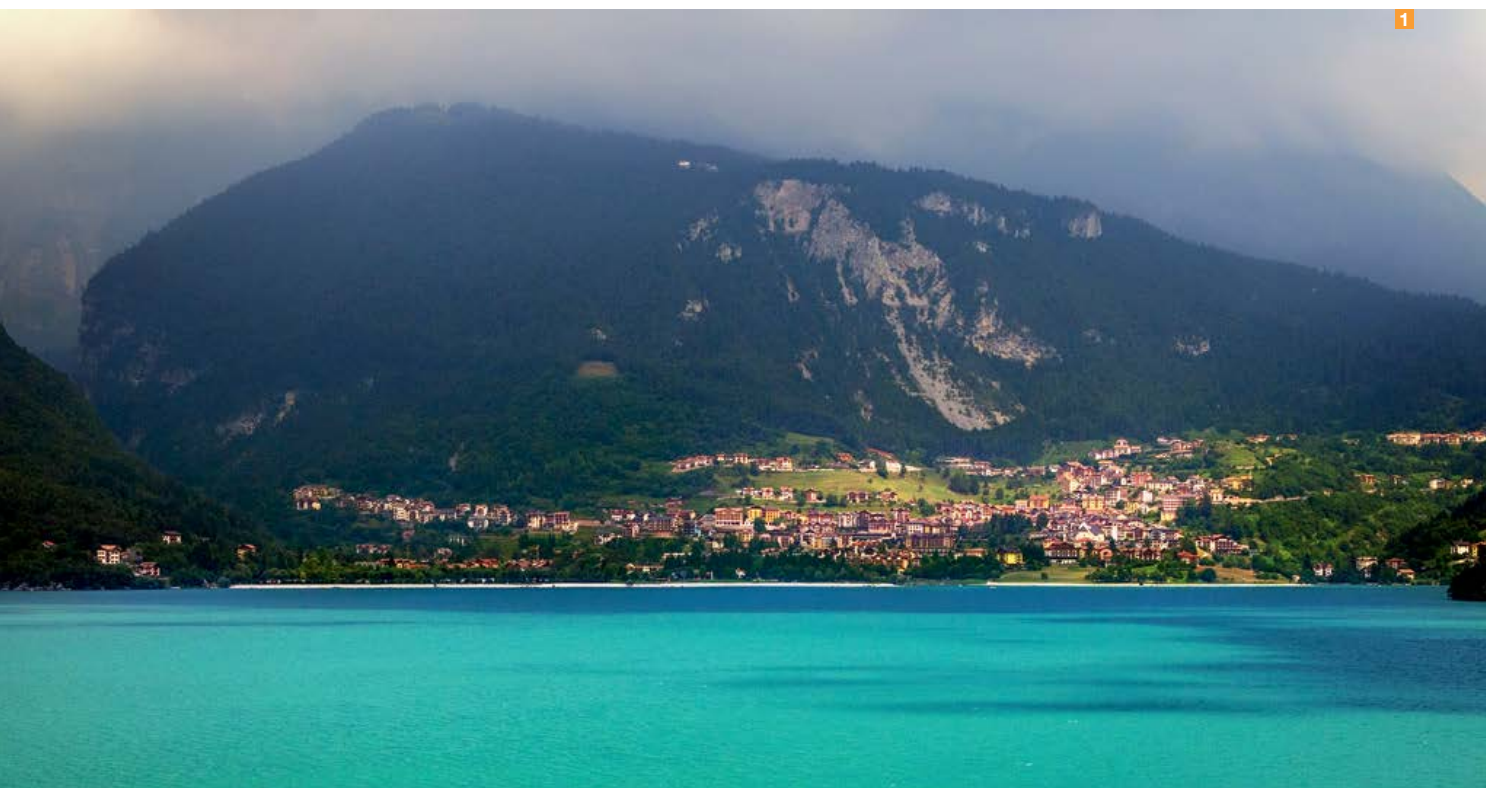
Še v prvi polovici 19. stoletja je živel v gozdovih ob vznožju Brente veliko rjavih medvedov (*Ursus arctos*), vendar je nebrzdan lov vztrajno klestil njihovo število. Leta 1996 so bili živi še kaki trije primerki, zato je bil rjavi medved proglašen praktično za izumrlega. Vodstvo naravnega parka Adamello Brenta se je odločilo, da jih znova naseli in pomoč poiskalo v – Sloveniji. Med letoma 1999 in 2002 so v področne gozdove postopno naselili deset roških medvedov – sedem samic in tri samce. Naši medvedi so se proti pričakovanju v Brenti odlično odrezali in v naslednjih letih je njihova populacija začela hitro naraščati. Še več: medvedi so se začeli naseljevati tudi v širšo okolico Brente, v sosednje italijanske pokrajine, pa tudi v Avstrijo, Švico in celo v Nemčijo, tako da imajo danes v evidenci kakih 50 do 60 živali. Njihova največja koncentracija pa je le ostala v brentskih gozdovih: očitno se tudi medvedi dobro počutijo v tako lepem naravnem okolju.

Z glavnega grebena se vse pogosteje cepijo stranske grebenske verige, naslednja zelo pomembna vrhova pa sta Cima di Molveno, 2917 m, in Cima degli Armi, 2951 m, onstran katere se nahaja škrbina Bocca degli Armi, 2749 m, kjer se začne ali konča najbolj obiskana pot v Brenti – Via delle Bocchette Centrali. Sledi najbolj divji predel Brente: Sfulmini,³ 2913 m, štiri nazobčane skalne ostrice, ki se nadaljujejo s stolpoma Campanile Alto, 2923 m, in Campanile Basso, 2877 m; slednji je plezalski eldorado Brente. V nadaljevanju grebena moramo omeniti še Cimo Brento Alto, 2962 m, onstran katere se nahaja Bocca di Brenta, 2552 m, ki

³ Fulmine, it. blisk, strela.

je eden najpomembnejših prehodov z ene na drugo stran gorstva. Od tu naprej pa se greben pahljačasto razcepi v več pomembnih vej. Proti zahodu se dviga najvišja gora v Brenti, Cima Tosa, 3173 m, ki proti severozahodu pošilja mogočen grebenski odrastek Crozzon

- 1** Jezero Molveno z istoimenskim krajem. Nad njim vzpetina Pradèl, kamor pripelje žičnica, levo vhod v dolino Valle delle Seghe. Foto: Aleksandar Gospić
- 2** Kot podoba iz sanj se izvija iz oblakov čarobni Crozzon di Brenta. Foto: Aleksandar Gospić
- 3** Rifugio Brentei, v ozadju Cima Tosa (levo) in Crozzon di Brenta z ledenim ozebnikom med njima Foto: Aleksandar Gospić

di Brenta, 3135 m. Med Cimo Toso in Crozzonom se v dolino Val Brenta Alta spušča strm, poledenel ozebnik Vedretta del Crozzon; enkratno veličastje tega področja lahko občudujemo od koč Brentei. Naprej proti jugu se pogorje razcepi v številne grebene. V njih je veliko pomembnih vrhov, tu naj bosta omenjena le Cima d'Ambiez, 3096 m, z znamenito vzhodno steno in Cima d'Ágola, 2888 m.

Campanile Basso, simbol Brente

V osrednjem delu Brente se v verigi Sfélmini med vrhovoma Brenta Alta in Campanile Alto dviga drzno oblikovani vitki stolp z navpičnimi vrtoglavi stenami – legendarni Campanile Basso. Kakih sto metrov pod prostornim vrhom se proti zahodu razteza skoraj vodoravna rama Spallone, v isti višini pa ga z zahoda, severa in vzhoda obdaja široka polica *stradone provinciale*. Na vrhu je znameniti Bruno Detassis postavil posebno skonstruiran zvonček, ki ga lahko premika tudi lahen vetrič. Blago zvonjenje, ki proti vrhu postaja vse glasnejše, spremlja plezalce ob vzponu na to edinstveno goro.

Domačini so bili od nekdaj prepričani, da je stolp nepreplezljiv; drugače pa je mislil Carlo Garbari iz Trenta, ki se je leta 1897 po dolgem proučevanju možnih smeri z dvema tovarišema lotil podviga. Vzpon so začeli na

škrbini Bocchetta del Campanile Basso, uspešno premagali težavno steno nad vznožjem (Parete Pooli) in splezali na *stradone provinciale*. Po njem so prečili do Spallona, od tam pa napredovali do majhne police (Terrazzino Garbari) pod previsno vršno steno. Naprej ni šlo več: kljub vztrajnim poskusom niso uspeli splezati na vrh in so se razočarani vrnili v dolino. Dve leti pozneje sta se na Campanile Basso namenila dva študenta iz Innsbrucka, Otto Ampferer in Karl Berger. Tudi njiju je odbila previsna stena nad Terrazzinom Garbari in sta morala sestopiti. Toda nista odnehala; že naslednjega dne (18. avgust 1899) sta se vrnila v steno. Z Garbarijeve police sta splezala na majhno prižnico na severozahodnem razu in nato po navpični steni v popolni izpostavljenosti prišla na vrh. Njuna smer velja danes za običajni pristop na goro (IV/III+, II). Italijane je uspeh obeh Avstrijcev seveda zelo prizadel, toda šele leta 1902 je znameniti Tita Piaz s tovarišem opravil prvi italijanski pristop na vrh.

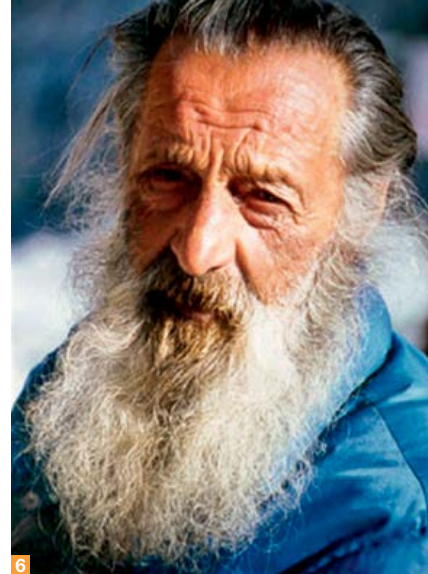
Campanile Basso je do današnjih dni ostal privlačen izziv za plezalce, predvsem za tiste, ki uživajo v estetskem plezanju. Tekom nadaljnjih desetletij je bilo preplezanih nič koliko smeri vseh težavnosti. Tu bi omenili le še dve klasiki, ki sta ohranili svoj večni sloves: čudovita zajeda Diedro Fehrmann, ki sta jo leta 1908 v jugozahodni steni preplezala Rudolf Fehrmann in Oliver Perry-Smith (IV+), ter smer v vzhodni steni, ki jo je leta 1911 v solo vzponu preplezal slovit Paul Preuss (V-/IV+). Vse tri klasike so še danes zelo priljubljene med alpinisti in so zelo pogosto obiskane. Upamo lahko, da se današnji plezalci ob vzponih spoštljivo spomnijo korenjakov s preloma 19. in 20. stoletja, ki so se s takratno skromno opremo in viteškim pogumom lotevali tako spektakularnih vzponov.

Bruno Detassis – Il Re del Brenta⁴

Starejši gorniki in alpinisti, ki so obiskovali Brento v drugi polovici prejšnjega

⁴ Kralj Brente.

stoletja, se gotovo spominjajo oskrbnika kočje Brentei, častitljivega starega gospoda tolstojevskega videza – Bruna Detassisa. S košato belo brado, ki mu je segala čez prsi, in z večno pipo v ustih je skozi dolga leta oskrbovanja te znamenite kočje postal prava ikona tega gorstva. Blag človek nevsiljivega vedenja je bil najbolj zadovoljen, ko je opazoval navdušenje nad lepotami njegovih gora, ki je žarelo z obrazov številnih gostov. Vendar Detassis ni bil samo legendarni oskrbnik kočje, ampak tudi odličen alpinist, ki je imel za sabo čez 200 prvenstvenih plezalnih vzponov. Bruno Detassis se je rodil leta 1910 revnim staršem v Trentu. Že kot otrok je kazal veliko nagnjenje do smučanja in bivanja v naravi nasploh. Ob delu se je izobraževal v večernih šolah, vendar je vseskozi vedel, da bo življenje zapisal svojim ljubljnim goram. Leta 1936 se je spoprijateljil z Ettorejem Castiglioniem, visoko izobraženim in odličnim alpinistom iz Milana. Skupaj sta preplezala številne prvenstvene smeri v Dolomitih, od Pal

4 Spalla di Brenta, kjer pot Via delle Bocchette Alte pride najvišje, 3020 m.

Foto: Aleksandar Gospić

5 Campanile Basso s poti Via delle Bocchette Centrali; lepo se vidi znamenita Fehrmannova zajeda.

Foto: Aleksandar Gospić

6 Bruno Detassis (1910–2008), slavni italijanski alpinist in gorski vodnik, dolgoletni oskrbnik kočje Brentei

7 Najbolj spektakularen del poti Via delle Bocchette Centrali

Foto: Aleksandar Gospić

preko Selle do Marmolade, posebej pa seveda v Brenti, ki jo je Bruno poznal kot lasten žep. Preprost gorjanec se je odlično ujel v navezi s prefinjenim intelektualcem in gorskim estetom; približno tri leta sta bila ena najmočnejših navez v Dolomitih. Leta 1939 je Detassis v Sestrieru opravil izpit za poklicnega smučarskega in gorskega vodnika in tam spoznal bodočo soprogo, Nello Cristian iz Trsta. Nella, ki je bila takratna prvakinja Italije v plavanju, je bila visoko izobražena, tekoče je obvladala štiri jezike in je bila tudi poklicna inštruktorica smučanja. Po poroki sta se preselila v Madonna di Campiglio in se vključila v porajajoče se turistične tokove v tem kraju. Med vojno je bil Bruno inštruktor alpinizma za italijanske vojake na Brennerju, po kapitulaciji Italije septembra 1943 pa so ga internirali Nemci in ga odgnali na prisilno delo v Nemčijo. Po koncu vojne je leta 1947 postal direktor šole smučanja v Madonna di Campiglio, od leta 1949 pa oskrbnik kočje Brentei, ki jo je skupaj z družino (imel je hčer in sina)

vodil polnih 28 let. Najprej je moral kočjo, prej zapuščeno lovsko hišico, preurediti v planinsko postojanko, potem pa jo je vzorno vodil v najboljši tradiciji nekdanjih znamenitih oskrbnikov, kakršnih je danes vse manj in manj. Bruno Detassis je umrl leta 2008 v 98. letu starosti v Madonni di Campiglio. Hči Julla si trenutno prizadeva, da bi njihovo družinsko hišo vsaj delno preuredili v spominski muzej slavnega očeta.

Via delle Bocchette

Za Brento so značilne dolge police, ki se po stenah ovijajo okoli vrhov in dobesedno vabijo k obisku. Zato ni čudno, da se je že v začetku 30. let prejšnjega stoletja porodila ideja, da bi se po policah speljale zavarovane plezalne poti, ki bi tudi nealpinistom omogočile vstop v gorstvo, hkrati pa bi tudi plezalcem olajšale pristope do plezalnih smeri in povratke z napornih tur. Tako se je nekega dne v koči Pedrotti sešla skupina lokalnih gorskih vodnikov s tajnikom SAT (Società Alpina

Trentina) Giovaniem Strobelejem in sklenila, da bodo začeli z nadelavo ferat vzdolž glavnega grebena Brente. Ob tem so se zavezali, da poti nikjer ne bodo smeje doseči kakega vrha; do njih naj se obiskovalci kar potrudijo s prostim plezanjem. Leta 1937 so začeli z deli med škrbinama Bocca di Brenta in Bocchetta del Campanile Basso; tako je bil zgrajen prvi del današnje poti Via delle Bocchette Centrali. Vojna je dela na poti seveda prekinila, nadaljevali so šele leta 1949 in pot dokončali leta 1957. Po vojni je postal duša celotnega projekta slavni Bruno Detassis z brati. Delo je potekalo na zelo preprost način: dokler so mogle, so material iz doline tovorile mule, nato pa so graditelji znesli tone jeklenic, kovinskih lestev, klinov in eksploziva v steno. Ja, eksploziva – dobro ste prebrali: kjer ni šlo drugače, so pot izsilili z miniranjem, sicer so prehode s police na polico omogočili s kovinskimi lestvami. Teh lestev, ne ravno estetskih varoval, je na brentskih poteh res nenavadno veliko, toda takrat so bili pač drugačni časi.

Dostop: Po italijanskih avtocestah se peljemo mimo Benetk, Padove in Vicenze do Verone, kjer zavijemo po avtocesti A22 proti severu do Trenta. Tu se usmerimo proti zahodu po cesti, ki vodi proti Rivi del Garda do kraja Sarche, kjer jo zapustimo in se dvignemo skozi skalno sotesko Limarò do kraja Ponte delle Arche. Če želimo v Molveno, zavijemo proti severu in se skozi S. Lorenzo in Banale pripeljemo do jezera Molveno. Če pa smo namenjeni v Madonno di Campiglio, nadaljujemo proti zahodu po slikoviti cesti skozi predore, nato pa čez bolj odprto področje do kraja Tione del Trento. Tu se naša cesta usmeri odločno proti severu v dolino Val Rendena ter vodi skozi številna naselja do kraja Pinzolo in naprej v dolino Valle di Campiglio do Madonne di Campiglio.

Gostišča in namestitvev: V krajih Molveno in Madonna di Campiglio je skoraj vsaka druga hiša gostišče, penzion ali hotel. Dovolj je tudi urejenih kampov.

Planinske kočice: **Rifugio Vallesinella**, 1513 m, telefon +39 (0)46 544 28 83, www.vallesinella.it, se nahaja na spodnjem robu istoimenske široke doline in je glavno izhodišče za ture z zahodne strani Brente do više ležečih koč Tuckett, Alimonta in Brentei. Ima 25 ležišč in je odprta od začetka junija do sredine oktobra. Do kočice se lahko pripeljemo po asfaltirani cesti iz Madonne di Campiglio ali z avtobusom.

Rifugio Casinei, 1825 m, telefon +39 (0)46 544 27 08, stoji na majhnem griču v gozdu, ki razmejuje Vallesinello od doline Val Brenta. V koči je 60 ležišč, odprta je od začetka junija do začetka oktobra.

Dostop po poti št. 317 od kočice Vallesinella (45 min). **Rifugio Francis Fox Tuckett e Sella**, 2272 m, telefon +39 (0)46 544 12 26; www.rifugio-tuckett.it. Gre za dve koči, ki stojita na lepem položaju nad dolino Vedretta di Brenta Inferiore, severozahodno od Cime Brente. Ima 120 ležišč in je odprta od 20. junija do 20. septembra. Do nje pridemo od kočice Casinei, sprva skozi gozd, nato pa čez široke travnike in na koncu po zaprodni stezi (1.15 h). Koča je izhodišče za ferato Via delle Bocchette Alte. **Rifugio Maria e Alberto ai Brentei**, 2182 m, telefon +39 (0)46 544 12 44, leži na čudovitem položaju nad dolino Val Brenta z enkratnim pogledom na Cimo Toso, Crozzon di Brenta in poledeneli ozebnik med njima. Ima 90 ležišč in je odprta od 20. junija do 20. septembra. Dostop od kočice Casinei po poti št. 318, ki poteka proti jugovzhodu nad dolino Val Brenta. Pot je na nekaj mestih zavarovana z jeklenico, gre skozi krajši predor in ob lepih razgledih pripelje do kočice (2.15 h). **Rifugio Alimonta**, 2580 m, telefon +39 (0)46 544 03 66; www.rifugioalimonta.it, se nahaja pod ledenikom Vedretta degli Sfùlmini v dolinici, ki jo z juga omejujejo markantni Torre di Brenta, 3013 m, z vzhoda pa Cima di Molveno, 2917 m, in Cima degli Armi, 2951 m. V koči je 94 ležišč in je odprta od 20. junija do 20. septembra. Koča je izhodišče za ferato Via delle Bocchette Centrali, dostopna od kočice Brentei po poti št. 323 (1 h). **Rifugio Croz dell'Altissimo**, 1431 m, telefon +39 (0)46 158 61 95; www.rifugiocrozaltissimo.it, leži v koncu doline Val delle Seghe, pod severozahodnim ostenjem Croza dell'Altissimo. Ima 19 ležišč in je odprta

od začetka junija do konca septembra. Do kočice pridemo v uri hoda od srednje postaje žičnice, ki pripelje iz Molvena na Pradèl, 1365 m. **Rifugio Selvata**, 1657 m, telefon +39 (0)46 118 62 90; www.rifugioselvata.it, se nahaja na uravnavi Pian della Selvata nad dolino Val delle Seghe, s krasnim pogledom na mogočni Croz dell'Altissimo. Premore 28 ležišč in je odprta od 1. junija do začetka oktobra. Dostop od kočice Croz dell'Altissimo (45 min). **Rifugio Tommaso Pedrotti e Tosa**, 2491 m, telefon +39 (0)46 194 81 15; www.rifugiotosapedrotti.it, stoji na skalni rami na vrhu doline Val dei Massòdi, pod Cimo Brento Basso, 2803 m, nasproti Cimi Brenti Alti, 2962 m. Je ena najpomembnejših koč v Brenti in je izhodišče za vzpon na Cimo Toso. Stara koča Tosa, ki leži malo nižje, ni več v uporabi. Ima 120 ležišč in je odprta od 20. junija do 20. septembra. Dostop od kočice Selvata (2.15 h) ali od kočice Brentei čez škrbino Bocca di Brenta, 2552 m, (1.30 h).

Literatura: Gino Buscaini, Ettore Castiglioni: *Dolomiti di Brenta*. CAI-TCI, 1977.

Franz Hauleitner: *Brenta mit Adamello, Presanella und Paganela*. Bergverlag Rother, 2012.
Axel Jentsch-Rabl, Andreas Jentsch, Dieter Wissek: *Klettersteigführer Dolomiten-Südtirol-Gardasee*. Alpinverlag Jentsch-Rabl, 2009.

Zemljevidi: Dolomiti di Brenta, Tabacco 053, 1 : 25.000.

Brentagruppe/Gruppo di Brenta, Alpenvereinskarte 51, 1 : 25.000.

Brentagruppe/Gruppo di Brenta, Kompass-Wanderkarte 639, 1 : 25.000.

Leta 1969 so zgradili še Vio delle Bocchette Alte med kočama Alimonta in Brentei, Detassis pa je naknadno zgradil še vrtoglavo bližnjico, ki se po navpičnih lestvah spusti naravnost na ledenik Vedretta dei Brenta in naprej do "njegove" kočice Brentei. Poimenoval jo je po svoji ljubljeni materi Olivi Detassis in jo posvetil materam vseh gornikov. V letih 1972 in 1973 so nadelali še pot Sentiero Benini med sedlom Grostè in škrbino Bocca del Tuckett, v poznejših letih pa še več ferat v severnem in južnem delu gorstva ter nekaj povezav med kočama, ki pa se ne povzpejo više v stene. Danes je tako v Brenti deset ferat, od katerih sta daleč najbolj oblegani obe Bocchetti. Po njih ure in ure hodimo oz. plezamo po vrtoglavih policah, ponekod v popolni izpostavljenosti. Kjer ni mogoče naprej po polici, po kovinskih lestvah splezamo gor ali dol do druge police. Na tisoče gornikov gre vsako leto po njih, domačini jih kličejo kar *bocchettari*. Vsekakor sta to edinstveni poti v Alpah, ki obiskovalcu nudita obilo gorniških užitkov. ●

Neznansko prijetni občutki navdajajo vsakega gornika na zračnih policah poti Via delle Bocchette Centrali. Foto: Aleksandar Gospić

Iz Molvena do koč Pedrotti

Italija, skupina Brente/
Dolomiti di Brenta

Tura, ki je primerna za vsakega gornika, predstavlja enega glavnih in najlepših pristopov v osrčje Brente z vzhoda. Pot, ki poteka v zelo zanimivem in slikovitem okolju, je zelo razgibana. Po njej gremo mimo dveh prijaznih koč, kjer se skoraj obvezno

ustavimo in občudujemo veličastne poglede, ki se ponujajo na vse strani.

Zahtevnost: Nezahtevna označena pot. Zelo lepo speljana in ne prestrma pot je nekoliko dolga in le terja nekaj kondicije. Steza je na nekaterih

izpostavljenih mestih dovolj široka in zavarovana z ograjo.

Oprema: Pohodniška oprema za visokogorje.

Nadmorska višina: 2491 m

Višina izhodišča: 1365 m

Višinska razlika: 1026 m

Izhodišče: Pradèl, 1365 m, srednja postaja žičnice, ki pripelje iz Molvena (WGS84: N 46,144357, E 10,965634).
Koče: Rifugio Croz dell'Altissimo, 1431 m, telefon +39 (0)46 158 61 95, www.rifugiocroz-altissimo.it; Rifugio Selvata, 1657 m,

Rif. Pedrotti na sedlu Passo del Rifugio je ena najpomembnejših koč v Brenti. Foto: Vladimir Habjan

Via delle Bocchette Alte

Italija, skupina Brente/
Dolomiti di Brenta

Prečenje zasnežene grape je najkočljivejše mesto na poti Via delle Bocchette Alte. Foto: Aleksandar Gospić

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot, PP 4/C. Gotovo gre za najzahtevnejši odsek celotnega prečenja Brente. Dolgi pristopi, izredno izpostavljena mesta, globoke zasnežene oz. poledelele grape in velika višina okoli 3000 metrov, kjer poteka večina poti in je sneženje sredi poletja običajen pojav, terjajo od gornika veliko izkušenosti in vzdržljivosti. Na turo se odpravimo samo v stabilnem vremenu.

Oprema: Običajna oprema za ferate, v zgodnji sezoni (prav tako v zelo pozni, zaradi ledu) so priporočljive dereze in cepin.

Nadmorska višina: 3020 m

Višina izhodišča: 2272 m

Višinska razlika: 748 m (od Valesinelle 1507 m)

Izhodišče: Rifugio Francis Fox Tuckett e Sella, 2272 m, od parkirišča na Valesinelli (2 h) (WGS84: N 46,206692, E 10,851897).

Koči: Rifugio Francis Fox Tuckett e Sella, 2272 m, telefon +39 (0)46 544 12 26, www.rifugio-tuckett.it; Rifugio Alimonta,

telefon +39 (0)46 118 62 90,
www.rifugioselvata.it; Rifugio Tommaso
Pedrotti e Tosa, 2491 m,
telefon +39 (0)46 194 81 15,
www.rifugiotosapedrotti.it.

Časi: Izhodišče–Rif. Croz
dell'Altissimo 1h
Rif. Croz dell'Altissimo–Rif. Selvata
45 min
Rif. Selvata–Rif. Pedrotti 2.15 h
Sestop 2.45 h
Skupaj 7 h

Sezona: Od konca junija do konca
septembra.

Vzpon: Z žičnico se potegnemo iz
Molvena do srednje postaje Pradèl,
1365 m, in se napotimo po široki poti
št. 340 sprva vodoravno proti zahodu,
nato pa rahlo navzdol do pobočij nad
dolino Val delle Seghe. Nadaljujemo
po zložni stezi pod mogočnim jugoza-
hodnim ostenjem Croza dell'Altissimo,
2338 m. Pot preči strmo pobočje
po nekoliko izpostavljenih policah
(ograjja), skozi predor do mesta, kjer se
odpre veličasten pogled na brentske
velikane Cimo Brento Alto, Sfulmine
in Cimo Brento. Skozi redke iglasti
gozd pridemo v zatrep doline do kočice

Rif. Croz dell'Altissimo, 1431 m. Tu
začne naša pot zavijati proti zahodu ter
preči obsežno melišče do potočka, ki
ga prekoračimo čez viseči mostiček.
Pod stenami Castel Alta del Massòdi,
2431 m, zavije steza docela proti jugu
in se skozi grmovje in gozd dvigne na
široko uravnavo Pian della Selvata, kjer
se nahaja kočica Rif. Selvata, 1657 m,
s sijajnim pogledom na mogočni Croz
dell'Altissimo na drugi strani doline. Od

kočice naprej dobi pot oznako št. 319,
gre zopet rahlo proti severozahodu in
v okljukih premaga strmo ruševnato
pobočje do lovske kočice Baito dei
Massòdi, 1986 m. Za kočico se pot
usmeri proti jugozahodu; čez travnata
pobočja se povzpemo do majhnega
jezerca Laghetto dei Massòdi, ki
pa je večji del leta izsušeno. Tu
vstopimo v visokogorsko dolinico
Val dei Massòdi in nadaljujemo z

vzponom pod skrotastimi vzožnimi
pobočji Croza del Rifugio, 2615 m,
in po skalnati gredini do stare kočice
Rif. Tosa, 2439 m, ki danes ni več
v stalni uporabi. Petdeset metrov
višje dosežemo kočico Pedrotti, ki leži
na sedlu med Cimo Brento Basso,
2803 m, in Crozom del Rifugio.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona.

Andrej Mašera

Via delle Bocchette Alte

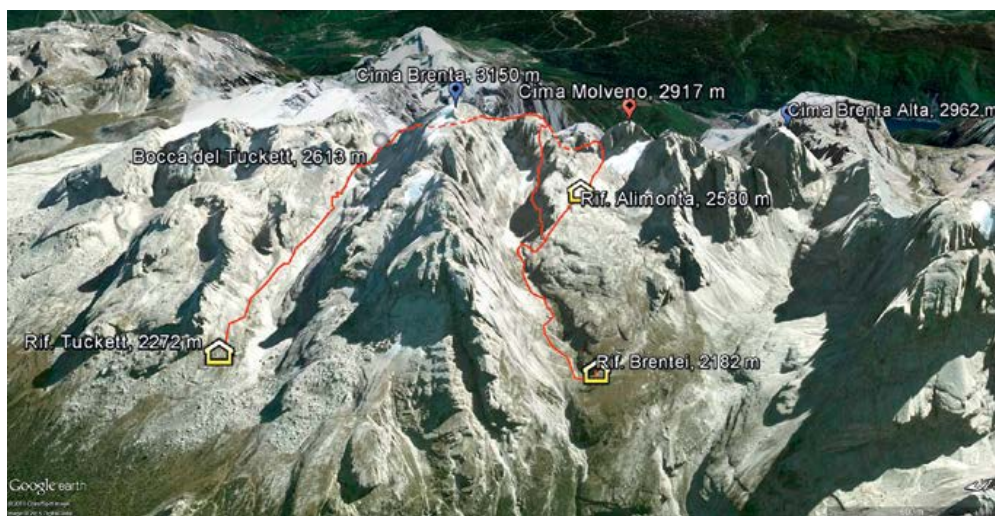

2580 m, telefon +39 (0)46 544 03 66,
www.rifugioalimonta.it.

Časi: Izhodišče–Bocca del Tuckett 1 h
Via delle Bocchette Alte–Bocchetta
Bassa dei Massòdi 4 h
Sentiero Oliva Detassis–Rif. Alimonta 1h
Sentiero Quintavalle–Rif. Alimonta 1.30 h
Skupaj 6–6.30 h (z izhodiščem na Val-
lesinelli, 10 h). Dvodnevna tura.

Sezona: Od julija do srede septembra.

Opis: Od kočice Tuckett se po melišču
in položnem ledeniku povzpemo do
začetka poti na škrbini Bocca del Tuckett,
2613 m. Sprva plezamo po razčlenje-
nem skalovju ob jeklenicah do dolge
lestve, po kateri hitro pridobivamo na
višini. Po številnih lestvah in s pomočjo
jeklenic plezamo po severnem grebenu
Cime Brente, 3150 m, do široke, zagru-
ščene gredine vzhodno od vrha (*Cengia
Garban*). Po gredini udobno prečimo proti
jugu (tik pred koncem je odcep smeri obi-
čajnega vzpona na vrh Cime Brente, II–
II, 2 h gor in dol), nato pa se po lestvah
spustimo v ozek žleb s snežiščem, ki je
ključno mesto poti. Prehod čez snežišče
opravimo s pomočjo jeklenice, če pa je
ta pod snegom, je prečenje lahko zelo

delikatno in nevarno. Po širokih policah
nadaljujemo do izrazitega pomola
v južnem grebenu Cime Brente – Spalla
di Brenta, 3020 m, ki je najvišja dosežena
točka na poti in imenitno počivališče.
S Spalle gremo malo navzdol in preko
dveh grap do dolge, zračne lestve – *Scala
degli Amici* (lestev prijateljev), po kateri
se povzpemo visoko pod vrh Spallona
del Massòdi, 3004 m, ki ga prečimo po

zahodni strani in se nato po vrtoglavih
lestvah spustimo v škrbino Bocchetta
Bassa dei Massòdi, 2796 m. Od tu
imamo za zaključek poti dve možnosti.
Lahko se že malo pred škrbino pri tabli
usmerimo na pot Oliva Detassis, ki pred-
stavlja niz navpičnih lestev (ena od njih,
Scala degli Dei – lestev bogov, je celo
rahlo previsna), po katerih se spustimo
direktno na ledenik Vedretta dei Brentei

in naprej do kočice Alimonta oz. Brentei.
Drugo možnost predstavlja nadaljeva-
nje navzgor po poti Bocchette Alte,
ki nas pripelje malo pod vrh Cime Molveno,
2917 m, od tod pa navzdol po zagruščeni
gredini do snežišč pod škrbino Bocchetta
Alta di Molveno, 2729 m, in naprej do
kočice Brentei.

Andrej Mašera

Via delle Bochette Centrali

Italija, skupina Brente/
Dolomiti di Brenta

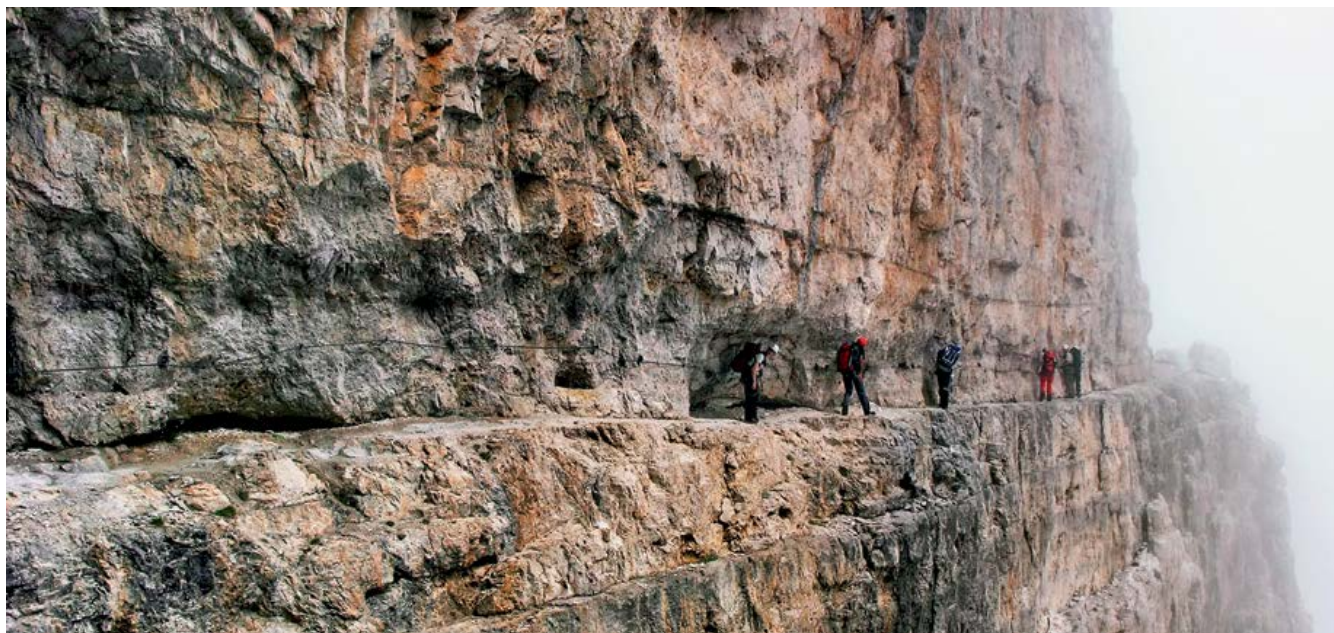

Najbolj znan in priljubljen del velikega prečenja Brente je nedvomno Via delle Bochette Centrali, ki povezuje škrbini Bocca degli Armi, 2749 m, in Bocca di Brenta, 2552 m. Paradna dolomit-ska ferata, veličastno prečenje po bolj

ali manj širokih policah, imenitna izpostavljenost in širni razgledi so zagotovo velikega gorniškega zadoščenja. Tisoči in tisoči *bocchettarjev*, ki vsako leto prehodijo oz. preplezajo to slavno pot, to zadoščenje zanesljivo dobijo.

Zahtevnost: Zelo zahtevna označena pot, PP 3/B. Via delle Bocchette Centrali je sicer za eno dobro težavnostno stopnjo manj zahtevna od bolj severno ležeče Vie delle Bocchette Alte; kljub temu naj se je lotijo le

izurjeni gorniki brez vsakega strahu pred globino. Vsako leto se namreč zgodi več nepotrebnih reševanj tistih obiskovalcev, ki jih je premamil sloves te poti in so svoje zmožnosti precenili.

Zelo izpostavljene police so značilne za pot Via delle Bocchette Centrali. Foto: Aleksandar Gospić

PLANINSKI VESTNIK | FEBRUAR 2015

Cima Tosa, 3173 m

Italija, skupina Brente/
Dolomiti di Brenta

Najvišji vrh v Brenti se dviga prav v osrčju gorstva kot mogočna skalna gmota s prostranim planotastim vrhom. Na njem se nahaja stalen snežni

pokrov, ki daje od daleč videz meniške tonzure; od tod tudi ime gore. Cima Tosa slovi kot izjemen razglednik in bi imela verjetno še več obiskovalcev, če

bi na ključnem mestu vzpona namestili jeklenico. Na srečo se to ni zgodilo: zaradi dobre dolomitske navade, da na pomembne vrhove ne nameščajo

varoval, moramo to mesto (vlažni 25-metrski kamin, II. težavnostna stopnja) kar prosto preplezati, pri sestopu pa se spustiti po vrvi. Tako je vzpon na Cimo Toso prav lep gorniški podvig! Letos poteka 150. obletnica prvega vzpona na goro, saj je 20. julija 1865 s šestimi tovariši splezal na vrh Giuseppe Loss iz Primiera.

Zahtevnost: Alpinistični vzpon, PD–, (II, I–II). Vzpon na Cimo Toso bi bil dokaj enostaven, če ne bi bila malo pod vrhom strma stenska zapora, ki jo moramo preplezati. Na tem mestu so tudi klini za varovanje in sidrišče za spust po vrvi. Gorniki brez alpinističnih izkušenj se morajo vsekakor lotiti vzpona v spremstvu gorskega vodnika.

Oprema: Visokogorska gorniška oprema, 50-metrski vrv, nekaj vponk, priprava za spust po vrvi.

Nadmorska višina: 3173 m

Višina izhodišča: 2491 m

Višinska razlika: 628 m (od Vallesinelle 1660 m, od Pradela 1808 m)

Vrh Cime Tose prekriva snežna kapa. Foto: Vladimir Habjan

PLANINSKI VESTNIK | FEBRUAR 2015 | 37

Oprema: Običajna oprema za ferate, v zgodnji sezoni (prav tako v zelo pozni, zaradi ledu) so priporočljive dereze in cepin.

Nadmorska višina: 2749 m

Višina izhodišča: 2580 m

Višinska razlika: Ker je najvišja dosežena točka na samem začetku poti, je višinska razlika glede na samo pot nepomembna. Od dolinskega izhodišča Vallesinella pa znaša 1226 m.

Izhodišče: Koča Rifugio Alimonta, 2580 m, od parkirišča na Vallesinelli (3.15 h). (WGS84: N 46,206692, E 10,851897).

Koči: Rifugio Alimonta, 2580 m, telefon +39 (0)46 544 03 66, www.rifugioalimonta.it; Rifugio Maria e Alberto ai Brentei, 2182 m, telefon +39 (0)46 544 12 44.

Časi: Izhodišče–Bocca degli Armi 45 min.

Via delle Bocchette Centrali–Bocca di Brenta 3 h

Bocca di Brenta–Rif. Brentei 45 min.

Skupaj 4.30 h (z izhodiščem na Vallesinelli 8–9 h)

Sezona: Od julija do srede septembra.

Opis: Od koče Alimonta se po položnem ledeniku Vedretta degli Sfúlmini povzpemo na škrbino Bocca degli Armi, 2749 m. Takoj se začnejo lestve, po katerih splezamo strmo navzgor do sistema polic, ki v fantastični izpostavljenosti prečijo vzhodno steno Torre di Brenta, 3013 m. Sledi najbolj spektakularen del poti, izpostavljenost polic je maksimalna, gorniški užitki pa nepopisno lepi. Polica pripelje v temen

kot med njim in sosednjo Cimo dei Sfúlmini, 2913 m, kjer naredi znameniti zavoj, ki je najbolj fotogenično in slikano mesto v Brenti. Naprej prečimo police pod vrhom Campanile Alto, 2923 m, do škrbine Bocchetta della Sentinella, med njim in slovitem stolpom Campanile Basso, 2877 m. Stolp obidem po vzhodni strani do naslednje škrbine Bocchetta di Campanile Basso, kjer se sistem polic nadaljuje po zahodni strani

ostenja Cime Brente Alte, 2962 m. Dve prekinitvi polic prekoračimo po lesenih mostičkih, potem pa se začne pot počasi spuščati proti že vidni škrbini Bocca di Brenta, 2552 m. Mimo studenčka pridemo še do zadnje strme lestve, po kateri sestopimo v dolnico z velikimi skalnimi balvani tik pod zgoraj omenjeno škrbino.

Andrej Mašera

Cima Tosa, 3173 m

Izhodišče: Koča Rifugio Tommaso Pedrotti e Tosa, 2491 m, telefon +39 (0)46 194 81 15, www.rifugiotosapedrotti.it, ki jo dosežemo bodisi iz Molvena (WGS84: N 46,144357, E 10,965634) mimo koč Croz dell'Altissimo in Selvata (4 h) ali po nekoliko krajši poti od Vallesinelle (WGS84: N 46,206692, E 10,851897), mimo koč Casinei in Brentei ter čez škrbino Bocca di Brenta, 2552 m, (3.45 h).

Časi: Izhodišče–vstop v steno 1.30 h
Vstop–vrh Cime Tose 1.30 h
Sestop 2 h

Skupaj 5 h oz. 12 h, če turo opravimo v enem zamahu iz doline. Zato je zelo priporočljiva dvodnevna tura.

Sezona: Od začetka julija do konca septembra oz. dokler je odprta koča Pedrotti.

Vzpon: Od kapelice pri koči Pedrotti se usmerimo po poti Sentiero Attezzato Brentan št. 358 zložno pod stenami Brente Basse, 2803 m, in naprej rahlo navzdol v krnico pod Cimo Margherito, 2838 m.

Pot zavije na levo čez melišča, zložno navzgor v širok dolec Vedretta Superiore della Tosa. Od tu že lepo vidimo nizko skalno zaporo s črnika-stimi stenami v Cimi Tosi, kjer se bomo morali prebiti na njen vršni plato. Skozi zagruščen ali zasnežen žleb se približamo ostenju in ko markirana pot zavije odločno v levo, jo zapustimo ter se povzpemo do skal, kjer puščica z

napisom Cima Tosa pokaže nadaljnjo smer vzpona. V lahkem poplezavanju se približamo poševnemu, črnemu kamenu, ki je ključno mesto vzpona. Splezamo desno od njega čez strm prag z dobrimi, a zlizanimi oprimki (II), prečimo levo v kamin in po njem navzgor na polico (25 m, klin, sidrišče za spust malo desno). Po ozki polici v desno splezamo čez nekaj skalnih

stopenj v prvo zagruščeno krnico. Po njej navzgor in čez naslednjo stopnjo v drugo krnico, iz nje pa na široko vršno uravnavo, ki je stalno pokrita s snegom. Po njej v levo do bližnjega vrha.

Sestop: Sestopimo po poti vzpona. Čez stensko zaporo se spustimo po vrvi, sidrišče je urejeno.

Andrej Mašera

Loška stena Foto: Tina Leskošek

Najdaljša noč

Zimska tura z nepričakovanim zapletom

Nina Turnšek

Pričujoči prispevek je doživel že kar nekaj preobrazb. Prvi osnutek je bil napisan lansko sezono, vendar se je zgodba zdela kot le ena izmed mnogih pripovedovanj o bivaku, ki za marsikoga ni nič posebnega. Tudi sama sem mislila podobno. Pa vendar se še vsak december spomnim najine prednovoletne ture, pa tudi vsakokrat, ko se peljem mimo Loga pod Mangartom, iščem tisto poličko visoko nekje v mogočni steni. Kar nekaj časa je moralo miniti, da se je tisti "Temu se boš nekoč smejala," uresničil.

Pred kratkim sva s Tino, mojo soplezalko tisti dan in cimro tisto noč, obe postali mami. Morda se je moralo zgoditi prav to, da sem članek vendarle dokončala in da ga sedaj bereta tudi moja in Tinina mama. Tako nekako, da si očistim svojo "mama" karmo. Nekaterih stvari staršem pač ne poveš, da jih ne bi preveč skrbelo naslednjič, ko greš spet v hribe. Kakorkoli, čeprav je od zgodbe ostal tudi bežen spomin na neprijetno izkušnjo, je to predvsem pripoved o tem, kako s soplezalcem preživiš nekaj, kar te zbliža, in na koncu je pomembno prav to.

Bredenje ledenega potoka

Loška stena je ena izmed zahtevnejših sten pri nas in pozimi je marsikateremu pezalcu že pokazala svoje zobe. Zaradi

dolžine smeri, zahtevnega sestopa in načina varovanja, ki ga zahtevajo strme zamrznjene trave, je drugačna od drugih. Če kot plezalec iščeš neko prvinskost, te ta stena vsekakor zadovolji, sploh pozimi, ko je uspešnost ture odvisna od razmer in informacij o njih. S Tino imava spoznavni dan z njo. Razen slapov še nobena ni plezala v njej, zato si izbereva eno izmed lažjih linij. Tako ali tako bo sestop poglavje zase, biti bova morali hitri, zato bo Grapa med Oblico in Vrhom Rup ravno prvašnja za naju.

V trdi temi v nahrbtnik *bašem* stvari, v usta pa kose kruha, ki kar ne grejo po grlu. Zgodnje vstajanje zame pomeni eno samo nasilje nad sabo, a za tako turo, ki naju je čakala tisti dan, je zgodnji odhod nujno potreben. Še dobro, da nama je Miha ponudil

prenočišče v Bovcu, tako sva bili ob zadovoljivi količini spanca v Logu pod Mangartom dovolj zgodaj. V nizkem štartu se zapodiva proti steni, ko naju Koritnica, ki pozimi sicer pogosto zamrzne, ustavi. Kot dve miši v čebru vode iščeva pobeg iz pasti, a nikjer ne najdeva pravega mesta za prečkanje ledene reke, o leseni brvi pa ne duha ne sluha. "Detajl smeri je tole, ti rečem," izdahne Tina, si zavija hlače, sezuje gojzarje in zakoraka v vodo. Za njo zabredem še sama. Nato je sledilo kar nekaj kletvic, hitrostno obujanje nogavic in čakanje, da bolečina mine. Jasno je, da spodnji del Zelenih slapov, ki je vstopni del najine smeri, ne bo zamrznjen, kar sva sicer vedeli že doma. Odločiva se za obvoz po borovcih, ki ti v kombinaciji s krūšljivo skalo lahko poberejo vso voljo do življenja. Prestop v grapo in škripanje derez popravi izraza na najinih obrazih. Zbit sneg obljublja odlične razmere in položen začetek grape nama da velik zalet. Zavedava se, da se bo treba morebitnemu varovanju v zahtevnejšem delu grape zaradi pomanjkanja časa čim dalj izogibati. V takih situacijah se potem vedno sprašuješ, ali je že nastopil tisti trenutek, ko iz nahrbtnika upravičeno izvlečeš vrvi.

Z vsakim metrom sneg postaja mehkejši in bolj nepredelan, ko pa se grapa postavi pokonci, se znajdeva pred dilemo. Želja preplezati smer je velika in upanje, da se bodo razmere izboljšale, postane prepričanje. Naveževa se na vrvi. Od tu naprej povratka ni, saj spustov po vrvi ne bi bilo mogoče urediti.

Tini pripade prvi raztežaj. Njeno plezanje je videti bolj kot kopanje nekakšnega koridorja. Ko pride do prve skale, si na glas oddahne, saj je tam edina možnost namestitve varovanja. Klin pa kar noče v poko; vse se drobi in ko se le obdrži v njej, je njegova nosilnost vse prej kot dobra. Naslednji raztežaji so si precej podobni. Nikakršne možnosti varovanja, sneg je nepredelan, le zamrznjene trave, ki se pojavijo tu in tam, omogočajo, da cepin "zagrabi". Morda bi bilo bolje, če ne bi bili navezani, a vrv ti prevečkrat daje lažno varnost, kateri se nočeš odpovedati. Vijugava med redkimi skalami, ki na daleč obljublajo možnost varovanja, a se vsakič znova opečeva. Vse bolj se odmikava od prvotne linije smeri, saj se nama vsakokrat, ko se ozreva proti sosednji Tumovi smeri, razmere zdijo bolj znosne. Namesto originalnega izstopa bova tako izstopili po tej smeri in na koncu bo vse v najlepšem redu.

Bivak v mrzli steni?

Da sva počasni, ugotovim šele, ko pogledam na uro, medtem ko Tina nad mano *benti* nad razmerami. Ura je nekaj čez tri popoldne in ko se ozrem na sosednji breg, ocenim, da imava le še dobro uro svetlobe, preden bo sonce zašlo. Postane mi jasno, da naju čaka noč na vrhu smeri, saj sestopa v temi ne bova našli. Nato se vrv ustavi in se dalj časa ne premakne. Tina se znajde pred strmim skokom, ki ga zaradi obupnih razmer in nikakršne možnosti varovanja ne more preplezati. Uredi sidrišče, nato se ga lotim jaz z mislijo, da je Tina morda le preveč utrujena. Splezam nekaj metrov više, nato se spustim, grem malo bolj v desno in više ter znova priplezam nazaj. Znašli sva se na ozkem razu pred skokom, ki ga ni mogoče obvoziti. Spust pa bi bil prenevaren. Spogledava se in nekaj časa ne rečeva ničesar, kakor da si nobena ne upa izustiti besede "bivak". Ta beseda niti ne bi bila tako problematična, če bi naslednje jutro lahko brez težav nadaljevali do vrha, ki ga vidiva tik nad seboj. Ne more biti več kot slabih sto višinskih metrov. Tudi če prenočiva, zjutraj ne bo nič drugače. Odlrašava s klicem, ko pa se zmrachi, pokličeva gorsko reševalno službo in jih obvestiva o situaciji, v kateri sva

Prvi strmejši raztežaji grape med Oblico in Vrhom Rup

Foto: Nina Turnšek

se znašli. Ne moreva se sprijazniti z mislijo, da morava prositi za pomoč. Kot da bi bilo v tem kaj nečastnega, ponižujočega, sramotnega. Juho, ki jo v steni skuhaš, namreč vrelo poješ. Za občutke lastne nesposobnosti, za spopadanje z očitki *soferajnovcev* in drugih ljudi o tem, da sva slabo ocenili razmere, bo še preveč časa. Sedaj je treba preživeti noč. Izkopljeva si poličko, na kateri se namestiva. Brez tistega "udobno", ampak vsaj sediva lahko. Nase navlečeva vse, kar imava, le Tina nima rezervnih nogavic. Morda pa vseeno ne bo tako mrzlo in mokri čevlji ne bodo problematični. Skujeva bojni plan. Preračunava, da si lahko vsako uro razdeliva po eno žitno tablico in spijeva nekaj požirkov čaja, ampak to šele od 1.00 naprej, da nama bo morda kaj laže, ko bo začelo postajati hudo. S Tino sva optimistični, pravzaprav sva dobre volje. Trenutno naju ne zebe in zdi se, da beseda "bivak" nima več negativnega prizvoka ter da bo noč le priložnost za pripovedovanje stvari, za katere po navadi ni časa. Pokličeva naju Marko z bovške reševalne

Zgornji del smeri, ki ne poteka več po grapi, pač pa po odprti steni.

Foto: Tina Leskošek

postaje. Ko se pogovorimo o vseh podrobnostih glede reševanja, naju začne tudi tolažiti. Policijska patrolja nama s svetilko utripa iz doline in sporoča, da naju v steni vidijo in da so "z nama". Tudi ob vseh Markovih sporočilih, naj ga pokličeva tudi sredi noči, če nama bo prehudo, se počutiva že kar preveč v središču pozornosti. Fantje se res trudijo, česa takega nisva pričakovali.

Nevarno reševanje iz ledenega objema

Čas mineva razmeroma hitro, včasih morda tudi zatisneva oči, zabavava se v situacijah, ko mora katera na potrebo, in ko je čas za prvo tablico, se nama zdi, da bo vse skupaj zares hitro mimo. Nato postaneva redkobesedni in tudi trenutkov rahlega dremeža ni več. Ko začne še pihati, ko mraz pritisne še bolj, nastopi kriza. Le ena lahko stoji na polički, kroži z rokami in dela počepe, da se ogreje, medtem ko druga nestrno čaka, da zaključí in začne z ogrevanjem še sama. V nekem trenutku se mi zdi, da te noči ne bo nikoli konec.

Ko se začne daniti, pogovor med nama spet steče. Obvestijo naju, da je helikopter poletel z Brnika in pogovorimo se o postopku reševanja. Čutim nervozo, navdušenje, skrb. Ne morem verjeti in se pomiriti ob misli, da v tem trenutku po naju hiti skupina reševalcev in predvsem, da sva se sploh znašli v taki situaciji. Ob vsakem šumu se nama zdi, da slišiva ropotanje helikopterja, ko pa ga le zagledava, sva neznansko veseli. Dobre volje sva, kljub prezeblosti in ozeblinam na nogah. Mahava in oddajava signale, da sva pravi. Da si ne bi napačno razlagali najine razposajenosti, si nadeneva resna obraza. Sva na mestu, ki je za helikopter precej problematično. Do naju se po jeklenici spusti reševalec in po nekaj poskusih z drezami in cepinomoma doseže steno. Najprej nase pripne Tino in skupaj ju dvignejo v helikopter. Preden se ponovno spusti pome, se helikopter odmakne od stene in zaokroži. Neznansko sama se počutim takrat. Sunki vetra me premetavajo na ozkem razu. Zdi se, kot da bo odpihnilo poličko, ki sva si jo izkopalí, in izpulilo sidrišče. Ko se reševalec spusti k meni, me ne doseže. Meter razdalje je med nama. Iztegnem roko, da bi ga povlekla k sebi, pa nama

ne uspe. To je res napet trenutek. Helikopter se mora čim prej umakniti stran od stene, ti pa si pritrjen nanjo. Ko nama v drugem poskusu uspe, me reševalec takoj pripne nase, izvleče nož ter prereže najlonski trak, s katerim sem privezana na cepin, zakopan globoko pod snegom. Naj bo to skromen dar steni, da sva jo odnesli brez večjih ozeblin, da sva preživeli mirno noč, da sta bila veter in mraz prizanesljiva. Zahvala pa gre seveda tudi vsem reševalcem in drugim, ki so pri akciji sodelovali. Brez njih bi bila najina zgodba popolnoma drugačna. Sredi poletja čez kako leto stojim na grebenu nekje med Oltarji in Vrhom Rup ter gledam čez rob stene v dolino Koritnice. Zdi se mi, da ga vidim, vendar nisem prepričana. Mesto bivaka namreč. S prijateljem prečiva greben Loške stene. In seveda me zabava misel na to, kako nedolžno izgleda to mesto poleti, ko je kopno. Pozimi, ko je stena prekrita z debelo plastjo snega in ledu, je povsem drugače.

Vem, da še nisem povsem zaključila z njo. Morda se s Tino enkrat spet odpraviva. Morda pa bo burila domišljijo tudi najinima potomcema. In morda tega ne bova želeli vedeti. ○

Ilegalni planinski klub Krpelj in današnji čas

Ob minuli 90-letnici

Žarko Rovšček

Pod vrhom Porezna (1630 m) stoji planinska postojanka, po drugi svetovni vojni večkrat obnovljena in nadgrajena nekdanja italijanska vojašnica. Le še stare črno-bele fotografske podobe nas spominjajo na njeno predhodnico, staro kočo nekdanje Cerkljanske podružnice SPD, ki so jo slavnostno, ob navzočnosti 1500 navdušenih planincev, odprli malo bolj vstran leta 1907. Po prvi svetovni vojni so jo zasedle italijanske obmejne straže in jo z leti popolnoma uničile.

16. marca 1924 so se Jože Bevk, Evgen Božič in Zorko Jelinčič v zimskih razmerah povzpeli na vrh Porezna. Med počitkom v varstvu zapuščene stare planinske kočice so se zedinili, da tudi "formalno" ustanovijo ilegalni planinski klub. Po uporabnem planinskem rekvizitu so ga poimenovali Krpelj. Mračne razmere po italijanski zasedbi Primorske, z vsemi ukrepi fašističnega režima, so ustanoviteljem brez posebnih iluzij za prihodnost narekemale njegovo ilegalno delo. Pobudnik in duhovni vodja Zorko Jelinčič ga je označil kot "nebogljeno

dete, porojeno po fašistični obsodbi primorskih Slovencev in Hrvatov na kulturno smrt". Soški podružnici SPD je v valu zatiranja vsega, kar je dišalo po slovenstvu, tedaj že zmanjkovalo sape. Štiri leta pozneje so jo oblasti z aretacijo zadnjega predsednika in zaplenbo arhiva ukinile, vse do tistega usodnega trenutka pa je bil Krpelj njen ilegalni sopotnik.

Že prvo pomlad so se prvi člani dogovorili o programu dela, katerega jedro je predstavljala organizacija planinskih izletov po soških in drugih gorah, vse z namenom, da se planinstvo čim bolj širi med ljudmi. Vmes so opravili

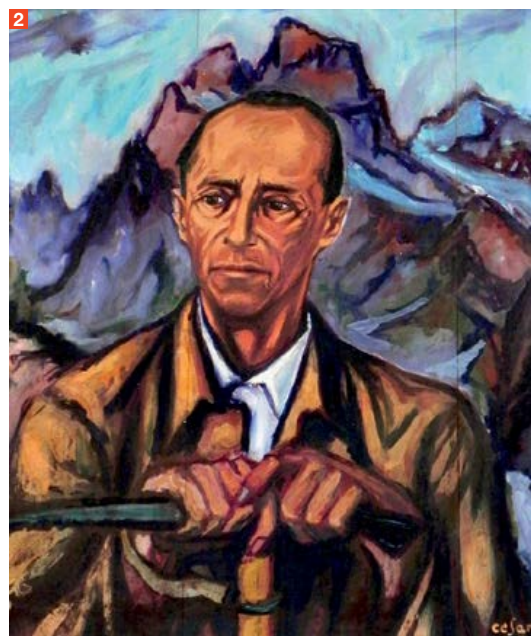
številne gorske ture tudi v manjših skupinah.

Planinski klub Krpelj naj bi združeval vse zanesljive Primorce, ki se srčno zavzemajo za osvoboditev Primorske, so navdušeni planinci in drzni raziskovalci podzemnega sveta, neustrašni prenašalci slovenske literature preko meje in v nobenem primeru niso pripravljene izdati imena Krpelj.

Planinstvo v okovih

Gojiti planinsko dejavnost v takratnih razmerah na Primorskem je pomenilo ohranjati slovenstvo. Gorski svet je posebno mladim pričaral brezskrbno ozračje svobode. Njej so se morali na drugih področjih življenja v dolini vse bolj odrekati, saj je režim z vedno novimi, omejevalnimi in usodnimi zakoni presenečal tako rekoč skoraj vsak teden.

Dokler jih ni raztreslo na vse vetrove, so krpljevci redno hodili na skupne planinske izlete, najprej na najbližje vrhove: Senico, Bučenco, Jalovnik

s Kobiljo glavo, Škrbino, Kuk in Vogel. Obiskovali so tudi bolj oddaljene gore. Znan je njihov večdnevni zimski vzpon na vrh Krna, ki so ga opravili v zimi pred formalno ustanovitvijo Krplja (7.-11. 1. 1924). Ob večdnevnem neprekinjenem sneženju so ostali ujeti v snežno belino, s svojo nepredvideno daljšo odsotnostjo pa so povzročili precejšno zaskrbljenost pri domačih in tudi pri oblasteh, ki so budno sledile vsem njihovim premikom. Fotografsko je ovekovečeno tudi njihovo večdnevno zimsko obleganje Kanina v zimi leta 1926, ko jim je stara koča nudila toplo zavetje vse do vrnitve v dolino, kjer so jih ponovno čakale vsakdanje tegobe tiste dobe. Med poletnimi turami izstopa prečenje grebena med Črno prstjo in Rodico (Gradica je starejša oblika imena na Tolminskem) poleti 1927. Obisk Zahodnih Julijcev (23.-24. 7. 1928) je bil za Zorka Jelinčiča usoden, saj si je pri zdrsu na snežišču pod Škrbino Zadnje Špranje ob poskusu reševanja udeleženke ture nalomil hrbtnico. Sledila je reševalna akcija italijanskih vojakov, ki jo je iz Zajzere sprožil sam Kugy. Po tej nesreči in daljšem okrevanju so Jelinčiča kot zavednega rodoljuba in organizatorja odpora aretirali in obsodili na dvajset let zapora. Brez duhovnega vodja so krpļevci obiskovali gore v manjših skupinah in v širšem območju Julijcev do začetka druge svetovne vojne. Njihove pogoste nočne ture so bile povezane z ilegalnimi prestopi rapalske meje, saj je bil vzhodni del Julijcev v celoti onstran mejnikov in tako dostopen samo s posebnimi dovolilnicami.

Kljub pričevanjem Štruklja in Božiča pa še veliko tur manjših priložnostnih skupin ni bilo zabeleženih. Nekatere domače zbirke posameznih akterjev lahko še vedno presenetijo s kakšnim osebnim fotografskim spominom na tiste dni. Brez fotodokumentacije Janeza Vidmarja, ki so ga tovariši upravičeno imenovali "dvorni fotograf" Krplja, bi si danes dejavnost Krplja veliko težje predstavljali. Čeprav njegove podobe niso številne, bolje ilustrirajo tedanji čas.

Prvi speleološki raziskovalci v Posočju

Jamarstvo je krpļevce slučajno pritegnilo že kmalu po ustanovitvi kluba leta 1924. Ko so izvedeli, da se tolminski fašisti zanimajo za naše podzemno bogastvo, so se družno pognali v raziskovanje posoškega kraškega sveta, najprej v jamo Smoganico pri Drobočniku (Most na Soči), kjer so v enajstih akcijah našli tudi okostje jamskega medveda. Ustne izjave zadnjega še živečega krpļevca Evgena Božiča (†1997), da so ilegalno v nahrbtnikih prenašali kosti preko mejnega grebena Tolminsko-Bohinjskih gora v hrambo Narodnemu muzeju v Ljubljani, žal še ni uspelo dokazati; kaže pa na njihov nacionalni ponos in zavest o pomembnosti odkritij. Krpļevci so se kar devetkrat spustili v Zadlaško (Dantejevo) jamo v neposredni bližini Tolminskih korit. V Pološki so bili v letih 1924 in 1927. Jame v Žlebih pri Slapu ob Idrijci (Krasnica, Zidanca, Zevka, Polženca) so raziskovali v letih 1924 in 1927 (3-krat). Še danes nas pred enim od vhodov na to spominja Krpljev

znak, ki so ga po navadi napisali z minijem. V Babji jami pri Mostu na Soči so iskali možnost preskrbe s pitno vodo (7-krat). Pri Jami v Senici iz Baške grape in Pod ključem v Modreju so v štirih raziskovanjih (1927, 1928) iskali pove-zavo. Omenjamo samo pomembnejše raziskave.

Med krpļevci so bili nekateri vidni predstavniki primorskega odpora proti fašizmu, posamezniki tudi tigrovci. Jelinčič pravi: "Na planine smo zdaj prenesli dijaške kongrese in tečaje za vso Primorsko. Tod preko so krpļevci tovorili knjige za naša prosvetna društva in je šel propagandni material med naše ljudi, da jim je vplival zaupanje

- 1 Krpļevci v popolni "bojni opremi" med počitkom v nekdanji koči na Kaninu za božič leta 1926. Foto: Janez Vidmar
- 2 Potret duhovnega vodja Krplja, delo tržaškega slikarja Jožeta Cesarja, ki krasi enega izmed kotičkov v planinski koči Zorka Jelinčiča na Črni prsti. Foto: Žarko Rovšček
- 3 Bertarelli - Boeganova publikacija *Duemila grotte* (slov. *Dva tisoč jam*), ki priznava Krplju prve jamarске raziskave v Posočju. Arhiv PD Tolmin
- 4 Krpljev znak v jami Smoganica nad Drobočnikom pri Mostu na Soči. Arhiv PD Tolmin
- 5 Krpļeve jamarске raziskave so segle do Benečije. "Podpis" v Landarski jami pri Podbonescu (Pulfero). Foto: Dejan Ristić
- 6 Štrukljeva skica Zadlaške (Dantejeve) jame, objavljena v Koledarju Goriške Mohorjeve družbe za navadno leto 1925. Arhiv PD Tolmin

Ilegalni planinski klub Krpelj je bil ustanovljen pod vrhom Porezna. Foto: Oton Naglost

v bodočnost. Čez planine smo bežali in reševali pred aretacijami in konfinacijami protifašistične delavce, Slovence in Italijane. Tako so nas gore pogosto reševale in nam dajale moči.”¹ Krpljevih akcij so se udeleževali: Jože Abram - Trentar, sestre Gerželj, Ciril, Zdravko in Marija Munih, Milan Mikuž, Jože Munih - Pečan, bratje Franc, Ludvik in Valentin Štrukelj (Modrejce), Janez Vidmar in Milutin Vuga (vsi z Mosta na Soči - Sv. Lucija), Jože Bevk (Laharn), Avgust Berlot (Kanal), Evgen Božič (Klavže), Zorko Jelinčič (Podmelec), Klement Jug (Solkan), Marij Kogoj (Solkan, Ljubljana), Slavko Mašera (Kobarid), Stanko Polenčič, Albert, Ivanka in Mici Rejec ter Rasto Tuzulin (vsi iz Tolmina), Joško Ščuka (Barkovlje).

Obveščanje javnosti nekoč in danes

Pri tako zavzetem delu se je pojavilo tudi vprašanje, kako in kje objaviti raziskovalne dosežke ilegalnega kluba. O tem so sprejeli sklep na svojem zboru 16. 10. 1924 v Podmelcu in prizgali zeleno luč svojemu članu Francu Štruklju, študentu stavbne tehnike z Modrejca pri Mostu na Soči in avtorju jamskih načrtov, ki je imel osnutke

zapisov že v predalu. Že kmalu sta izšla v *Koledarju Goriške Mohorjeve družbe* dva njegova vznesena članka.² Njegove zabeležke so pomemben osnovni vir o delu Krplja, saj so se v njegovi zapuščini ohranili načrti Pološke in Zadlaške (Dantejeve) jame, Smoganice nad Drobočnikom, Krasnice v Žlebih nad Slapom ob Idrijci, Turjeve jame ob Nadiži (v literaturi tudi z imenom Kovačeva, Obernejzova ali Pelerinčeva jama) in jame v Gladkem čelu pri Starem selu (Kobarid). Štrukelj je za svoje speleološke načrte na prvi razstavi gozdarstva in obdelovanja visokogorskega sveta leta 1924 v Tolminu prejel častno diplomu. Organizatorji so se namreč zanimali tudi za t. i. turistične zanimivosti. Čeprav je na skicah spodaj pisalo CT Krpelj, "ni nikomur prišlo na misel, da bi se pozanimal, kdo je ta Krpelj, ki zakonito niti ni obstajal".³ Morda so ravno od tam zašli podatki o Krpljevih dosežkih tudi na strani knjige o jamarski raziskavah v Furlaniji, *Dva tisoč jam*.⁴ Njena avtorja Krplju priznavata prve pristope v določene jame v Posočju z navedbo "Krpelj C. T. (Club Turistico - op. Ž. R.)".

² ŠTRUKELJ, Fr.[anc]: *Iz tolminskega podzemeljskega sveta, Koledar GMD za leto 1924*, str. 119-124, in za nav. leto 1925, str. 65-67.

³ Gl. op. 1.

⁴ Bertarelli, Boegan: *Duemila grotte*, Touring Club Italiano, Milano 1926.

Ilegalni PK Krpelj povezuje nepretrgano navezo planinstva v Posočju od ustanovitve Soške podružnice SPD leta 1896 do današnjega planinskega društva v Tolminu, česar se pri društvu dobro zavedajo. Po Krplju se imenuje glasilo, ki simbolično oživlja ime nekdanjega planinskega kluba. V štirinajstih letih je na 872 straneh izšlo dvajset številok (naklada sedemsto izvodov), v katerih so bili poleg člankov o številnih dejavnostih društva objavljeni tudi dragoceni dokumenti o delu Krplja. Kronika PK Krpelj je bila objavljena v jubilejnem zborniku *Stoletje planinstva na Tolminskem* (PD Tolmin, 1996) in zborniku z naslovom *Zorko Jelinčič - Nad prezrtjem in mitom* (PZS, PD Tolmin, 2000). Prispevke o Krplju najdemo tudi v izbranih delih Zorka Jelinčiča, *Živim v besedi* (ZTT, 2011), v *Planinskem vestniku, Naših jamah, Tolminskem zborniku* (1997) in drugem tisku. Pred leti je bil Krpelj predstavljen tudi v posebni TV-oddaji iz serije *Gore in ljudje*. V knjigi *Stoletje v gorah* (CZ 1992) je PK Krpelj označen kot spremljevalec (sopotnik) Slovenskega planinskega društva. Ni naključje, da so bili nekateri Krpljevci povezani tudi s skalaši. Ilegalni Planinski klub Krpelj predstavlja torej pomembno vez med preteklostjo in sedanjostjo, poskus ohranjanja planinske in jamarske dejavnosti v najtežjih časih za obstoj Slovencev na Primorskem. ●

¹ JELINČIČ: *Krpelj, Naše jame* 1960, str. 14.

Med kozorogi in svizci

Špik Hude police/Cima di Terrarossa, 2420 m

Olga Kolenc

Zgodnje zadnje avgustovsko jutro se je prebujalo v dan, ki vremensko ni bil prav nič obetaven. Radarska slika gora nad Nevejskim prevalom je že ves mesec kazala pestro dogajanje, kot so nevihte, oblaki in dež, dež in oblaki, sem in tja pa kot v okras še za kakšno urico žarkega sonca. Ker vreme že dolgo ni več tisto, kar je bilo, postaja tudi v običajno stabilnem pozno poletnem obdobju vse bolj nepredvidljivo. Potem barantam s tisto urico ali dvema časa brez padavin, ko bom namesto hoje v visokogorje odkrila kaj novega tudi ob vznožju gora, v kakšni grapi, ob vodi ali pa v gozdu.

Tudi razgled z avtoceste, ki iz smeri Vidma vodi proti tromeji, je kazal zelo kisel obraz. Vse je bilo nekam mokro in vlažno, v zraku je že dišala zgodnja jesen. Bližnji vrhovi Karnijskih Alp so bili še razmerna vidni, a vrhovi v ozadju so se že zavili v sivino. Ob prihodu na Nevejski preval sem lahko le slutila, kje so skriti najvišji vrhovi gora. Vse je mirovalo, le žičniške gondole so tiho drsele v smeri še vedno vidne Bele peči. Zavili

sva na desno, tja gor, med kozoroge in svizce. Na strmi in vijugasti cesti, ki nas pripelje vse do planine Pecol, se je preko nekoč razritega makadama razlezel asfalt. Zdi se mi, da se je vse spremenilo, morda pa so več kot dve desetletji nazaj moje oči gledale malce drugače? Strma gozdna pobočja, kjer so gobarji že navsezgodaj nabirali gobe in v podrastju iskali maline, zakrivajo vse razglede v smeri Montaža. Veličino tega pogorja občutimo šele takrat, ko ga gledamo z vrhov ali poti, ki so na severni strani Kaninske skupine. Reklanska dolina kot ostra zarezna razdvaja gorski verigi.

Visoko zgoraj se pod masivom Montaža njena navpičnica skoraj povsem izravna in sila narave kot v okras ustvari obsežno planino.

Planina Pecol

Dve desetletji je čisto dovolj, da se v prostoru in času spreminjajo naše predstave. Dvakrat sem bila tu, ob prvem vzponu s kolegico na Montaž in kmalu zatem še z manjšo planinsko skupino. Koča v mojem spominu je bila nekje na sredini planine in zdelo se mi je, kot da so mi jo prestavili. Takrat so se travniki bohotili v glavnem razcvetu. Bilo je, kot da bi rožnat cunami pljusknil daleč čez rob in bi moč izgubil šele pod navpičnim ostenjem. In prav tam zgoraj, kjer se na skrajnem levem robu Montaža ter med Curtissonsom in Zabušem zariše praznina, je slika ostala popolnoma ista. So poti in so kraji, ki jih tako kot posebnih ljudi ne pozabiš nikoli. Naslednje leto sem se vrnila z manjšo skupino. Vse mi je bilo jasno, tudi okolica poti. Vedela sem, da je potrebno navzgor, proti tistemu svetlemu robu,

Svizec na planini Pecol Foto: Olga Kolenc

kjer naenkrat vstopimo v steno. Molčala sem in si mislila, da vodnik že ve, zakaj in kako, čeprav se je mulatjera dvigala vse bolj na desno. Potem smo hodili in hodili, dan je bil lep, družba dobra, le Montaž se nam je odmikal vse bolj na levo. Bilo je tako lepo, da mi je čisto vseeno, kam bomo prišli. Tako smo se povsem po naključju in precej presenečeni znašli na vrhu Špika Hude police. Neizmerno hrepenenje po osvojitvi Montaža nas je pognalo kar po brezpotju čez izpostavljen južni rob, kje smo v spodnjem delu končno le naleteli na krajšo železno lestev.

Toliko o spominih v tem koncu. Po prihodu na planino Pecol je moj pogled najprej zaobkrožil celotno obzorje. Montaž je bil sicer viden, le tik pod vrhom in nad melišči v grapi se je dvigalo nekaj prosojnih tančic. Ozadje je bilo mrko in sivo, tako dolgočasno sivo, da človeka popade dolgčas. Raje bi videla, da bi padale *rakle*, kot pravimo močnemu dežju pri nas doma, kajti takšna brezoblična sivina me dobesedno ubija. Vse naokrog je bila ista slika, le v smeri Kanina je proti Reklanski dolini megla v kosmih iskala prehod do nižin. Počasi je zlezla vse do planine Pecol in hkrati skozi raztrgane bele zavese delno razkrivala raz kaninskega grebena in ledenika pod njim. Le-ta se je po lanskoletnih zimskih zalogah ponovno povečal. Planina se je prebujala in pisana čreda krav je v tišino veselo pozvanjala z zvonci. Tukaj vidimo tiste prave krave, ki se še hranijo z esenco planinskih cvetov. Da so srečne, se jim vidi takoj, že na prvi pogled. Preobjedene od sladkosti življenja od časa do časa malce poritajo sem in tja in iščejo nekaj, kar bo mogoče še boljše. Njihova rjavordeča dlaka se sveti, v očeh jim žari hudomušna svetloba. Bele zaplate kože so samo kot okras. Njihovi veliki vampi so mehko zaobljeni in sloke noge, ki so ob zdravi kondiciji ravno prav napete od mišic, zdravim živalim še poudarijo stas. Ko sem gledala njihove cule, viseče skoraj do tal, me je prijelo, da bi segla po napetem vimenu in poizkusila, če še znam pomolsti. Takšno toplo mleko, direktno iz vimen, smo včasih pili tudi kar brez kuhanja.

Med kozorogi

”Bo, kar bo,” sva si rekli z Natalijo in zavili proti koči Giacomo di Brazza. Koča nosi ime po pionirju, ki je prvi odkrival divji svet v skupini Montaža. Po obvezni jutranji kavi, ki se ji ne mislim odpovedati, sva se odpravili proti Špiku

Hude police. Odločili sva se, da se bova povsem podredili vremenu. Okolica je že sama po sebi dovolj lepa, zato v megli in dežju v teh navpičnicah in ob padanju kamenja ne kaže izzivati sreče. Stara italijanska mulatjera, ki praktično skoraj več ne zasluži tega imena, saj je skoraj že povsem zasuta in zarasla, se počasi dviga navzgor pod navpičnim ostenjem. Čas je naredil svoje, praktično je ostala le še steza, ki ponekod v mokrem zahteva varen korak. Pa tudi čelada ne bo odveč, saj vstopamo v svet kozorogov. Pa ne zato, da bi se z njimi bodli, temveč zato, ker ogroženi prožijo kamenje. Verjetno nikogar ni, ki jih v tem delu gora še nikoli ni videl. Ozračje se je postopoma malce razgibalo. Razmetane oblačne zavese so se z vetrom hitreje spuščale in padale ter menjale položaje, a bistvenih vremenskih sprememb na slabše ni bilo zaznati. Montaž je bil sicer zakrit skoraj vse do melišč, a nad Špikom Hude police jasne zaplate neba niso bile prav daleč. Natalija mi je ušla naprej, saj je bila že naveličana mojih postankov okoli zadnjih cvetov, ki so zaradi sončne lege letos že skoraj izpolnili svoje poslanstvo. Ko sem prišla izza ovinka, sem naletela na prav pristrčen prizor. Zagledala sem Natalijo, obrnjeno proti skalnemu robu, z mobilnikom v roki, v pozi pravega fotografskega mojstra. Rekla mi je, da se je med čakanjem vsedla in kmalu je začutila, da jo nekdo opazuje. Obrnila je glavo, vrh skale nad njo, le

dva metra stran, jo je opazoval kozorog. Bil je tisti mlad, še malo otročji. Obračal je glavo kot pravi pozer in zgodila se je ljubezen na prvi pogled. Čisto počasi sem se približala, da ga ne prepodim, a on je kar stal in poziral še meni. No, sva si rekli, že zaradi teh lepih trenutkov je dan upravičil svoje poslanstvo. Pot je postajala vedno bolj zanimiva. Hvaležni ob tem prizoru se nisva nadejali, da je to šele uvertura v srečanje s čredo rogatcev. Nekeč so kozorogi poseljevali celotne Alpe, v 19. stoletju pa ga je človek skoraj povsem iztrebil. Po zaslugi naravovarstvenikov, ki so jih kasneje ponovno naselili, lahko spet občudujemo te prelepe prebivalce gora. Njihov življenjski prostor je visokogorje, le pozimi iščejo hrano tudi v nižjih predelih. In tako se je počasi začelo, najprej še en primerek, dva, nato cela čreda, ki se je pasla v travnati kotanji tik pod stezo. Zgoraj, nad njo, so izza skal kukale nove glavice in nazadnje jim je manjkalo samo še pastir. Nobenega strahu nisem zaznala v živalskih očeh, radoživo so obračali glave zdaj v levo, zdaj v desno in z krajšimi premiki preko izpostavljenih skal kazali svoje plezalne veščine. Reči moram, do so pravi pozerji z občutkom. Da o mladičkih sploh ne govorim. Za piko na i mi je po stezi navzdol strumno prihajal nasproti še en

Kozorogi na pobočjih Špika Hude police
Foto: Olga Kolenc

lepotec. Le kaj bo pa zdaj, sem pomislila, a on se je hudomušno umaknil v breg le raztežaj stran od mene.

Megla je vse močnejše silila v stene, Montaža že dolgo ni bilo več. V smeri juga se je odpiral pogled le na belo vijugasto stezo, ki se v dolgih zavojih oklepa strmih južnih pobočij Špika Hude police. Planina Pecol pod nami je bila le še ravna plošča z jasno zarisano mrežo belih poti, ki povezujejo delo na planini.

Špik Hude police

Svet postaja kamnit, v prosojni mokroti je lep in hkrati strašljiv. Dosegli sva manjšo škrbino tik pod vrhom, ki deluje kot vrata, skozi katera vidimo vse do zatropa v dolini Zajzere. Gorski masiv, ki se na jugu še dokaj visoko barva v zeleno in kaže svojo bolj umirjeno plat, se na severni strani z vso ihto prevesi v prepadne globeli. To je razgled, ki bi mu težko našli primere. Tudi ta škrbina mi je živo ostala v spominu. Tisti dan je bil sončen, razgledi jasni, tokrat pa je kot prekipevajoče se mleko megla že segala sem gor. A vendar je tudi ta mlečna belina imela svoj čar. Sledili sva stezi na levo, kjer naju je čakal še kozorog samotar. Morda si je daleč stran od črede, v gorski tišini tudi on zaželel le malo miru. Tik pod ciljem se steza v razbitem skalovju in megli povsem izgubi. Na malce podolgovatem vrhu je še za manjšo skupino le malo prostora. Lahko sva samo slutili ostrine globin

in nad njimi najvišje vrhove Zahodnih Julijskih Alp. Tu zremo v vso veličino Montaža in Viša, na drugi strani pa v tisto značilno gorsko verigo, kjer se ponosno dviga Visoki Kanin. Prevzeli so me posebni občutki. Navsezadnje vsako vreme prinaša svoj čar, da le ne sekajo strele okoli nas in da ostanemo živi in zdravi. Da znamo prisluhniti zgodbi, ki nam ni šlišna na prvi prisluh in vidna na prvi pogled. Mlečnobeli svet okoli naju se je zapiral in ožil, izgledalo je, kot da sva ujeti v ta nekaj metrov dolg izpostavljeni vrh. V smeri severa se vanj z ostro zarezo zajeda praznina. Ves planet se nama je zamejil na to malo kamnito oazo. Planinske kavke so ponovile obred, ki ga imajo ob vsakem prihodu človeka. Posedale so na dosegu rok, se dvigale in v elegantnem jadrlnem letu znova pristajale v varni razdalji. V tišino, ki jo lahko poslušamo le na vrhovih gora, so v presledkih posegle s svojimi klici skri, ciop in kraa, kraa. Sedeli sva v zavetju skale, ki je bila hkrati miza in stol, in se podprli z nekaj grižljaji. Pomislila sem, kako malo rabi človek, da preživi. Kako jasne so njegove misli, ko ima pred seboj eno samo pot, ki vodi nazaj v dolino. Čas, ki ga doživljam na vrhovih, mi vedno ostaja neizmerljiv. Vedno sem gor nekaj prinesem in ob odhodu nekaj odnesem. Veter je meglo pognal čez rob in se neprijetno dotaknil razgaljene kože. Hitro bo treba navzdol, še preden jo nepredvidljivo vreme dokončno zagode. Preko razbitega vrha sva hitro ujeli svoj ritem. Pod škrbino sva ob pogledu navzdol ponovno uzrli podobe tega sveta in stezo, ki vodi v dolino. Megleni pokrov se je na drugi strani dvignil vse do smučišča nad Nevejskim prevalom. Kozorogi so zamenjali položaje, vnema za fotografiranje je ob vsem videnem in zabeleženem že popustila. V spodnjem delu sva naleteli na manjšo skupino. Počivali so ob poti in občudovali rogatega samotarja, ki je stal na majhni in izpostavljeni skalni polici. Nad njim se je dvigala navpična gladka stena in videti je bilo, kot da je ujet. Ena izmed gospa mu je na krlje rezala jabolka in jih polagala na kamen le raztežaj stran od njega. Še zmenil se ni zanje, le začudeno nas je gledal in si mislil svoje.

Med svizci

Hiteli sva navzdol, kajti na greben nad nama se je zagozdil zlovešč oblak vodonosec. Zlezal je v sleherno poko in špranjo. V trenutku, ko sva dosegli planino, se je iz njega usul dež. Toliko,

da sva bili primorani izvelči iz nahrbtnika nekaj zaščite. Izognili sva se koči Brazzà, ki sicer stoji na prekrasni lokaciji, a je bila videti povsem zasedena. Krenili sva po stezi, ki preko pašnikov vodi do sirarne in trgovnice svežih mlečnih izdelkov. Nemogoče se je upreti takšnim dobrotam, še posebno, če vidimo, kje in kako so nastale. Pomešali sva se med krave in ena jo je veselo ubrala za nama.

Da tukaj domujejo svizci, sem vedela že od prej in srečanje z njimi sva prihranili čisto za konec. Prostrana goličava, ki se na pravi nadmorski višini pne pod ostenjem Montaža, je kot ustvarjena zanje. Kupčki peska z odprtini, značilnimi za domovanja tovrstnih glocalcev, so bili vse pogostejši, prišli sva do pravega naselja. Nahaja se v majhni uvali pod stezo in je ravno dovolj daleč, da se ob pazljivem približevanju živalce ne razbežijo v trenutku. Potuhnilo sva se v travo in opazovali zavaljena, malce robustna telesca. Ob bogato obloženi mizi so si že pridelali pravo zalogo masti, ki jih bo grela in jih preživela v dolgem spalnem zimskem obdobju. Teh živalic se vselej srčno razveselim. Najlepši so mi, ko sedijo na zadnjih nogah ali pa ko se v tem položaju gredo igrice v dvoje. Lepo jih je opazovati, kako se hranijo z bilkami, saj jih odrasli osebki potrebujejo dnevno tudi več kot kilogram. Njihovi ozki rovi, ki segajo tudi do pet metrov globoko pod površjem, so postlani s suho travo. Služijo zimskemu spanju, v letnem času pa nudijo varno zavetje pred sovražniki in za počitek.

Če se tudi tokrat povrnem k spominom, je bil najlepši tisti pred nekaj leti, ko sem naletela na prav prisrčen prizor. Bil je zgodnje poletje v Dolini Triglavskih jezer in sneg se je počasi poslavljal. Pred veliko odprtino so svizci iz rova pravkar nanesli celoten zimski pogrinjek iz trav in ga sušili na soncu. V takih trenutkih se znova zavem, kako spoštljiva je vsaka žival in kako je z inteligenco narave razvila popoln sistem obrambe in preživetja.

Vožnja po strmi in v zgornjem delu zelo vijugasti cesti proti Reklanski dolini nam daje še zadnjič občutiti, kako obsežen in razgiban je ta teren, ki se iz dolin in predgorij dviga vse do najvišjih vrhov Zahodnih Julijskih Alp. Po zaslugi zanesenjakov, ki jim je mar odmaknjenosti in prvobitna lepota gora, še lahko slišimo klice divjine in občudujemo vodo, ki se v tolmunih še obarva iz bele v smaragdno zeleno. ◉

Jaz grem

Peca ostaja¹

Vida Voglar

Bila si še tako majhna, da se te še planinska kavka ni ustrašila. Jedla si zajeten kos jabolčnega zavitka, pri čemer so ti kosi nadeva padali na kamnita tla pred kočo. Kavka se je smukala naokoli in jih ne preveč oprezno kradla. Potem je priletela prav na klop, sedla poleg tebe, ti drzno zrla v oči (no, v bistvu bolj v usta) in čakala, kdaj bo padlo še kaj. "Grr, khhhh!" si jo skušala ustrašiti. Brez uspeha. Kavka je samo radovedno postrani nagnila glavo, kot bi hotela reči: "No, glej si ga no, se tako oglašča človeški mladič?" In druga kavka, ki je skakljala po mizi, je dodala: "A, a tako? A to je človeški mladič? Človeški mladič, praviš?"

Negotovost?

Mladiči tvoje sorte so bili na višini 2000 in čez sila redki in še ti, ki so bili, so bili vsaj petkrat starejši od tebe. Nimalokrat sem jih po poti slišala, da tako majhen otrok (dve leti in pol) pa ni za na tako dolgo pot. Ampak ti se nisi prav nič pritoževala. Tvoji miniaturni gozdarji so jo smelo mahali dalje. Jaz

pa za teboj. Moralo bi biti obratno – ne vem, kaj ti govorijo o meni, toda dejstvo je, da sem bila precej plaha. Precej sem se naslanjala na tvojega očeta, verjetno sem mu bila celo v breme. Snel me je mimogrede, v neki daljni noči, pritegnila ga je moja krhkost, počasni gibi. Zdela so se mu zapeljivi, v resnici so bili ena sama negotovost. Kasneje se mi je zdelo, da sem mu v breme, kar je zanikal. Kakorkoli že: vedno me je prehiteval, vsaj za deset, tudi sto metrov, sprva sama, potem s teboj, sem capljala daleč za njim.

Priložnostni planinci niso vedeli, da smo takrat živeli v samem vznožju gore, v stari hiši, nad katero se je raztezala strma stena, kjer je tvoj oče treniral plezanje. Bolj trdno odločena od mene, da ga dohitiš, si prav kmalu potem, ko si shodila, prešla iz horizontale v vertikalno. Da sva prišli vse do koče, se je zgodilo kar tako, mimogrede. Sledila si očetu in jaz sem sledila tebi, sprva sva prehodili zgolj nekaj deset metrov, kmalu sva že prečkali brv, potem so te zvabile tople sive skale, tako drugačne od mehke travnate odeje, ki je obdajala

našo kočo. In potem sva nekega dne dosegli vrh. "Gjeve na caj pa stjudl!" si poprosila in to je bilo zate dovolj motivacije, da si prehodila štiri ure dolgo pot navkreber.

"Izvolite kozarec vode, gospa," mi je ponudila neka priletna ženska, medtem ko je rdečeličen, krepak možakar, ki jo je spremljal, privlekel do mene kar cel senčnik, s podstavkom vred. "Jože, prinesi ji še pručko, da bo podložila noge," mu je navrgla in Jože se je odpravil v kočo na lov za pručko, kakor je vedel in znal. "Na, izvolite košček peciva," mi je ponudila in takoj nato, resnobno: "Ja, v katerem mesecu pa ste?" "V devetem, drugi teden imam rok," sem bleknila, kar je bila napaka. Morala bi se zlagati. "Pa še kar hodite okrog? Moja snaha je prejšnji mesec rodila v sedmem mesecu. Morali bi se bolj paziti," mi je ženska dobronamerno poočitela.

Saj ni vedela, da sva šli samo malo na vsakdanji sprehod. To drugo nosečnost sem se počutila res super. Ko sem nosila tebe, sem bila vsa prestrašena. Najprej me je močno zbadalo okrog desnega jajčnika. Potem mi je bilo cele dneve slabo. Ko se je to nehalo, mi je cukalo trebuh navzdol, kot da se bom zdaj zdaj razpočila kot zrela lubenica in nisem mogla prehoditi več kot dvajset metrov skupaj. V tvoji družbi vsega tega ni bilo. Sledila sem ti kot majhnemu plavolasemu soncu in tvojim veselim krikom presenečenja. Zdaj si našla polža, zdaj rožo ... Smejela si se v brk gamsji družini, ki je s kopiti proti nama lučala kamne – vsaj meni se je zdelo, da

¹ Zmagovalna zgodba z literarnega razpisa ob 120-letnici *Planinskega vestnika*.

naju skušajo prav zadeti v glavo. Zate je bil vse to le pozdrav, v tvoji mali bučki si bila ti svoboden gamsek, jaz pa gamsja samica, ki ga je smelo varovala. V tvojih očeh nisem bila plaha, nerodna, nesamozavestna, neomajno si zaupala v moje vodstvo. In si me spremenila, v tistih dveh letih si me spremenila v boljšega, vase bolj prepričanega človeka. Kot bi z lopatko izkopala iz mene vse s strogo vzgojo globoko zakopane prvineke nagone. Kaj potem, če so naju povsod spraševali, zakaj kar sama vandram s teboj v tem stanju, in mi ponujali vodo, kot kakemu partizanskemu ranjencu. Ti si živela po svojih pravilih, moja pogumna punčka, in s teboj sem po tvojih pravilih živela tudi jaz.

Naslednje jutro – ki ga ni bilo

"Muji, a si bogi danes," si pobožala oskrbničinega kužka in s strahospoštovanjem, šepetaje dodala: "Ga je picu gaad!" Muriija je gad pičil že pred tedni, a je bil žilav in se je zlizal kar sam. Na boku je imel grdo, vneto rano in še vedno je šepal. Prve dni se je zavlekel v skedenj, na samo, a je bil kmalu spet tak kot prej. Resnični gospodar kože, ki je pohajal za vsakim planincem, ki mu je bil všeč, če so ga le pobožali ali prijazno ogovorili. In mu seveda vrgli kak kolobarček salame: z Murijem sta si delila ljubezen do posebne salame in jabolk. S slabo vestjo sem si priznala, da mi je celo prav prišlo, da je Muriija pičila kača – tako si se bala vsaj gadov, ker se sicer ničesar nisi. Med najinimi pohodi na Peco si skušala ujeti divjega petelina, se zapodila za svizcem v neprehodno

ruševje, najhuje pa je bilo, ko si hotela udomačiti polža lazarja. Ves teden sem ti z rok drgnila grdo, črno, posušeno polžjo sluz.

Tega se zagotovo ne spominjaš več, morda ti je on kasneje povedal, ampak ta dan se je oči vrnil iz stene z robcem, v katerega je nabral borovnice in celo nekaj brusnic. Babe so ostro streljale za nami s pogledi, sicer pa nas ta dan ni ujela nevihta, čeprav je bilo nad Kordeževo glavo že vse črno. Razdivjalo se je baje ponoči, toda mi smo mirno objeti spali vso noč. Zmerom smo spali v isti postelji.

Naslednje jutro me je oči odpeljal v Slovenj Gradec, kjer sem rodila zdravega fantka. Počutila sem se še vedno precej dobro: po neproblematični nosečnosti sem rodila zdravega fantka. Zdelo se mi je, da imam nekako lahko glavo, da plavam ... Fantek je ponoči mirno spal, medtem ko so drugi

novorojenčki izmenično zahtevali hranjenje. Opotekla sem se v kopalnico in si umila zobe, se malo počesala. Počutila sem se omotično. Od poroda, od spanja? Nato sem utonila v sen in sanjala, da nabiram borovnice. Fantka sem nosila v ruti, kot kaka Afričanka. Ti si hodila ob meni s pikastim lončkom v roki.

Okrog pete ure zjutraj je fantek predirljivo zajokal. Nisem mu mogla pomagati. Bila sem ... nisem bila več. Morda si prebrala mojo osmrtnico: med spanjem me je zmanjkalo, ne vedo točno, zakaj, baje mi je postopno zmanjkovalo kisika v krvi. Padla sem v komo in iz kome v smrt. Še dobro, da se nisem zbudila, imela sem hudo okvarjene možgane. Marsikdo je očital tvojemu očetu in meni, še mrtvi, da je to posledica najinih izletov. Ne verjemi jim. Preberi mojo osmrtnico, pa če je še tako težko. V osmrtnici vse piše, zakaj. ◉

Rezultati literarnega razpisa za najboljšo planinsko zgodbo

Uredništvo *Planinskega vestnika* (PV) je ob 120-letnici revije razpisalo natečaj za najboljšo planinsko zgodbo, ki je bil objavljen v decembrski številki. Komisija v sestavi Mojca Volkar Trobevšek, Mire Steinbuch in Marjan Bradeško je izmed prispelih zgodb kot najboljše izbrala naslednje tri:

prvo mesto: *Jaz grem*, avtorica Vida Voglar,

drugo mesto: *Pesem dobrih ljudi*, avtorica Marjeta Štrukelj,

tretje mesto: *Koča*, avtor Slavko Prezelj.

Vse nagrajene zgodbe bodo objavljene v naši reviji, zmagovalna je objavljena že v tokratni številki. Nagrajencem čestitamo.

Marjan Bradeško

Nefretete

*In Bog je ustvaril žensko.
(Roger Vadim)*

Nisem je videl, ko je vstopila. Sicer skupaj z možem, a brez nje ga ne bi opazil. Bili smo na nočnem avtobusu.

V Karkanviti na skrajnem vzhodu Nepala, kjer se predgorje Kangčendzenge dokončno potopi v gangeško ravnino, na obširni postaji z desetimi avtobusov, vrvenjem množice potnikov in kramarjev smo se zadnje pol ure nakapljali v avtobus za Pokro, kakih osemsto kilometrov oddaljeno mesto v osrednjem Nepalju. Približno petnajst ur vožnje, je rekel sprevodnik, s postanki vred. V večini smo bili moški, nekaj je bilo tudi žensk. Zahodnjak samo jaz; ne le v avtobusu, tudi na vstopni postaji. Za zahodnjake so letališča. Večina sopotnikov je bila oblečena klasično nepalsko, nevpadljivo, temno, da se ne umažeš tako hitro. Ta dva sta bila malo bolj polikana, svetlejša, kot da potujeta iz kakega boljšega kraja, lahko tudi vanj. Pokra je že takšna. Približno enake starosti, pravzaprav enake mladosti sta bila, čeprav je on bolj spominjal na komaj odraslega pubertetnika, ona je bila pa že zrela ženska. In lepa. Da sta zakonca, sem le sklepal, saj si v Nepalju ni mogoče misliti, da bi neporočena fant in dekle lahko šla skupaj na nekajdnevno potovanje. K modernosti videza so največ prispevale njene hlače, pajkice bele barve z vijoličastim leopardjim vzorcem. K lepoti pa lasje. A ti so mi v oči padli šele kasneje. Sedela sta dve vrsti pred menoj in edina dobra luč v avtobusu je bila prav nad njima. Taka dolga vožnja je pol dremež in pol budnost, medtem pa si je treba kar naprej prizadevati za dostojen življenjski prostor. Za vse potnike ga je premalo, pa se zato meje

"parcel" kar naprej premikajo. Nihče nič ne reče, le malo se odrivamo in si skušamo izboriti udobnejši položaj. Enako se je godilo tudi onima dvema. Ona včasih pogleda nazaj in poskrbi, da je opazna. Vidim, da možu ponuja košček peciva, najbrž zadnjega iz papirnega ovitka. Sam prav nekulturno grizem in požiram neke vitaminske bonbone. Na enega od pogledov se odzovem in ji ponudim preostale sladkorčke. Hipec oklevanja in sprejem. Enega da možu, a ga ta vzame šele po kratkem prepričevanju, sama pa svojega prime z dvema prstoma in ga uživaško oblizuje. Usedla se je tako, da sem jo z mojega mesta lahko videl v profil. Takrat se mi je prvič zazdelo, da nekoliko nastopa. Čutno lizanje

bonbona je kar trajalo. Vmesni mir, odmor, je bil kratek. Vstala je in si začela urejati lase. Če ne bi bila tudi sicer lepa, bi bili že lasje dovolj. Temni, dolgi in bogati. Gmota bleščeče črnih vlaken, ki bi jih bilo, objetih z rokami, za snop. Prvič v življenju sem pozorno opazoval faze urejanja ženske frizure. Najprej je lase razčesala. Potem, gledano s strani, si jih je razdelila na dvoje. Šop, ki je padal s čelne strani, si je položila čez ramo na hrbet. Z drugim delom, torej od temena nazaj, je prekrizala prvega in si ga z rame spustila na prsi. Tako se ji z lasmi na hrbtu ni bilo treba ukvarjati, le kdaj pa kdaj s temi spredaj. Znala se je igrati z njimi, malo pogladiti, popraviti, posukati med prsti. Vse bolj se mi je

zdelo, da je nastop namenjen meni. Pa ne zapeljevanju, prej razkazovanju, saj so vsi drugi, z možem vred, še naprej dremali ali pa se trudili za čim bolj udobno lego na sedežu. Pa še vsi enake barve in enakega nezanimanja so bili.

Na tako dolgi vožnji ima avtobus nekaj kratkih postankov za odlitje, kjer je noč ženskam zaveznik, medtem ko se moški enako malomarno kot pri nas postavijo v vrsto ob rob ceste. Nekako sredi poti, okrog polnoči nekje, se ustavimo pred občestno gostilno. Res postrežejo z dalbatom v hipu in hitro je treba tudi pojesti, preden se pripelje naslednji trop. Edini sem, ki vzame žlico, drugi jedo z rokami. Zavlečem se v zadnji kot.

saj so se mi misli kar same prepletale. Potem pa, dve vrsti pred menoj, prizor za bogove. Vstane, spet v profil, seže po laseh z vsako roko na eno stran, si jih spusti po hrbtu, poravna, potem pa jih z rokama dvigne nad glavo in nad temenom spretno zasuče v nekakšen vozec, figo ali poševno stoječ stožec. Prešinilo me je in tako mislim še zdaj, da je bilo vse tisto prej, od začetka potovanja do teh zadnjih ur vožnje, le predigra temu prizoru. Frizura navzgor, ženske oblike v profilu, stranski pogled, bistvo pa je bil vrat. Vrat, ki ga vsi poznamo. Vrat tisočletja stare egiptovske kraljice. Vrat, ki je redkost kot diamant. Vrat, zaščitni znak polovice ženske kozmetike. Nefretete! Dolg, vitek vrat z glavo pod krono bogatih las. Ni se ji bilo treba ozreti – vedela je za učinek. Nekaj pred Pokro, le kake pol ure še, že na ravnini, se avtobus spet ustavi. A kje sta moja sopotnika? Ni ju več. Potem zagledam možev hrbet in pred njim le nekaj senci podobnega, vidim, kako se hitro pomikata naprej in se skozi vrata potopita v sivino

jutra. Je komu slabo ali kaj? A šofer ne počaka, takoj požene. Potem me udari razsvetljenje, hkrati bolečina in stiska nemoči, ko nekaj srečaš, dojameš, pa ne moreš niti malo pomagati niti spremeniti. Za nami je ostalo nekaj ubogih hišic, ob cesti pa dva majhna človečka, izginjajoča v somraku zgodnjega jutra in dimu avtobusnega izpuha. Razumel sem. Dva kmečka človeka sta se od nekad, iz boljših krajev, kjer sta bila lahko malo bolj gosposka, vračala, in ona je izrabila vožnjo za trenutke, da je še nekomu pokazala lepoto, eleganco, sijaj ženske. Bil sem njeno zrcalo, v katerem se je videla takšna, kakor jo je Bog ustvaril; lepa, občudovanja vredna, še v raji. Bil sem ji le stik, le dotik z utvaro boljšega, lepšega sveta, kjer je ženska cenjena, oboževana. Mogoče doma kaj drugega od majhnega ogledala niti ne premore, tu pa je lahko gledala samo sebe v polni podobi v zrcalu drugega. Iz avtobusa sta kot iz raja izstopila v pravi biblijski svet: "... mnogo boš trpela ... v bolečinah rojevala ...

mož bo gospodoval nad teboj." In: "trnje in osat ti bo rodila ... v potu svojega obraza boš ... in v prah se povrneš." Ni hotela, da bi videl sestop v njun vsakdan, v njeno ponižanje. Želela je, da slika njene lepote, spomin nanjo, na živo erotiko ostane vsaj v spominu zrcala. V Pokri sem si prav živo predstavljal, kako bi ju – predvsem njo – postavljali k vodi, v zelenje otoka, pred kuliso najvišjih gora sveta, pod luči mesta ali pa h kapelici, kjer že dolgo obredno prižigam sveče za naše mrtve in žive himalajce. Tokrat sem prižgal dve. Eno kot vedno, drugo za hvaležnost doživetju lepote ženske in tragike njene usode. Ne samo te lepote, ne samo Nepal, ampak vsemu ženskemu hrepenenju in zatajevanju žalosti. Saj se tega zavemo šele, ko nam kaj posebnega razsvetli pamet ali gane srce. Nekoč sem napisal članek Nepal – žalost sveta. Zdaj bi ga lahko naslovil: Nepal – lepota in tragika ženske. ◉

Foto: Tone Škarja

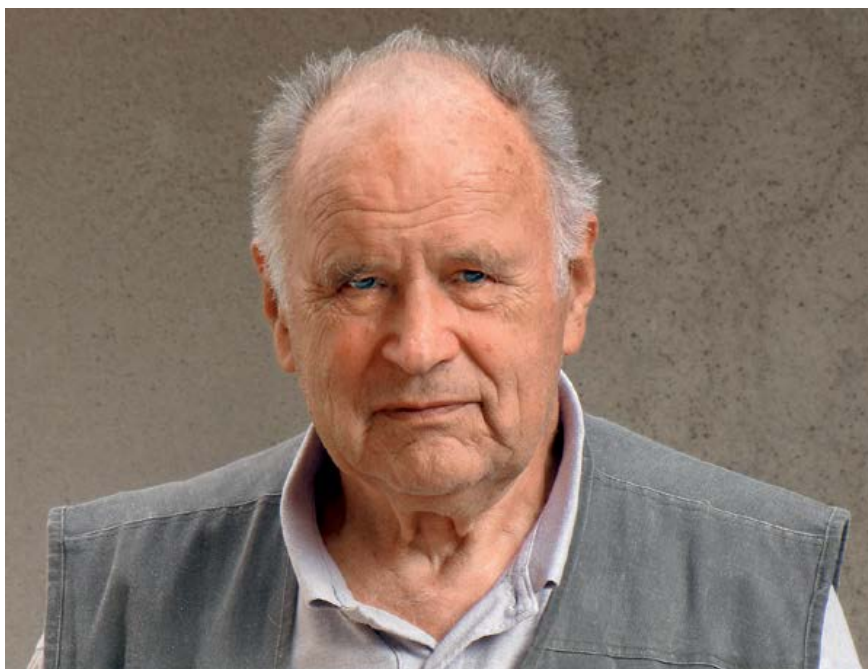
Par je bil na čisto drugem koncu, a sem ga zaznal zaradi živahnega premikanja obeh glav. Nato pa kratek ženin pogled proti meni – takoj sem vedel, kaj bo. Sledilo je nekaj odločnih korakov s povabilom k njuni mizi, "da skupaj povečerjamo". Kar sama mi odnese pladenj tja. Nismo dosti govorili, saj smo hiteli pa tudi angleščina jima ni šla najbolje, le od kod in kam in kje je Slovenija. Vsi trije smo se dobro počutili, dominantna para pa je bila očitno ona. Takrat sem že sklenil, saj smo si postali že dovolj domači, da ju bom v Pokri prosil, da se popoldne ali naslednji dan dobimo za fotografiranje. Avtobus, spet nekaj ur. Zaspanost me ni več mučila niti se nisem dolgočasil,

Na krilih od Bovca do Bele Krajine

Pogovor z Rudijem Rauchom

Žarko Rovšček

Začniva s tvojim prihodom v PD Tolmin.

Ko sem se leta 1973 z družino preselil z Jesenic v Tolmin, sem kar hitro, še sam ne vem točno kako, našel stik z vodilnimi društvenimi delavci. Moja prva resna naloga je bila, ko so me kot Belokranjca povabili, da bi vodil izlet na Mirno goro in Gorjance. Vse pogostejšim priložnostnim srečanjem je 1976. leta sledilo povabilo v odbor, leto pozneje sem postal predsednik društva. Čeprav začuden nad predlogom, naj prevzamem to nalogo, saj sem bil še čisto nov, sem jo sprejel. Morda so zaradi določenih notranjih trenj ocenili, da je za predsednika najprimernejši nekdo, ki prihaja od drugod. Čutil sem, da smo bili z izlety v manjših skupinah preveč izolirani. Že na Jesenicah sem hodil na

Rudi Rauch

Foto: Žarko Rovšček

To je bil sproščen, občasnó šegav popoldanski klepet dveh dolgoletnih znancev, "društvenikov". Rudi je dobesedno pravkar priletel iz višav. Njegovi zvesti upokojenski pohodniki so ga ob dvestotem planinskem izletu počastili z dveurnim letalskim poletom nad številnimi potmi, ki so jih skupaj prehodili od Bovca do rodne Bele krajine in nazaj. Spremljala sta ga življenjska družica Boža in vnuk Luka. "Popolnoma dovolj za dopustno težo tovora," je šaljivo pripomnil Rudi. Kaj pa lahko, poleg tega višinskega pogleda na našo domovnico, še bolj razvname dušo nekdanjega geodeta, zapriseženega planinskega vodnika in ljubitelja domačih lepot ob njegovem skorajšnjem osemdesetletnem življenjskem jubileju?

Rudi je dejaven član slovenske planinske organizacije že vrsto let. V tolminskem planinskem društvu je leta 1976 postal odbornik, v letih 1977–1982 predsednik, naslednjih petnajst let je bil član nadzornega odbora, zadnja leta je član častnega razsodišča. Med letoma 1994 in 1998 je bil član UO PZS, nekaj časa je bil predsednik Komisije za lastninska vprašanja, v osemdesetih letih je bil tudi predsednik prvega

Meddruštvenega odbora PD Posočja. Je prejemnik Plakete Občine Tolmin za delo v planinstvu, Svečane listine PZS, po izboru bralcev *Naše žene* je postal dobri človek 2009, na zboru planinskih vodnikov PZS leta 2010 je dobil naziv častnega vodnika. Prijetno kramljaje. Morda tudi s kančkom nostalgije sva obujala spomine na nekatere skupne dogodke iz našega društvenega življenja. Vljudnostno vikanje med nama je že davno odpadlo.

organizirane planinske pohode, običajno povezane z obujanjem tradicije NOB. Začel sem spodbujati vnaprej razpisane izlete, za katere je organizator prevzel svojo odgovornost, in ti so bili dobro sprejeti. V našem programu so se pojavili Stol, Blegoš, Porezen itd. Tudi tradicionalni pohod na planino Sleme, ki se je obdržal še do danes, je v tistem duhu, čeprav so se naše barve in nameni skozi čas nekoliko spremenili. Z bolj množičnimi pohodi smo vzpostavili večji stik z ljudmi, saj so bili nekakšna vaba za tiste, ki so pri načrtovanju manj odločni. S tem se je povečala tudi naša odgovornost. Nesreče na planinskih izletih drugih planinskih društev s sodnim epilogom so to vprašanje tudi pri nas še bolj zaostriale. Brez usposobljenih vodnikov ni šlo več dalje.

Med tvojim mandatom se je leta 1977 odbor odločil za popotresno obnovo in razširitev koč na planini Razor.

Takrat je bilo to morda enostavneje kot danes. Le odločiti si se moral, da greš v akcijo, finančna sredstva se je že nekako

našlo. Vendar vsi niso bili tako odločni, da bi izkoristili ugodni trenutek. Zaradi gradnje so skoraj celo desetletje trpele ostale dejavnosti društva, a naša odločitev je bila pravilna. Sprožila je številne predelave in izboljšave objekta, ki so se ohranile vse do danes.

Pomembna pridobitev so bili tudi društveni prostori v centru Tolmina.

Čeprav se ne spomnim več natančno, kako smo jih pridobili, sem takrat (leta 1978) to razumel kot pomemben korak v prizadevanjih, da bi lahko imeli redne sestanke in hranili arhiv v lastnih prostorih. Poslej je bilo veliko lažje organizirati društveno delo. Preden smo prišli do današnjih, zglednih prostorov, smo se morali še enkrat seliti, a odgovorni v kraju so vendarle spoznali, da tako množična in razvejana organizacija, kot je naša, potrebuje stalen kotiček za nemoteno delovanje.

Nedavno si vodil že dvestoti pohod planincev upokoencev. Kaj pravi statistika?

Po pregledu zapiskov sem ugotovil, da so se nekateri udeležili izletov samo enkrat (76 posameznikov), drugi dvakrat (21) ali trikrat (15). Verjetno iz različnih vzrokov niso vztrajali. Če upoštevam kot bolj redne pohodnike le tiste, ki so bili na pohodih vsaj štirikrat in večkrat, ji je kar 289 takih. Ta povsem moj način preštevanja morda ni pravi, a pove veliko o strukturi pohodnikov in njihovi udeležbi. Vseh udeležencev na dvestotih izletih je bilo 14.010. To je lepa številka. Veseli me, da smo uspeli tudi na podeželju, saj se nam pridružujejo starejši pohodniki iz Baške grape, s Šentviške planote in od drugod.

Prekrižarili ste skoraj celotno Slovenijo. Kako je z načrtovanjem izleta?

Naš najbolj oddaljeni izlet je bil na Boč in v Belo krajino, kjer smo bili večkrat. Spoznavamo Istro, Čičarijo in Kras pa seveda Gorenjsko in še kaj. Če upoštevamo, da gre za enodnevne izlete, je oddaljenost cilja lahko problem. Zelo me mika Pohorje, ki je čisto poseben svet, a je preveč oddaljeno za skoraj devet ur avtobusne vožnje, tako da nam za pohod ostane le malo časa. Izleti so po težavnosti prilagojeni starostni skupini. Pripravam namenim kar precej pozornosti. Pot si zamislim najprej na karti, pred razpisanim izletom pa se po možnosti še sam podam na kontrolni ogled. Običajno si na poti ogledamo tudi znamenitosti, za kar se moram posebej pripraviti.

Je morda med tvojim poklicnim delom in planinstvom kakšna povezava?

Težko bi odgovoril, saj nisem še razmišljal o tem. Če pa analiziram, sem vedno, kadar je bilo v službi potrebno iti na hribovski teren, šel jaz. Tudi pozneje, ko sem bil šef in direktor geodetske uprave, sem *lato* nosil do konca. Poklic geometra sem si vedno predstavljal le zunaj, v naravnem okolju. Za večino vodstvenih pisarniških nalog sem največkrat našel čas šele popoldan. Še posebno po potresu leta 1976, ko me je k temu silila tudi obilica dela.

upravi RS rezervirana določena sredstva. Pohitel sem, da so nam jih nekaj namenili še pred drugimi. Z nakupom prepotrebne opreme smo si precej opomogli.

Nekateri lepo povezujejo delo, gore in glasbo, saj jih te različne izkušnje bogatijo. Tudi tebe je zapeljalo na vsa tri področja. O glasbi še nisva spregovorila.

Že v srednji šoli v Ljubljani sem pel v mešanem in moškem pevskem

Izleti so po težavnosti prilagojeni starostni skupini. Med njimi je še posebej zanimiv Pohod po poteh kulturne dediščine.

Foto: Senka Krapež

Je bila morda karta nekdanje velike občine Tolmin, ki je obiskovalcem tega območja zelo olajšala gibanje po neznanem terenu, rezultat tvojega prizadevanja?

Da, to je bilo moje delo. Ne vem, če nam je uspelo vanjo vnesti tudi planinske poti. Naša geodetska uprava je pokrivala območje največje občine v Sloveniji. Če smo že tako bogu za hrbotom, sem menil, bi bilo dobro imeti svojo karto. Poseben problem je bila velikost pripadajočega ozemlja, saj zemljevid nismo mogli strniti na majhen format, velika pola papirja pa ne bi bila preveč praktična za uporabnika. Veliko sredstev sem moral nabrati od vsepovsod, saj takrat niti za topografske karte (1 : 10.000) ni bilo na voljo systemskega denarja. Spadali smo med t. i. dopolnjevanje občine, za katere so bila na Geodetski

zboru pod vodstvom Draga Korošca, brata znanega opernega pevca Ladka Korošca. Po prihodu v Tolmin je moja žena hodila na zborovske vaje. Ker sem jo tja redno prevažal, sem menil, da bi bilo najbolje, če sem tudi sam zraven. Tako sem pristal v Mešanem pevskem zboru društva upokoencev Tolmin. Ko so ob koncu leta predlagali, naj bi šli skupaj na izlet, sem se ponudil kot organizator. Nadaljevanje je bilo dokaj običajno. Ko malo več narediš, moraš postati še predsednik. To sem ostal vse do sporazumne ukinitve zboru, ki je deloval okoli 15 let, do leta 2009. Bili smo kar dobri in smo se na republiških tekmovanjih trikrat uvrstili na zaključni nastop.

Senca uredniških škarij me je brzdale kot nevidna uzda, saj le kam bi naju sicer zaneslo. Intervju sva formalno zaključila, a najinega klepeta še zdaleč ni bilo konec. Ne srečava se ravno vsak dan, vsakokrat pa je prijetno. Naj bo še velikokrat tako! ○

Skupaj v gorah

Več kot sto let sodelovanja PZS in HPS

Hrvatski planinarski savez je ob 140-letnici ustanovitve skupaj s Planinsko zvezo Slovenije pripravil razstavo o sodelovanju hrvaških in slovenskih planincev ter s tem poudaril pomemben del skupne zgodovine, ki govori o prijateljstvu, druženju in sodelovanju. Postavljena je v Slovenskem planinskem muzeju v Mojstrani in prikazuje zgodovinske dogodke z željo, da se vezi nadaljujejo tudi v prihodnosti. Razstava bo gostovala še v večjih hrvaških in slovenskih mestih.

Planinske vezi

Slovenija in Hrvaška sta sosedi, danes obe članici Evropske unije. Za Slovenijo so značilne Vzhodne Alpe z veličastnim Triglavom, za Hrvaško pa mogočno Dinarsko gorovje z verigo Velebita in najvišjo goro Dinaro. Zemljepisna bližina je ljudi vedno spodbujala k povezovanju na vseh področjih, tudi pri zanimanju za gorsko naravo in obiskovanje gora. Planinske vezi med Slovenijo in Hrvaško obstajajo stoletja, saj je že Janez Vajkard Valvazor v 17. stoletju obiskoval slovenske in hrvaške gore ter jih opisal v svojem znamenitem delu *Slava vojvodine Kranjske*, objavljenem leta 1689 v Nürnbergu. Zanimivo je, da je njegovo celotno osebno knjižnico odkupila in ohranila zagrebška nadškofija, kjer se nahaja še danes.

Baltazar Hacquet je v 18. stoletju svoja številna potovanja in vzpone na hrvaške in slovenske gore pa tudi etnološka raziskovanja zapisal v več knjigah: *Oryctographia Carniolica*, *Physikalisch-politische Reise aus den Dinarischen durch die Julischen, Carnischen, Rhätischen in die Norischen Alpen im Jahre 1781 und 1783* ... Johannes Frischauf, univerzitetni profesor matematike v Gradcu in zelo pomemben mož za slovensko in hrvaško planinstvo, je leta 1874 spodbudil ustanovitev Hrvatskog planinskog društva (HPD). Planinska kočica na Okrešlju v Kamniško-Savinjskih Alpah nosi njegovo ime, Slovensko planinsko društvo (SPD) pa ga je leta 1893 izbralo za častnega člana. Leta 1889 je bil Frischauf razglašen še za častnega člana HPD pod zaporedno številko ena. HPD je leta 1912 zbiralo prostovoljne prispevke za gradnjo Aljaževega doma in bilo z velikim številom planincev prisotno

na svečanem odprtju. Jakob Aljaž, legendarni triglavski župnik, je bil znan in spoštovan tudi med hrvaškimi planinci, ki so obiskovali območje Triglava. Zato je bil leta 1924 tudi on razglašen za častnega člana HPD (pod zaporedno številko pet). V zapisniku svečane skupščine je zapisano, da je Aljaž, tedaj v svojem 86. letu, v Zagrebu ob prevzemu častnega znaka doživel velik aplavz.

Mesta najbolj pogostih medsebojnih srečanj sta bila Triglav in Paklenica na Velebitu. Od prvega hrvaškega vzpona na Triglav, ki ga je izvedel Martin Kokša leta 1898, je Triglav hrvaškim planincem in alpinistom pogosti cilj. Več generacijam hrvaških alpinistov je vzpon po Čopovem stebri pomenil vstopnico v vrhunski alpinizem. V začetku šestdesetih let so se začeli v Paklenici organizirati redni shodi alpinistov s kampiranjem v Anića luki.

Krunoslav Milas in Alan Čaplar
V slovenščino prevedel Darko Mohar

Od samega začetka so bili najpogostejši udeleženci slovenski plezalci. Preplezali so številne prvenstvene smeri, v začetku osemdesetih let so v Paklenico pripeljali tudi prosto plezanje in se izkazali v tekmovalnih Big Wall Climbing. Po letu 1995 je Paklenica postala plezalno središče, kamor se je zaradi mile klime zahajalo v vsakem letnem času. Številni prihajajo v poletnem času zaradi privlačne kombinacije plezanja in morja.

Na obmejnih hribih že od nekdaj obstajajo poti, po katerih lahko pridemo iz ene države v drugo. Najlepše so postale skupne označene planinske poti, ki jih obiskujejo tisoči hrvaških in slovenskih planincev. O tem govorijo planinski dnevnik, žigi in značke. V sodelovanju zagorskih in štajerskih društev je bila leta 1968 kot prva odprta Bratska planinska pot (Štajersko-zagorska krožna pot), pozneje pa še nekaj čezmejnih veznih poti. Trenutno so še prekinjene zaradi omejitve prestopa meje, vendar si v HPS in PZS prizadevajo ponovno vzpostaviti ustrezen režim prehodov.

Medsebojno druženje in skupno delo ...

... sta močno povezala planinska društva iz Slovenije in Hrvaške. Prvi korak je bil narejen že leta 1906, ko je bila v Pazinu

ustanovljena podružnica Slovenskega planinskega društva iz Ljubljane. Stiki in znanstva so hitro prerasli značaj bežnih srečanj; začela se so pogostejša druženja, ki so prerasla v prava prijateljstva. Redna srečanja na izletih društev obeh držav so bila tudi povod za podpis Listine o prijateljstvu in sodelovanju leta 2002 na Pohorju in leta 2003 na Medvednici, s katerim sta svoje večletno sodelovanje obeležili PD Erikson Nikola Tesla iz Zagreba in PD Planika iz Maribora. Kot posebnost omenimo še Kulturno prosvetno društvo Bazovica z Reke, ki je leta 2002 ustanovilo planinsko skupino s ciljem povezovanja hrvaških in slovenskih planincev. Člani skupine so preko planinskih društev reškega območja in PD Snežnik iz Ilirske Bistrice včlanjeni v obe zvezi. Na dan državnosti Hrvaške in Slovenije leta 2012 je planinska skupina KPD Bazovica organizirala istočasen vzpon hrvaških in slovenskih planincev na Triglav, Dinaro in Učko. Na podoben način sodelujeta tudi obe planinski zvezi. Sodelovanje je dolgo več kot stoletje. Kot primer omenimo redne letne sestanke predstavnikov izmenično v hrvaških ali slovenskih hribih.

Pogosto so se planinci obeh strani spodbujali k uvajanju novih dejavnosti in k izvedbi. Velja omeniti sodelovanje pri ustanovitvi hrvaške gorske reševalne službe. Vodja GRS Jesenice Uroš Zupančič je nudil vso potrebno pomoč pri ustanovitvi hrvaške Gorske službe spašavanja v okvirju Hrvatskog planinarskog saveza leta 1950. Redno so bile organizirane skupne zimske in poletne akcije ter tečajji za reševalce in alpiniste.

Omenimo še sodelovanje v težkih trenutkih. Na Kavkazu so se leta 1974 ponesrečili štirje hrvaški alpinisti. Takrat so našli le dva ponesrečenca.

1 Prva številka *Hrvatskega planinara*
1. junija 1898

2 Bratski planinarski put Ljubljana - Zagreb
sta leta 1980 ustanovila Meddruštveni odbor (MDO) Ljubljana in Planinarski savez Zagreba (PSZ).

3 Z drugega izleta planincev Jugoslavije v Bohinju, 2.–5. avgust 1962 Foto: Pavlek

4 Sodelovanje tudi na najvišji ravni – Planinska zveza Slovenije in Hrvatski planinarski savez, 30. januarja 2013
Foto: Zdenka Mihelič

5 Leta 2012 je ob hrvaškem in slovenskem dnevu državnosti planinska skupina KPD Bazovica organizirala istočasni vzpon na Triglav, Dinaro in Učko.

Arhiv KPD Bazovica

Po osemtridesetih letih je neki češki alpinist na ledeniku našel človeške ostanke in čutaro z znakom PZS-GRS in to sporočil v Slovenijo. GRS je informacijo posredovala na Hrvaško in štirje člani HGSS so leta 2012 odšli na Kavkaz po telo ponesrečenega prijatelja. Naslednje leto so našli še zadnjega ponesrečenca, oba sta sedaj pokopana na Hrvaškem. Večletni skupni projekt je tudi sodelovanje alpinističnih inštruktorjev v šoli za gorske vodnike v Manangu v Nepal, katere idejni oče je bil slovenski alpinist in vodja himalajskih odprav Aleš Kunaver. Med letoma 1984 in 1988 je v tej šoli sodelovalo tudi nekaj hrvaških inštruktorjev. Od novejših akcij naj omenimo, da je Komisija za alpinizem PZS leta 2013 organizirala ženski plezalni tabor v Narodnem parku Gesäuse v Avstriji pod vodstvom Monike Kambič in Nastje Davidove. Ob sedmih slovenskih članicah (Mira Zorič, Marija Jeraj, Maja Duh, Miranda Ortar, Maja Lobnik) sta sodelovali tudi Lada Lukinič in Gordana Blažević iz Hrvaške.

Hrvaška inštruktorja Alan Čaplar in Zoran Bistričič sta sodelovala na tečaju za vodnike v Bavšici leta 2013 ter svoje izkušnje prenesla in uporabila pri šolanju vodnikov na Hrvaškem. Slovenska inštruktorja Jože Klemen in Matjaž Šerkezi sta kot mentorja UIAA pomagala HPS pri pridobitvi licence UIAA. Člana Komisije za planinarske puteve HPS Bernard Huzjak in Boris Bjedov sta sodelovala na tečaju markacistov PZS v Lepeni. Komisiji za alpinizem PZS in HPS že tretje leto zapored organizirata skupna državna prvenstva v lednem plezanju. Pomembno je tudi sodelovanje pri izdajanju planinskih časopisov. Izhajanje *Planinskega vestnika* je bila velika spodbuda in vzor HPD-ju, da je začelo izdajati *Hrvatski planinar*. Že na prvi strani prve številke 1. junija 1898 je bila poudarjena vez s *Planinskim vestnikom*: "Tukaj je *Hrvatski planinar*, ki pozdravlja hrvaški narod in podaja bratsko roko *Planinskem vestniku*, glasilu bratskega Slovenskega planinskega društva, ki že četrto leto izhaja v beli Ljubljani." Obe reviji vztrajno izhajata že več kot sto let in občasno medsebojno ponatisneta zanimive ali pomembnejše članke.

Plezanje in odprave v tuja gorstva

Odhod v velika svetovna gorstva številnim alpinistom predstavlja vrhunec plezalske kariere. Zaradi nekdanje državne ureditve in omejitev so se slovenski in hrvaški alpinisti v primerjavi z nekaterimi drugimi narodi v to vključili

z večdesetletno zamudo. No, slovensko odpravarstvo s svojimi vzponi v najvišjih gorah sveta jih je hitro ujelo in Slovenija je postala ena od vodilnih držav po doseženih uspehih. Na Hrvaškem je bil proces počasnejši, posamezniki pa so v plezalnem in organizacijskem pogledu dosegli odlične rezultate, predvsem na mešanih slovensko-hrvaških odpravah. Hrvaška alpinista Jakič in Smerke sta se že pred pol stoletja priključila slovenskim alpinistom na odpravi na Kavkaz leta 1965. Na mešani odpravi leta 1979 na Mount Everest (dvajset članov iz Slovenije, dva iz Hrvaške in dva iz BiH) se je Stipe Božič ob Andreju Štremflju, Nejcju Zaplotniku, Stanetu Belaku in Ang Phuju, ki se je pri sestopu smrtno ponesrečil, kot prvi Hrvat povzpел na najvišjo goro sveta. Na odpravi Šaleškega AO v Pamir leta 1981 je sodelovalo dvanajst članov. Trije so se povzpeli na Pik Korženevske, 7105 m, na Pik komunizma, 7945 m, pa Marko Lihteneker iz Slovenije ter Vladimir Mesarič in Branimir Predović iz Hrvaške. Na odpravi leta 1982 pod

vodstvom Aleša Kunaverja je sodelovalo 23 članov iz Slovenije, Jovan Popovski iz Makedonije in Stipe Božič iz Hrvaške. Odprava ni osvojila vrha Lotseja, so pa preplezali južno steno do višine 8150 metrov. To je bil prvi vzpon v 3200 metrov visoki steni. Na Pik komunizma je PZS organizirala tudi prvo žensko alpinistično odpravo, ki jo je vodila Marija Frantar. Ob šestih dekletih iz Slovenije je sodelovala tudi Ana Mažar iz Hrvaške. Na vrh so se povzpele po severni steni. Tudi hrvaška društva so organizirala odprave. PD Mosor iz Splita je leta 1983 organiziral odpravo na Manaslu, ki jo je vodil Vinko Maroevič. Štirinajst članom iz Splita sta se pridružila Viki Grošelj in Nejc Zaplotnik iz Slovenije. Viki Grošelj in Edvard Retelj sta 23. aprila dosegla po južnem grebenu v Tirolski smeri višino 7000 metrov. Naslednji dan je bila odprava prekinjena zaradi tragedije, v kateri sta se smrtno ponesrečila Ante Bučan in Nejc Zaplotnik. Naslednje leto so v skupni odpravi PD Mosor in PD Ljubljana-Matica Aleš Kunaver in Viki Grošelj iz Slovenije

6 Stipe Božić (desno) na vrhu Everesta leta 1979 Arhiv Stipeta Božića

7 Več kot le dobri sosede – sodelovanje PD Bundeck iz Murskega Središča in sosednjega PD Lendava.

Arhiv PD Bundeck in PD Lendava

8 Članice prve ženske alpinistične odprave na vrhu Pika komunizma, 7945 m.

Arhiv odprave

9 Na severnem polu

Arhiv Stipeta Božića

10 Vodstvo PZS in HPS na Kleku leta 2014 (z leve: Tone Jesenko, Brane Blažević, Darko Berljak, Bojan Rotovnik, Vladimir Novak, Vinko Prizmić, Alan Čaplar, Tomislav Čanić) Arhiv PZS in HPS

ter Edvard Retelj in Stipe Božić iz Hrvaške ponovno poskusili v Tirolski smeri v južni steni Manasluja. Vrh sta 4. maja dosegla Grošelj in Božić. Skupni podvigi so se vrstili. Planinska zveza mesta Zagreb je pod vodstvom Darka Berljaka organizirala odpravo na Ama Dablam, 6856 m, na kateri se

je peterici Zagrebčanov priključil Janez Benkovič iz Kamnika. Preplezali so prvenstveno smer v južni steni. Zatem so vrh po klasični smeri dosegli Janez Benkovič, Edin Alikalčić in Branko Puzak. Planinarski savez Hrvatske je leta 1984 ob 110. obletnici planinstva na Hrvaškem organiziral odpravo v Fanske gore v Tadžikistanu. Odpravo je vodil Branko Puzak, sodelovalo je devet članov iz Hrvaške in Željko Perko iz Slovenije. Viki Grošelj in Stipe Božić sta bila člana makedonske odprave, ki jo je vodil Jovan Popovski. Po klasičnih smereh so se na Mount Everest, 8848 m, povzpeli Grošelj, Božić in Ilijevski. Zagrebška odprava na Everest, ki jo je sestavljalo dvajset Zagrebčanov, je pod vodstvom Darka Berljaka jeseni leta 1989 odšla na sever Tibeta. Na odpravi je sodelovalo tudi šest slovenskih alpinistov. Po več neuspešnih poskusih v Velikem kuloarju so odnehali na višini 7900 metrov zaradi viharnega vetra.

Berljak je vodil tudi zagrebško zimsko odpravo na Anapurno I, 8091 m, leta

1990. Na odpravi je sodelovalo pet alpinistov iz Hrvaške, eden iz ZDA in sedem iz Slovenije. Naslednje leto je Planinska zveza Zagreb od nepalskih oblasti dobila dovoljenje za Slavka Svetičiča kot plezalca in Darka Berljaka kot tehničnega vodjo za vzpon po zahodni steni Anapurne I. Zaradi začetka vojne na Hrvaškem se je Darko Berljak pridružil Svetičiču šele, ko je ta že preplezal prvenstveno smer v Anapurni in se vrnil v dolino. V naslednjih letih se je nadaljevala vrsta podvigov, pri katerih so sodelovali slovenski in hrvaški alpinisti: Kangčendzenga, 8586 m (1991), Anapurna I (1992, 1995), K2, 8611 m, (1993), Čo Oju, 8201 m, (1995), Grenlandija (1996), Mount Everest in Mount Vinson, 4892 m, (1997), Šiša Pangma, 8027 m, (1997, 1998), Lotse, 8516 m, (2000) in Anapurna II, 7937 m, (2008). Eden vrhuncev je bil vzpon slovenskih alpinistov Franca Pepevnika in Pavla Kozjeka na najvišji vrh sveta v hrvaški odpravi Everest '97.

Pri vseh teh srečanjih in skupnih dejavnostih so se med alpinisti razvijala prijateljstva. Omenimo le Stipeta Božića iz Hrvaške in Vikija Grošlja iz Slovenije. Spoznala sta se že v sedemdesetih letih na služenju vojašine. Od takrat traja njuno prijateljstvo in partnerstvo na odpravah pri vzponih v Himalaji, Antarktiki in drugje. Treba je omeniti, da je bil Stipe Božić tudi soplezalec ter snemalec in režiser pri solo podvigih Tomaža Humarja (Yosemite 1998, Nanaga Parbat 2003). Božičevi filmi so prejeli številna svetovna filmska priznanja.

To so le osnovni poudarki o sodelovanju med slovenskimi in hrvaškimi planinci in alpinisti. Tisto, kar je skupno, pa so predvsem, kot rečejo Slovenci, "gore, ki nas združujejo," oziroma "planine, koje nas povezuju," v hrvaščini. ◻

Albanski fiasko

Neuspešno v Prokletije

Mojca Stritar Kučuk

Na tisoče zgodb lahko preberete o markantnih vrhovih, širokih razgledih in čudovitih dneh v gorah. A verjetno sami veste, da se vse ne izide vedno tako božansko in od hribovskih počitnic lahko ostane neprijeten spomin. Ker pa se je takim spominom bolj zdravo izogniti, jih raje preinterpretiram v zbadajočo štorijo, ki jo uvaja tisti znani: "A se spomniš, kako sva bluzila, ko ..." ... Ko sva šla v Albanijo.

S polnim avtom opreme, literature in priporočil tozadevno izkušenih popotnikov sva se spravila v pozabljeni, a menda pospešeno razvijajoči se kot Balkana. Najin cilj: Prokletije, slikovito poimenovano gorovje na severu države, ki je po mnenju nekaterih poznavalcev nič manj kot "najlepše na svetu" in je tudi vedno bolj priljubljena destinacija slovenskih

pohodnikov, plezalcev in zbiralcev vrhov. To pa morava videti!

Neuspešna vožnja v Theth

Z vroče ravnice ob Skadarskem jezeru se v Prokletije zarivajo tri glavne doline. Chamonix albanskega pohodništva naj bi bil Theth (tudi Thethi), in ker nisva želela okolišiti z obrobji, sva takoj zavila tja. Bila sva opozorjena, da je cesta naporna

in rezervirana predvsem za terence, ampak v Bradtovem popotniškem vodniku, za katerega v najinih prvih dveh albanskih urah še nisva mogla vedeti, da je pretežno neuporaben in netočen, je pisalo, da jo zmore tudi kak robustnejši osebni avto z neustrašnim voznikom. Do Boge, zadnje vasi pred prelazom v Theth, sva med mercedesi, kavboji na vozovih in čisto pravim rdečim ferrarijem pripeljala gladko in si pod strmo postavljenimi gorami, ki so bile vse bližje, kratkoročno prihodnost slikala nadvse optimistično. Tu je bilo asfalta konec in pogumno sva zagrizla v makadam. Vztrajala sva čez luknje in valove in kamne in jarke ... in vztrajala ... "ja, ja, saj bo šlo" ... in vedno manj prepričano še vztrajala ... in potem naju je prehitel

džip in ustavil tik pred nama. Ven je skočil šofer in nama prijazno ponudil, da se presedeva k njemu, češ da s svojim avtom ne bova zmogla ... in potem sva spoznala, da za volanom nisva dovolj neustrašna za Theth. Sicer bi se tja lahko odpeljala z javnimi kombiji, ki imajo nekoliko višje podvozje, a po zgodbi znancev, ki so domačinom plačali za parkiranje in po vrnitvi čez nekaj dni svoj avto našli s praznim tankom goriva in slamo v prtljažniku, sva se odločila, da naju Theth ne bo videl.

Ko sva v Bogi mrzlično kovala plan B, naju je k sebi zvlekel zgovoren Albanec, ki se je v multijezikovni latovščini predstavil kot Giuseppe. Čumnata, ki sva jo dobila v njegovi hiši za precej evropsko ceno, je bila ena največjih lukenj sploh (ali pa mi toleranca z leti drastično pada). Edino okno je gledalo v temačno predsobo, ki je služila tudi kot skladišče osupljivo smrdečega sira. Iz kota sva morala izseliti živega škorpiona, sredi večera pa je v sobo vpadla ena od hčera. Morala je pač po obleke, ki jih je imela v omari! Ko sem pred spanjem pod blazino našla vžigalnik, so se mi razbile ne prav trdne iluzije, da so nama dali vsaj svežo posteljnino. Noč sva prebivakirala v svojih spalnih vrečah, zjutraj pa sva morala še opraviti z Giuseppejevo ženo, ki nama je želela zaračunati več od dogovorjenega. Zgolj s pomočjo pantomime se ni enostavno kregati, navsezadnje pa smo se poslovili kot prisrčni prijatelji.

Da sva malo potešila lakoto po gorah, sva se odpeljala v Rrazmo, ki naj bi bila – tako vodnik – lažje dostopen nadomestek za Theth. No ja, upam, da ima Theth vendarle ponuditi kaj osupljivejšega kot povprečno Majo Velečikut, 1742 m, na katero sva zlezla v nebrzdani vročini. Na nekakšni planini sva se ljubeznivo rokovala z dvema do zob obo-roženima pastirjema, ki niti nista bila videti preveč začudena, zakaj blodiva tod sredi največje pripeke. Ampak kako možakarja sploh prideta do planine, nisva razumela, celotni greben je bil namreč skoraj popolno brezpotje.

Skoraj rajska Valbona

Pa poskusiva še z Valbono, najvzhodnejšo prokletijsko dolino. Dostop do nje

1 Skalna pregrada pod Majo Jezerce, čez katero nisva našla prehoda.

Foto: Mojca Stritar Kučuk

2 Naporno, a neuspešno iskanje prehoda

Foto: Mojca Stritar Kučuk

naj bi nama omogočil trajekt, ki vozi po umetnem jezeru Komani do Bajram Currija in naj bi bil ena od najlepših plovb ne samo v Albaniji, ampak nič več in nič manj kot na svetu. Hitro sva ugotovila, da tudi s tem načrtom ne bo nič. Hecno plovilo, napol ladja in napol avtobus, namreč ne prevažata (več) osebnih avtomobilov. Na srečo nama je še vedno ostala cesta naokrog, po kateri je vsevedni zemljevid strička Google obljubljal tri ure vožnje do Bajram Currija.

Prav zanimivo je bilo, če že ne stoodstotno estetsko: sredogorski grebeni in lepi hribi, globoke doline in umetna jezera, pa slikoviti nevzdrževani bloki, zapuščene tovarne in neverjetno zanemarjeni kraji. Toda vozila sva se dvakrat dlje, kot sva mislila. Na "glavni" cesti so naju zaustavljali luknjasti odseki v naseljih, kjer sva morala upočasniti na hitrost malo živahnejšega pešca, 73 kilometrov stranske ceste do Bajram Currija pa je trajalo še skoraj tri ure! Divja, sicer asfaltirana cestica visoko nad umetnim jezerom je brez bankin ali ograj obredla 16 globokih

grap, vsi ovinki pa so bili učbeniški primer nepreglednosti.

Po še dvajsetih kilometrih precej slabega, a vsaj voznega makadama iz nekarizmatičnega Bajram Currija naju je v Valboni presenetil širok asfalt, ki se je po vseh mukah do tja zdel kot nemška šestpasovnica. Valbona, albanska Trenta, je namreč relativno turistično razvita. Po vsej dolini so raztresene domačije, kjer je mogoče jesti, prespati v rustikalnih sobah, kempirati in se celo izobraževati v nekakšnem centru za obiskovalce. Seveda vsega tega ne bi bilo brez fantastičnih, ravno prav poraščenih in hudo strmih apnenčastih gora. Da niso "kot Julijci v Kugyjevih časih", kar je eden od njihovih poetičnih opisov, in da se nama ne bo treba iti čistega pionirstva, sva olajšano ugotovila v prvi gostilni, kjer sva kupila še kar spodoben izletniški zemljevid doline z vrisano razvejano mrežo markiranih poti. Na terenu so mu družbo delale vestno nameščene smerne table za njihove začetke. Vsaj tod bova lahko brez težav nekaj dni lazila po hribih, sva se veselila.

Uganka na Maji Jezerce

Takoj naslednji dan sva se velikopotezno namenila na Majo Jezerce, najvišji vrh Prokletij. Iz zaselka Kukaj naj bi bila gor speljana dolga in naporna, a vendarle markirana pot, vsaj tako sta trdila zemljevid in tabla ob cesti. V še krmežljivo zaspanem jutru sva po eni uri hoje prišla do razcepa. Kažipot naju je usmerjal levo na Majo Jezerce, do kamor naj bi bilo "6,5 km". Podatek nama o

Nad nama je bila samo 300 metrov visoka skalna pregrada brez očitnega prehoda.

Kot samozavestna brezpotnika nisva takoj obupala in sva čez pregrado najprej poskušala priti tam, kjer se nama je zdelo logično. Sto metrov višje je na travnatem robu nad orjaškimi borovci neprehodna grapasta podrtija zaustavila vse sledi – in najin vzpon. Hja, očitno je najino pustolovstvo bolj

sva se mučila po zoprnih meliščih in sumljivih grapah. Izkupiček štiriurne telovadbe: ena preperela superga, najdena sredi melišča (Čigava? Od kod?), in nekaj grafitov v osrednji grapi. Nikjer pa nobene oznake, možica, polomljene veje, sledu, da je kdo tam hodil, ali vsaj živalske stečine.

Lahko si predstavljate, da sva si s skrivnostjo Maje Jezerce razbijala glavo še po vrnitvi domov. Zakaj namesto označene poti, vrisane na zemljevidu in objubljene na tablah, na terenu ni niti najslabotnejše stezičice? Še najbližje zadovoljivi razlagi je prišla izkušnja kolega, ki je s skupino Albancev plezal na goro z južne strani. Menda so fantje po trasi, ki so jo odkrivali, z rdečim razpršilom kar sproti risali rdeče lise. Nek skok se jim je zdel prezahteven, a so po Jožetovem posredovanju le splezali čez in oznake napackali do vrha. Če ne bi, pa bi pod njim obrnili in imeli podobno enigmatičen konec markacij kot na najini, vzhodni strani.

Domačin, ki nama je na javnem parkirišču v dolini po znani *ako prode* metodi mirno zaračunal parkirnino, je bil očitno kaplja čez rob. Izmučena od vročine, potrta zaradi neobstojećih poti in osupla zaradi ne preveč posrečenih stikov z ljudmi v nenavadni državi, ki je za odpravarska potovanja v stilu t. i. tretjega sveta neokusno draga, solo hribovskih variant pa še ne omogoča, sva sklenila, da imava albanskih gora dovolj. Kaj, če se nama debakel z Maje Jezerce ponovi na naslednjem hribu? Ne, hvala, najini omejeni dnevi dopusta so predragoceni.

V "borih" petih uricah ovinkarjenja, zagrenjenega s tisto peklenko nevihto, ki se je napovedala že zjutraj, sva se odcijazila nazaj v Skadar. Na najstrašnejšem odseku se je okrog naju bliskalo,

3 Tabla, ki zavaja.

Foto: Mojca Stritar Kučuk

4 Domačija nad Valbono

Foto: Mojca Stritar Kučuk

tem, koliko hoje naju še čaka, ni povedal dosti, a naju je vendarle potolažil. Vsaj pot očitno obstaja, kajti videla sva lahko le zanimivo, na pogled pa ne čisto lahko prehodno dolino.

Ko sva zavila vanjo, so naju samo še prastare rdeče lise vodile skozi neprivačen, naporno gost bukov gozd. Po švohotni stezi sva se le prebila do velikega balvana v zatrepu – in tam je bilo vsega konec. Konec lis, možicev, poti, vsega!

salonske narave in se konča, ko pomoč v primeru težav ni samo en telefonski klic stran ...

Da na vrh ta dan ne bova prišla, nama je bilo jasno tudi ob pogledu na uro, ki se je že bližala času silnih popoldanskih neviht, pogostih v tem ukletem gorstvu. Bolj za vajo pa sva vseeno še poskušala poiskati prehod čez pregrado, tokrat tam, kjer se nama sploh ni zdelo logično. V vedno močnejšem soncu

kamni pa so nama pred očmi leteli na zavito, izpostavljeno cesto ... Z repom med nogami sva jo ucvrta lepšim časom naproti v Črno goro, ki pa bi si ob prebilju gozdnih sadežev, uničujoče slabem vremenu in moji okužbi z nebodijetrebno trebušno bakterijo zaslužila posebno štorijo. Tako pa sva torej *bluzila*, ko sva šla v Albanijo, kjer je res lepo in tja se gotovo še vrneva. Čez deset let. Ali pa raje čez dvajset. ○

Tržičani zmagovalci 26. državnega tekmovanja

V soboto, 10. januarja 2015, je v Idriji, kjer so doma lanske zmagovalci, potekalo že uveljavljeno merjenje moči v znanju, veščinah in izkušnjah v planinskih aktivnostih. V najstarejšem slovenskem rudarskem mestu so zmago slavili tržiški Gorski petelini, tik za njimi so se uvrstili šenčurski Krompirjevi hribovci in domžalski Ščinkovci.

Tekmovanje, ki se ga je udeležilo 27 ekip iz vse Slovenije, so organizirali Mladinska komisija pri Planinski zvezi Slovenije (MK PZS), Planinsko društvo (PD) in Osnovna šola (OŠ) Idrija ter Zavod za šport RS Planica. Več kot dvesto mladih planinskih navdušencev je veliko gorniškega znanja pokazalo že na regijskih tekmovanjih novembra 2014 v Kanalu, Šoštanju in Cerklijah ob Krki.

Tekmovanje Mladina in gore, ki zajema področji znanja in športa, je namenjeno osnovnošolcem od 6. do 9. razreda, prihodnje leto pa se morebiti obeta podobna preizkušnja tudi za srednješolce. Eno najpomembnejših tekmovanj za popularizacijo planinstva in spoštljivega odnosa do narave je tudi priložnost za druženje in medsebojno spoznavanje mladih planincev iz vse Slovenije. Mladostniško naravnani kulturni program so s planinsko pesmijo, plesom in šalami za sprostitev pred *zaresnim* delom izvedli učenci in dijaki idrijskih šol ter člani Mladinskega odseka (MO) PD Idrija. Mlade planince so nagovorili ravnateljica OŠ Idrija Ivica Vončina, predsednik PD Idrija Nace Breitenberger, župan občine Idrija Bojan Sever, podpredsednik PZS Roman Ponebšek in predsednik Meddržstvenega odbora PD Posočja Gregor Rupnik, po knapovsko pa so jim srečno zaželele tudi načelnica Mladinske komisije PZS Barbara Bajcer, načelnica MO PD Idrija

Katarina Bončina in koordinatorka tekmovanja Brigita Čeh.

Štiričlanske ekipe osnovnošolcev so tekmovanje začele dopolne s testi iz planinskega znanja, ki so ga mladi pridobivali v šolskih planinskih krožkih in med svojim večletnim udejstvovanjem v planinstvu. Zaradi izjemno izenačenih rezultatov pri vrhu se je letos v finalni del državnega tekmovanja uvrstilo osem najboljših ekip, ki so v finalu v obliki kviza odgovarjale na ustrezno zahtevna vprašanja iz planinske šole in dodatnega gradiva o Idriji, pokazati pa so morale tudi praktično znanje iz orientacije in prve pomoči. Avtorja vprašanj o uporabnem planinskem znanju sta Izabel Vadnal in Roman Ponebšek, oba inštruktorja planinske vzgoje pri PZS.

V napetem finalu so novi državni prvaki postali Gorski petelini iz Tržiča in s tem svojemu mestu priborili organizacijo naslednjega, 27. tekmovanja Mladina in gore. Tesen boj se je bil za drugo in tretje mesto; z minimalnim zaostankom za zmagovalce se je uvrstila ekipa Krompirjevi hribovci, tretji so bili Ščinkovci. Domačini, lanske zmagovalci Idrijski jegličiči, so osvojili četrto mesto,

peto domžalska G.U.M.A., šesto Nepredvidljivi iz Braslovč, s sedmim in osmim mestom pa so se morali zadovoljiti Prekmurci – Štrki in Upkače. Prvaki Daša Černilec, Ema Soklič, Matej Rozman in Marko Zupan ter njihova mentorja Asja Štucin in Gorazd Černilec niso skrivali veselja ob prvi tržiški zmagi, ki so jo Tržičani dosegli že po petih letih udeleževanja. "Izjemno smo veseli, sploh ne moremo dojeti, da smo zmagali. Nemogoče je opisati, koliko nam pomeni zmaga, ki je bila za nas res nepričakovana. Prvič smo zmagali, kot ista ekipa smo tekmovali že lani. Pripravam smo posvetili kar veliko časa, srečevali smo se vsak ponedeljek. Mentorja sta nam sestavljala vprašanja, vsak se je pripravjal za svoje teme, učili pa smo se skupaj – to je bil razlog za uspeh," so takoj po razglasitvi rezultatov navdušeno razlagali planinsko odlično podkovani osnovnošolci. S pokali in medaljami ovenčana trojica najboljših ekip se bo za nagrado udeležila tabora v Planinskem učnem središču Bavšica v organizaciji MK PZS, vsi tekmovalci pa so se razveselili priznanj in praktičnih nagrad.

Zmagovalna ekipa
Foto: Manca Čujež

Posebno doživetje za tekmovalce in spremljevalce je bil vodeni ogled mesta in idrijskega rudnika živega srebra ter srečanje s skrito gostjo Marjeto Keršič Svetel. Nekoč legendarna avtorica in voditeljica oddaje *Gore in ljudje* na TV SLO, danes pa predana naravovarstvenica, je v pogovoru z voditeljem Blažem Lesnikom poudarila, da so otroci rojeni raziskovalci, gore pa čudovit svet za raziskovanje. Zato je treba mlade voditi v gore, da jih doživijo z vsemi čuti, jih vzljubijo in spoštujejo ter ohranjajo zdravo mero strahu, kajti gore so lahko tudi nevarne. Predvsem pa so lepe; domači Idrijski jegličiči, Smrdljivi gozdarji iz Črnuč in tržiške Gorske zmajevke so na likovnem natečaju najustvarjalnejše prikazali povezavo med planinami in idrijsko čipko. ●

Krupa

Reka v kanjonu

Aleš Nosan

Kanjon je znal pokazati majhne stvari. Včasih šumenje, pesem ptic, kvakanje žab v mulju, sem in tja je po vodi prineslo jesenski list. Lepe stvari. Rad jih je pokazal, kot da gre za dramske karakterje in še odkriti jih ni bilo posebej težko. Bila je pravzaprav ena sama odločitev – kaj ujeti v spominu in česa ne.

Ko sem se spuščal k reki, ki so jo na levi še zakrivale velike opečnate stene, sem med stezo in kamenjem čutil, ne samo videl, prav čutil sem svetlobo. Pozno oktobrsko sonce. Opoldne bela svetloba. Vsa sila svetlobe. Zrak je bil povsem čist in modro nebo mi je padalo na obraz. Vse je žarelo v globini obzorja. Zlahka sem se počutil kraljevsko. Saj je bil vse skupaj le nekakšen uvod. Kot v zgodbi, ko je William Turner, veliki angleški slikar, kupce svojih umetnin najprej zaprl v temno sobo in jih šele nato spustil v atelje. V njihovih, na temo navajenih očeh so se platna tako pokazala v še bolj intenzivnem žarenju.

In res, v predsobi moje ture, med vožnjo čez Liko, je bilo vse skupaj bolj deževno jesensko. Ampak tu in tam so nenavadne barve oblakov že pokazale, kakšen bo dan, ki me je čakal za horizonti Velebita, kjer se je pokrajina prelamljala proti morskim obalam. Bil je dan, ko sem bil sam. Bil je dan, ko je bila reka z menoj. Planinska reka, zelena med belim apnencem, ujeta v tristo metrov globokem kanjonu. Potopljena. Na desetih kilometrih poti, preden se sreča z Zrmanjo, ki jo poznamo. Saj smo brali Karla Maya, gledali pustolovščine njegovega junaka Vinetouja. Tukaj je bil Pueblo, tukaj so snemali prizore iz indijskih filmov. Južna konica velebitskega zidu je bila idealno prizorišče za snemalne podvige. Zir, Tulove grede, Zrmanja, Krupa, vsi mehki in divji, toda prelepi kraji Dalmatinske Zagore. Res, Krupa je tekla zeleno. *Zeleno, ki te ljubim, zeleno.* Nič ni bilo tam. Kamen in reka. Vrba žalujka. Kup grmovja v neredu. Modra luč neba je svetila v ozadju. Nič ... in vse. Prijazna sta bila dolina in kanjon. Kudin most moja zadnja postaja. Edini prehod čez reko. Majhna lepota. Trinajst nežnih lokov iz sadre je umejniško položenih čez vodo. Legenda pripoveduje, da je most zgradil domačin Kuda. Razlog – ljubezen. Tako je lahko obiskoval dekle iz vasi na drugi strani kanjona. Nad mostom se Krupa spušča čez Deveterac. Reka grebe v belih in zelenih valovih čez

devet nizkih kaskad, ki si sledijo druga v drugo.

Takšen dan je bil, da sem se moral vrniti na začetek. In prav je bilo tako. Čarobni blodnjak je dišal po ligustru in borih. Sami so stali topoli. Pri samostanu sem se približal reki. Naslednjo uro in pol, seveda bi razdaljo lahko prehodil hitreje, nisem slišal ničesar. Kraj je bil kraj nepomembnih detajlov. Saj sem že rekel – v dolini je bilo nič ... in vse. Vse je Krupa prikazala čisto tiho. Tekla je minimalistično, s počasnimi potezami me je vodila naprej. Brez odločnega giba, gladina kot z zeleno vodenko pobarvana plošča. Kako tiha je bila šele drobna stezica ob njej. Nobena senca se ni zganila, še oktobrski list ni padel v reko. Kje sem še slišal takšno tišino? To je bil svet reke in dan sonca, barve so bile mokre in žive kot pesem. Zavidanja vredne. Turner, mož, ki je vse življenje gledal v sonce, je rekel: "Sonce je Bog." Kanjon Krupe v soncu je res bog – fantazija. Šele ko sem se bližal najožji točki, so se pojavili prvi glasovi. Tam se je reka zasedrila v nežen okljuk in onkraj njega je zrastle s travo pokrita planjava, po kateri že dolgo ni hodil nihče. Na desni je skozi globoko zarezo v stranskem kanjonu pihnila burja – severni veter. V širokem jezeru je pritekla Krnjeza in se spustila v romantiko Krupe. Krnjeza, desni Krupin pritok, rojen v divji, težko prehodni kratki soteski. Vlekla se je, s svojim začetkom proti burji naravnost navzgor v razkosane stene in na vroče grebene.

- 1 V kanjonu Foto: Aleš Nosan
- 2 Slap Deveterac Foto: Aleš Nosan
- 3 Kanjon Krupa z roba grebena Foto: Aleš Nosan
- 4 Kudin most Foto: Aleš Nosan

Majhen pustolovski podvig mi je na tem mestu popestril dan. Prečkal sem Krnjezo tik pred sotočjem, plezal sem čez velike skalne bloke, ki so se nekoč zrušili v reko. Drselo je na vlažnem mahu in debela vrb niso bila najboljša opora. Nisem se znal upreti izzivu in na srečo nisem padel v vodo.

Krupa riše svojo pot po kanjonu. Sestavlja jo velik šopek dreves, trava, vtis tropov, stene v belini, pod mirnimi kupi peska se gladke plošče svetijo kakor kristali. Vse skupaj je zelena aleja. Samotna in sama.

Sama v svojem odmevu. Ta odmev ... ta dan sem bil na njeni stezi to le še jaz. ●

informacije

Z avtoceste Dalmatina zavijemo na izvozu Sv. Rok in mimo mesta Gračac vozimo v smeri Obrovca do odcepa za samostan Krupa. Po nekaj kilometrih spusta parkiramo pri samostanu.

Tu se prične označena steza, ki vodi do sotočja s Krnjezo (1,15 h). Prečkamo Krnjezo, se po markirani poti vzpnemo v hrib in spustimo do Kudinega mostu (še 1 h). Povratek po isti poti.

Možne so seveda še drugačne, daljše variante. Priporočam ogled spletne strani, kjer najdete tudi zemljevid poti: www.hpdpliva.hr/onama/Staza_Krupa.php

O ptičjem limu

Poleg božjega drevca (navadne bodike) in lobodike se med zimskim "cvetjem" največkrat pojavlja bela omela. Zato tokrat nekaj o njej. Marsikje po Sloveniji bela omela uspeva na starih nevzdrževanih jablanah pa tudi na mnogih drugih vrstah listavcev (na lipi, topolu, celo na bukvi). Na jelkah lahko opazimo zelo podobno jelovo omelo. Veliko redkejša je borova omela, ki imenu primerno uspeva na borih. Potem pa je tu še sorodno navadno ohmelje, ki se od omenjenih omel loči po listopadnosti in rumeni barvi plodov. Ter seveda po rastišču, saj uspeva na hrastih in redkeje tudi na pravem kostanju.

O nadnaravnih močeh napojev iz omele so znani podatki že iz časov Kelto. Starorimski pisec Plinij je tako zapisal, da so z zlatim nožkom rezali omelo iz hrasta (mi sedaj vemo, da so rezali ohmelje). Njihovi druidi so kuhali napoje, ki naj bi vsako neplodno samico naredili plodno. Iz keltskih verovanj tudi navada poljubljanja pod vejico bele omele, ki se iz Anglije preko Amerike vse agresivneje širi tudi k nam. Nekateri so iz omele izdelovali tudi liker, imenovan biska. Seveda se danes bela omela uporablja tudi za pripravo čajev, ki naj bi pomagali pri uravnavi visokega krvnega pritiska in prispevali k boljšemu delovanju krvnega obtoka. A večina omelo uporabi kot dekoracijo v veselem decembru. No, v preteklosti so iz jagod pripravljali tudi "ptičji lim", s katerim so že v antičnih časih lovili ptice. Lovec je zrele plodove skuhal, da se je zgostila lepljiva notranjost jagod. Da bi se tako pripravljeno lepilo na zraku počasneje sušilo, so dodajali med ali zgoščen hruškov in slivov sok. Z lepilom so namazali vejice in na različne načine privabljali ptice. Ptico, ki se je na lepilo ujela, je čakala žalostna usoda. Končala je v kletki, kjer je kot jetnica s svojim petjem "razveseljevala" ljudi, ali pa v loncu. Žal je

tak lov ponekod v Evropi (Provansa) še vedno dovoljen. Sam sem pred leti na pročelju ene od hiš v Barceloni opazoval dve kletki in zaprta liščka v njih. Prav mogoče, da sta bila ujeta na ta način. Bela omela je po načinu življenja polzajedalska vrsta – iz gostiteljskega drevesa sesa vodo in minerale, sladkorje in druge organske snovi pa si v zelenih listih naredi sama. Jeseni dozoreli plodovi vsebujejo lepljivo snov – omelino lepilo, imenovano tudi viscin. V zimskem pomanjkanju hrane so ti lepljivi plodovi pomemben vir hrane za dokaj pogosto ptičjo vrsto pri nas – cararja (sorodnik zelo podobnega cikovta in bolj znanega kosa). Včasih lahko ves dan opazujemo cararje, ki se zadržujejo na drevesu z več grmički omele. Lepljiv viscin ima dve "nalogi". Zaradi njega pojedeno seme gladko in predvsem hitro potuje skozi ptičje prebavilo. In ko carar izloči neprebavljene ostanke, lepilo omogoča, da se

Bela omela

Foto: Dušan Klenovšek

se prilepi na površino veje ali debla. Tako prilepljeno seme bo spomladi kalilo in se preko svojih koreninic povežalo s prevodnimi žilami drevesa. In nov grmiček bele omele bo začel rasti. Naj zaključim še s priporočilom, kako se znebiti bele omele s sadnega drevja. Če je na tanjši vejici, je najbolje, da pri obrezovanju odrežemo celo vejico. Če pa izrašča iz debelejših veje ali kar iz debla, pa je potrebno vztrajno lomljenje omelinih poganjkov. Cararji bodo vseeno preživeli zimski čas, saj je bele omele tako za preživetje omele kot cararjev dovolj na lipah in topolih, kjer se je zaradi težje dostopnosti nihče "ne drzne" odstranjevati. ●

Literatura: <http://www.zalozbamis.com/knjiga/barvita-predstava/>

Le malokatera rastlina je v zgodovini človeštva odigrala tako pomembno vlogo, kot jo je hrast. Največ zaslug za to ima trden, močan, odporen in vsestransko uporaben hrastov les, ki je služil za gradnjo bivališč, ladij, mostov, mlinov, žag, namakalnih in vojnih naprav, za izdelavo sodov, kmetijskega orodja in pohištva. Hrastovi plodovi želodci so bili od nekdaj znani kot krma za živali, pogosto pa so se uporabljali tudi za prehrano ljudi. Lubje in hrastove šiške so dajale čreslovine, ki se uporabljajo za strojenje živalskih kož. Poleg tega so čreslovine iz šišk uporabljali za pripravo črnila. V mitologiji starih evropskih narodov je hrast povezan z najvišjimi božanstvi. Pri Slovanih je drevo boga Peruna, pri Nordijcih boga Thora, pri starih Grkih boga Zeusa in pri Rimljanih Jupitra. Je pa tudi stara zdravilna rastlina.

Pri nas raste v naravi pet vrst hrastov, ostale vrste so k nam zanešene. Najbolj razširjena in znana sta dob (*Quercus robur*) in graden (*Quercus petraea*). Oba sta mogočni listopadni drevesi, ki doživita starost tudi do tisoč let. Graden raje raste po bolj suhih krajih, dob pa ljubi mokra obrežja rek, kjer je v preteklosti tvoril obširne sestoje – dobrave. Graden ima listni pecelj dolg, cvetni pecelj pa kratek. Pri dobu je ravno obratno. Včasih so graden imenovali zimski hrast, ker mu listje ostane na vejah še dolgo v zimo, spomladi pa tudi kasneje ozeleni. Dob so imenovali poletni hrast. Poleg teh dveh vrst sta v notranjosti Slovenije razširjena še cer in puhasti hrast, zimzeleno črničevje pa le v obmorskih krajih. Naše vrste hrastov so svetloljubna drevesa. V mladosti potrebujejo dovolj svetlobe za svojo rast. Pod strnjanim zastorom krošenj v starem gozdu ne rastejo. Nekdaj so se ljudje precej bolj posvečali gojenju hrastovega drevja. V starih knjigah še najdemo zapis o določitvi

Hrast (*Quercus sp.*)

vrednosti gozda glede na število hrastov v njem, predvsem zaradi želodov, krme za svinje, ki so se prosto pasle po gozdovih.

V zdravilne namene uporabljamo hrastovo skorjo, šiške, želode in liste. Skorjo nabiramo spomladi, ko se začnejo po drevesu pretakati sokovi. Najboljša je skorja, olupljena z nekaj centimetrov debelih vej, takšna, ki še ni preveč razpokana. Šiške nabiramo, ko se posušijo, lahko z drevesa ali jih pobiramo po tleh. Želodi so zreli v jeseni. Lubje in šiške posušimo (lahko na soncu) in shranimo.

Vsi hrastovi deli vsebujejo tanine ali čreslovine. To so grenke spojine, ki krčijo in sušijo tkiva, zaustavljajo krvavitve ter preprečujejo rast bakterij in gliv. Za zunanjo uporabo pripravimo ohlajen prevretek iz hrastove skorje ali šišk za izpiranje ran, kožnih izpuščajev, potnih nog, hemeroidov, krčnih žil, glivičnih obolenj in vnetih ritk dojenčkov.

Lahko ga uporabljamo tudi za grgranje in izpiranje ustne votline pri vnetem grlu in vnetih dlesnih. Prevretek pripravimo tako, da damo dve žlici hrastove skorje ali dve žlici zdrobljenih šišk v pol litra vrele vode in kuhamo 15 do 20 minut. Potem precedimo, ohladimo in uporabimo.

Če hrastov prevretek popijemo, nam bo pomagal zaustaviti drisko ali nam olajšal posledice zastrupitve s hrano. Čreslovine zakrčijo črevesno sluznico, ki tako postane manj prepustna in se tako zmanjša prehod strupenih snovi iz črevesa v kri. Včasih so poparek hrastove skorje uporabljali tudi za odpravljanje črevesnih zajedavcev, tako pri ljudeh kot pri domačih živalih.

Tudi sveži hrastovi listi zaustavljajo krvavitve in nam lahko pomagajo pri poškodbah kože ob delu ali igri v gozdu. Želodi poleg čreslovin vsebujejo škrob, maščobe, beljakovine in sladkorje. Lahko jih uporabimo za pripravo kavnega nadomestka (želodove kave)

Hrast

Foto: Lovro Vehovar

ali jih razgrenimo in uživamo. Želodovo kavo pripravimo tako, da želode olupimo, razdrobimo in pražimo v ponvi na majem ognju ali v pečici toliko časa, da se obarvajo rjavo. Ko so praženi, iz njih skuhamo kavo, podobno kot pravo kavo. Želodova kava velja kot krepčilo, uravnava krvni sladkor in ugodno vpliva na delovanje ščitnice. Če želimo želod uporabiti kot hrano, ga moramo najprej razgreniti tako, da odstranimo čreslovine. Ker so čreslovine topne v vodi, jih iz želodov lahko izločimo s spiranjem. Želode olupimo, razdrobimo in damo v posodo. Nato jih prelijemo z vodo in pustimo stati nekaj ur. Potem vodo odlijemo in dodamo novo. To ponovimo tolikokrat, da odlita voda ne vsebuje več čreslovin. Postopek poteka hitreje, če uporabimo vrelo vodo, a se s tem

poslabša okus in izgubi več drugih koristnih snovi. Razgrenjene razdrobljene želode lahko uporabimo takoj ali pa jih posušimo in uporabimo podobno kot moko iz žitaric, tj. za peko kruha in peciva. Ker se želodi posameznih dreves po svoji grenkobi precej razlikujejo med seboj, je dobro, da najdemo tiste z najmanjšo vsebnostjo čreslovin in si s tem prihranimo delo.

Poleg vseh dobrot za ljudi so hrasti tudi nepogrešljiv del naravnih ekosistemov. Velika hrastova drevesa dajejo zavetje in hrano številnim žuželkam, pticam, sesalcem, mahovom, lišajem in glivam. Med posedanjem pod hrasti ob toplih junijskih večerih lahko, z nekaj sreče, opazujemo leteče hrošče rogače, ki so svojo mladost preživeli v trohnečih debelih hrasta. ○

Tomaž Planina

(1934–2014)

Tomaža Planino, botanika, planinca, jamarja, fotografa in naravoslovca so poznali in cenili vsi planinci Planinskega društva Iskra Kranj in prav vsi slovenski jamarji. Rodil se je 17. marca 1934 v družini znanega profesorja geografije in biologije Franceta Planine v Ljubljani in žal prezgodaj umrl na lanski silvestrski večer. Bil je ikona slovenskega jamarstva in nepozaben gorski vodnik, odtod izjemno širok krog njegovih prijateljev in znancev. Še danes trdna prijateljstva je skoval že v rani mladosti, ko se je komaj šestnajstleten pridružil Društvu za raziskovanje jam Ljubljana. Že leta 1953 ga najdemo na Malih podih pod Skuto, kjer se je v družbi vrstnikov utrjeval v tovarštvu, organizaciji, plezalnih veščinah, orientaciji in merjenju ter posebnostih raziskovanja navpičnih, pogosto v sneg in led vkopanih brezen. Ko so Tomažu in tovarišem sledile nove generacije, so jim te izkušnje prišle prav na Kriških podih, okoli Pršivca nad Bohinjem in na Kaninu. Z neposredno organizacijo, logističnim načrtovanjem in vodenjem odprav v prva nadpovprečno globoka slovenska in istrska brezna, Gotovž, Žankano jamo in Jazben, konec šestdesetih in v začetku sedemdesetih let se je uveljavil in priljubil med mlajšimi jamarji, ki so mu kot iskreni prijatelji ostali zvesti vse do konca. V zadnjih petnajstih letih je z njimi pogosto zahajal na izlete v notranjske gore in še posebej na Velebit.

Tomaž Planina je bil odličen poznavalec, inštruktor in inovator tehnike jamarskega plezanja in jamarske opreme. Izpod njegovega peresa je nekaj tehničnih in odmevnih prispevkov s tega področja, ki so vplivali na nadaljnji razvoj jamarske plezalne tehnike. Z današnjega stališča, bogatega najrazličnejše ponudbe, se nam polpretekla zgodovina razvoja tega področja zdi morda nezanimiva. A resnica je, da je prav pokojnik odločilno vplival na varnost in modernizacijo plezalne tehnike. Bil je tudi zraven, ko

Tomaž Planina Foto: Miha Mrak

so jamarji pred komaj nekaj desetletji preskočili s težkih in nerodnih kovinskih lestvic na statične vrvi, na spuščalna vretena in plezalne prireme. Nasledniki Tomaža Planine so danes vodilni v raziskovanju najbolj globokih in najtežje dostopnih kraških globlin v slovenskih gorah, kar v precejšnji meri temelji na njegovi bogati zapuščini poznavanja lastnosti statičnih plezalnih vrvi ter njihove izpostavljenosti različnim obremenitvam in obrabi. Tomaž je samostojno razvil način preskušanja omenjenih vrvi in je bil mojster v ravnanju z njimi. Z zgornjim se je začel ukvarjati leta 1961, neposredno odgovoren kot komisar za varnost in vodja tehnične komisije v omenjenem društvu pa je bil od 1971 do 1996. Z odborništvom od 1953 dalje in nazadnje članstvom v disciplinski komisiji je bil nad šestdeset let nepretrgano zvest svojemu jamarskemu društvu. Ugled si je pridobil tudi kot odličen fotograf, zlasti jamski, in je leta 1972 na drugi razstavi naravoslovne fotografije prejel diplomu. Skrbel je za Križno jamo in več sezon opazoval ter meril mikroklimatske razmere v Vranji jami.

Tomaža niso nič manj kot jame vleklo tudi gore, zlasti v drugi polovici njegovega

življenja. Nekaj časa se je posvečal feratam, največ v južnoalpskih italijanskih gorah, a nikoli sam, vedno v družbi sebi podobnih. Najbolj so ga pritegnili planinci PD Iskra Kranj, katerega častni član je bil. Razumljivo, spoznaval jih je od leta 1957, ko je postal član in vodja korozijskega laboratorija nekdanje znane tovarne Iskre Kranj, se jim pridružil ter jih pozneje vodil na preštevline izlete in potovanja. Od svojega priljubljenega člana in prijatelja so se poslovili na žalni seji 7. januarja 2015, na kateri je predsednik Emil Leon Sekne med drugim poudaril: "V Iskri je pustil svoje najvidnejše strokovne sledi. S prihodom v tovarno se je Tomaž predal svojemu drugemu hobiju, planinstvu. Kot 14-letnega fantiča ga je oče France navdušil za planinarjenje. To navdušenje je najprej delil s člani planinske sekcije Iskra in pozneje PD Iskra Kranj. Planinsko je bil aktiven tudi v PD Ljubljana-Matica, od katerega je leta 2005 prejel častni srebrni znak za nepretrgano 50-letno članstvo. Leta 1979 je postal planinski vodnik in začel z vodenjem izletov našega društva, zlasti po gorah Balkana; na primer v Gorski kotar na Mrkopaljski put, na Velebit, na Vran, Čvrsnico, Orjen in

Prenj, na Korab, Šarplanino, na Solunsko glavo in Pelister. Naše člane je peljal tudi v tujino, na Etno, na Stromboli, v Pireneje (Pico d'Aneto), na Taurus, do Negotina. Vsak od teh izletov je pustil v vsakem udeležencu globoko sled.

A ne samo zaradi popotnih in gornjskih vtisov, ampak tudi zaradi vedrega in hudomušnega Tomaževega značaja, ki je razvedril vsakogar. Meni bo ostal za vedno v spominu, ko nas je vodil po kornatski transverzali. Ko smo se vzpenjali iz majhnega otoškega naselja Vrulje proti vrhu, je omenil, da bomo prišli do zanimive kraške jame. Okoli nje je bilo samo golo kamenje, ne pa v njej, saj je bila zaraščena z bujnim rastlinjem. Kakšno bogastvo narave! Šli smo naprej do Vele ploče, ki je tudi posebnost največjega otoka, kjer smo se vkrcali nazaj na ladjo. Kadarkoli sem pozneje šel mimo Vele ploče, sem se spomnil našega vodnika Tomaža. To omenjam zato, da bi vsak pri sebi našel kakšen biser s Tomaževih izletov, ki bi ga vedno spominjal nanj. Zaradi vsega tega je postal častni član PD Iskra Kranj. Prejel je tudi svečano listino PZS za vsestransko dolgoletno planinsko delovanje v PD Iskra Kranj, predvsem na področju široke izletniške dejavnosti in sodelovanja v jamarski organizaciji Slovenije. Profesor Tomaž Planina je veliko pripomogel k razvoju našega društva in hvaležni smo mu za vsa njegova dela!"

Poleg omenjenih priznanj je prejel še naslednja: leta 1982 zlato častno značko Jamarske zveze Slovenije za dolgoletno raziskovalno dejavnost, leta 2010 ob 100-letnici Društva za raziskavo jam (DZRJ) Ljubljana veliko priznanje za življenjsko delo – častni član, leta 2012 listino zahvale Prirodoslovnega društva Slovenije in DZRJ Ljubljana za uveljavljanje varstvenih načel pri urejanju jam v Sloveniji ter leta 2014 priznanje DZRJ Kranj za večletno uspešno sodelovanje. Pogrešali bomo velikega človeka, strokovnjaka in nepozabnega prijatelja!

Relativno suha zima je omogočila nekaj težkih zimskih ponovitev in posredno odprla tudi vprašanja uporabe lednih orodij v težkih skalnih smereh. Dodatno je javnost razburkal tudi zapis o poškodovani skali Poglejske cerkve na Poljšici pri Gorjah. Ne morem reči, da se z avtorji ne strinjam in slovenska alpinistična srenja bo morala sprejeti stališče oz. neke vrste smernice glede *dry-toolinga* v gorah in plezališčih. Glede na kar lepo število plezališč za plezanje z orodji, ki nastajajo po Sloveniji, je jasno, da orodja in dereze sodijo le v tovrstna plezališča. Nekaj več polemike pa bo prav gotovo pri ponovitvah težjih skalnih smeri v hribih. Pred leti je Tomaž Jakočič že načel to tematiko, a so zaključki nekako obviseli v zraku. Mogoče je sedaj čas, da se zaveva pripelje do konca. Tako, dovolj težkih filozofskih vprašanj, pogledjmo raje, kaj so alpinisti počeli v preteklem mesecu.

Obraz Sfinge v Triglavu

Matevž Mrak (AO Radovljica) je stabilno vreme in solidne razmere pričakal pripravljen in vplezan. Vsi predhodni vzponi so bili le trening pred enim izmed ciljev sezone. Ko je vremenska napoved obetala tri dni stabilnega vremena, sta z Matevžem Vukotičem (AO Radovljica) 23. decembra iz Vrat krenila proti Severni triglavski steni. Slaba skala in nepredelan sneg sta ju precej upočasnila in tako sta prvič bivakirala raztežaj pod Amfiteatrom. Naslednji dan sta se spopadala s še slabšimi razmerami kot spodaj in

bivakirala v luknji na začetku vstopnih polic. Tretji dan sta opravila še z najtežjimi raztežaji in okrog devetih zvečer stala na robu stene. Fanta sta od 23. do 26. decembra opravila 2. zimsko ponovitev **Obraza Sfinge** z dostopom po smeri Prusik - Szalay (1000 m, VI, M6+, R, A14, VII–, A1). Prvo zimsko ponovitev sta s spustom z roba stene opravila Franček Knez in Jože Zupan daljnjega leta 1977.

Zimske ponovitve v Julijcih in Kamniških

22. decembra sta v severni steni Triglava Klemen Gerbec in Rok Tičar (oba AO Kranj) plezala **Slovensko smer** (800 m, IV/2). Dan za njima sta s smerjo opravila tudi Nejc Justin in Luka Šturm (oba AO Radovljica). Nekoliko zahtevnejšo smer sta si izbrala Rok Hostnik in Darko Juhant (oba AO Litija). Podala sta se v **Kratko Nemško smer** in izstopila po smeri **Zimmer - Jahn** (800 m, IV–/II–III) ter bivakirala na robu stene. Bilo je doživetje, ki ga Rok ne bo zlahka pozabil.

Janez Javoršek je 23. decembra raziskoval jesenske razmere v Brani. Podal se je v **Spodnji steber** (300 m, IV/III–IV), nato pa prečil v Šijo. V spodnjem delu so bile razmere precej kopne, v zgornjem pa zimske z veliko nepredelanega snega. Na drugi strani Kamniškega sedla, v zahodni steni Planjave, pa sta v smeri **Svetelove** (170 m, IV/III) veselo zatikala cepine Jure Prezelj in Rok Einhauser (oba AO Kamnik). Naslednji dan sta v isti steni Primož Lavrič in Franci Bracar (oba AO Kamnik) plezala **smer Y** (155 m, II–III). No, onadva sta bila malce manj poskočna, saj so jima plošče drugega raztežaja in na njih počivajoči požled povzročali kar nekaj preglavc.

24. decembra so Nejc Marčič, Martin in Klemen Žumer ter Jernej Žižek (vsi AO Radovljica) plezali **Brojanov raz** (400 m, III) v SV steni Stenarja. Poleg močnega vetra, ki jih je prikrajšal za sladke čokoladne radosti, jih je pričakalo tudi precej suhe skale. Istega dne sta se na dostopu pod severno steno Male Mojstrovke v sončnih žarkih kopala Blaž Košnjek in Sebastjan Potočnik (oba AO Kranj). **Severni raz** (300 m, M4+) je bil večinoma kopen, mestoma pa tudi poledenel in zasut s prhkim snegom. Naša akterja sta se kljub nizki oceni smeri morala pošteno potruditi.

25. decembra so **Slovensko smer** (800 m, IV/2) v Triglavu plezali tudi Jaka Križanič, Maja Jereb, Anže Derlink in Damijan Eržen (vsi AK Vertikala). Jaka in Maja sta preplezala še odlično narejeni Millerjev kamin in pristopila na vrh. Za Jaka je bila to zadnja tura z njemu ljubo bajlo Petzi Quark, ki jo je med novoletnimi prazniki nespretno odvrnel iz Severnega raza Male Mojstrovke. Najditelja čaka bogata nagrada v tekoči obliki.

26. decembra sta Miha Močnik in Peter Bajec (oba AO Železničar) plezala **Še bolj centralno smer** (450 m, V–/III–IV, M4+) v SZ steni Srebrnjaka. Snega ni bilo v spodnji polovici stene skoraj nič, tako da sta plezala v čevljih, višje pa sta si le nadela dereze in poprijela za cepine, saj je bilo tam več snega, ledu in zmrznjenih trav. Še preden je sonce skrilo zadnji žarek, sta stala na robu stene z opravljeno 1. zimsko ponovitvijo smeri.

2. januarja se je Miha Močnik navezal z Neli Penič (oba AO Železničar) in družino sta preplezala smer **Košir - Brelih** (200 m, M5–) v severni steni Nad Šitom glave. Opraviti sta imela s precej nepredelanega snega in s tem povezanim dolgotrajnim čiščenjem oprimkov.

Sveča v Travniku

10. januarja so v trdi temi mimo slapov v Tamarju stopali trije, že kar stalni člani naše rubrike, Radovljičani Matevž Mrak, Matevž Vukotič in Nejc Marčič. Namenili so se v severno steno Travnika, ki je bila v spodnjem delu poprhana s snegom, višje pa suha kot poper (naj mi bo oproščeno ob uporabi te klišejske besedne zveze). Fantje so v lepem sončnem vremenu izgubili en podplat čevlja, nekako uspeli izgubiti dragoceno tekočino ene izmed plastenkov ter ob

vsem tem v 18 urah opraviti 2. zimsko ponovitev **Sveče** (800 m, VII–).

Veliki Draški vrh in prvenstvena v Kofce gori

13. januarja sta Miha Zupan (AO Tržič) in Sebastjan Potočnik (AO Kranj) splezala novo smer v severni steni Kofce gore. Značilnost smeri so trave in travnati previsi ter ozki kamini. Za 500 m nove smeri **Krik divjine** sta potrebovala 8 ur, ocenila pa sta jo s III, 4, AO, M5. Luka Stražar (Akademski AO) in Matej Mučič (AO Kamnik) sta se 6. januarja podala na iskanje snega v Veliki Draški vrh in sicer v smer **Poševna zajeda** (500 m, III–IV). Silnih količin nista bila deležna, naplezala sta se, lepoto narave pa sta se naužila ob sestopu čez Tosc.

Ledene strmali

2. januarja je Matej Balažič (AO TAM) soliral **Desni slap** (60 m, WI4+) v Tamarju. Razmere ga niso navdušile, led je bil namreč precej slab, toplo vreme pa je poskrbelo za izdatno mero tuširanja. Dan zatem so v Tamar prikoralaki Primož Bregar, Domen Košir, Matej Gorenšek in Sašo Žitnik (vsi AO Železničar) ter uspeli podreti še tisto malo ledu, kar ga je ostalo v **Centralnem slapu** (120 m, 4+) in **Rastlinci** (120 m, 4). Sploh Rastlinca je bila pri vrhu precej tanka in rahitična. Odlične ledne razmere pa sta izkoristila Dejan Koren (AO Vipava) in Tadej Slokar (AS PD Ajdovščina). Prvotna želja jima je zaradi pomanjkanja ledu sicer splavala po vodi. Dobesedno. Kakorkoli, plezalno potešitev sta našla v slapu **Damoklejev meč** (250 m, IV/5, WI 90°, 70°–85°) nad Belopeškimi jezeri. Slap so 13. januarja ponovili tudi Miha Hauptman, Anže Jerše in Simon Koblar (vsi PK Škofja Loka).

2. januarja sta skupaj z otoplitvijo pod **Desni slap** (150 m, WI4+) pod Prisojnikom prišla Oto Žan in Nejc Marčič (oba AO Radovljica). Tudi onadva sta od daleč videla lepo sliko, kot je bila v resnici. Ob spremljavi nežnega žuborenja vode je ansambel Slapovi igral svoj hit *Ne reci nikdar*, led je pa na nekaterih mestih urno odstopal od stene. Zadnji raztežaj je bil primeren le za prefinjeno udrihanje, zato se je z njim pozabaval le Nejc. Pri severnih sosedih so 2. januarja led iskali Miha Zupan, Klemen Jelič, Aleš Vrhovnik in Tina, katere priimka nismo uspeli izvedeti (vsi AO Kranj). Tudi dolina Maltatal se ni izognila

Druga zimsko ponovitev Obraza Sfinge Foto: Matevž Vukotič

pomladnemu vremenu in celo najbolj hrabri ledeni kolosi so padali pod koso toplega zraka. Zahvaljujoč rani uri, ki je sicer slovenskih alpinistov grob, so uspeli preplezati slap **Hochalmfall** (80 m, WI3+). Dan za njimi se je Janez Svoljšak (AO Kranj) skupaj z Marijo Jeglič (AO Ljubljana-Matica) ogreval v slapu **Aluhol** (240 m, WI4). Zakaj ogreval, se mogoče sprašujete? Janez je namreč naslednji dan zmagal na tekmi avstrijskega prvenstva v lednem plezanju v Kotschach-Mauthenu. 6. januarja sta Dejan Koren (AO Vipava) in Tine Andrejašič (AS PS Ajdovščina) v Mrzlih vodah preplezala nov slap in mu, prazniku primerno, nadela ime **Trije kralji** (70 m, WI4+). Nato sta preplezala še slap **Tinino grlo** (110 m, WI4+/5-).

Novice je pripravil Peter Bajec - Poli.

Slap Trije kralji Foto: Tine Andrejašič

ŠPORTNO- PLEZALNE NOVICE

Slovenska balvanska odprava v Teksasu

Rok Klančnik, Boštjan Weingerl in Urša Florjančič so si za zaključek leta 2014 za plezalni obisk izbrali balvansko področje Hueco Tanks v Teksasu. Boštjan Weingerl je bil uspešen v Diabolique (8B), Loaded Direct (8A+), *Power of Landjager* (8A) in *Sarah* (8A). Rok Klančnik je preplezal Tequila sunrise (8A+) in

Chbalanke (8A) – oba na fleš, zraven pa je dodal še vzpone v Right Martini (8A+), Loaded direct (8A+), *Barefoot on Sacred Ground* (8A+), El techo de los tres (8A), Sarah sit start (8A), *Liane* (8A), *Anal Intruder #10* (8A), *Dark Age* (8A), *Sunshine* (8A) in *Power of Landjager* (8A). Urša Florjančič je uspela v *Choir Boys Light* (7B) in *Baby Martini* (7A+).

Bečan preplezal 8c+ na pogled

Klemen Bečan je zaključek leta preživel v plezališču Chulilla blizu Valencie in tam na pogled preplezal smer Siempre se puede hacer menos (8c+). Za Klemena je to najtežja smer na pogled, do sedaj je bil uspešen že v štirih smereh z oceno 8c.

8c+ za Krudra

Tik prek koncem leta 2014 je Jernej Kruder poskrbel še za en presežek v zanj že tako najbolj uspešni sezoni. V Mišji Peči je preplezal smer Človek ne jezi se (8c+), kar je njegova tretja smer te težavnostne stopnje in prva s potrjeno oceno 8c+. Preostali dve, Botulin v Kotečniku in In time v Sopotu, sta njegovo delo in še nimata ponovitve.

Druga 8c za Bizjaka

Novembra je Jakob Bizjak preplezal svojo prvo 8c – The Secret v Sopotu, v dneh pred božičem pa je uspel še v svoji drugi. V Mišji Peči je preplezal Natural Link.

Novice je pripravil Peter Mikša.

PISMA BRALCEV

Jože Žunec 80-letnik

Pred dnevi, 19. decembra 2014, je Jože Žunec praznoval 80 let plodnega ustvarjalnega življenja. Rojenega v kraju Seneca pri Veliki Nedelji ga je poklicna pot metalurga pripeljala na Ravne. Opravljal je različna vodstvena dela v železarni, bil je obratovodja valjarne, član uprave in predsednik Železarne Ravne, ob tem pa je uspešno zaključil magistrski študij. Mlademu inženirju je takrat veliko pomenil šah, predvsem problemski, kadar pa je imel le malo več časa, je ušel v hribe. V zrelih letih, ko so ga planine čisto zasvojile, se je lotil številnih planinskih in tudi plezalnih tur. V družbenem življenju Koroške je Jože aktiven ves čas na več področjih, še posebej pri planinstvu. Ob vodenju kot dolgoletni predsednik PD Ravne, ob gospodarjenju s planinsko kočjo društva in koordinaciji številnih aktivnosti na Koroškem je več kot tri desetletja organiziral in uspešno izpeljal številne planinske pohode in ture, nepozabne dobro organizirane večdnevne planinske ture v gorovja sosednjih in bližnjih držav: v Durmitor v Črni Gori, po Velebitu na Hrvaškem, po Tatrah, po avstrijskih in švicarskih Alpah, v bolgarskih in grških gorah in še bi lahko naštevali. Nič manj niso bili zanimivi pohodi po prleških in haloških gričih.

Posebej velja omeniti vsakoletno decembrsko pot Čez goro k očetu, imenovano po Prežihovi noveli. Zraven je bil od ideje zasnove in jo polnih 20 let skupaj s sodelavci izvajal obogateno s kulturnim programom med Korošci tostran in onstran meje.

Planinski prijatelji se z veseljem spominjamo in smo Jožetu hvaležni za lepe planinske dni, ki smo jih doživeli skupaj. Ob visokem življenjskem jubileju mu planinski prijatelji želimo še mnogo zdravih let in lepih planinskih poti vsaj na bližnjo in ljubo Uršljo goro.

PD Ravne na Koroškem

Iščem stare Planinske vestnike

Kupim *Planinski vestnik* od leta 1895 do 1901, tudi posamezne letnike in tudi posamezne številke teh letnikov. Vojko Slavec, tel.: 0039040396013, e-pošta: silvanaval@libero.it

PLANINSKA ORGANIZACIJA

Dejavnosti Planinske zveze Slovenije

Planinska zveza je bila tudi januarja zelo aktivna. 15. 1. je imel Upravni odbor (UO) PZS svojo 4. sejo, na kateri so poročali o aktivnostih v obdobju od pretekle seje. Predstavila se je nova načelnica **Mladinske komisije** (MK) Barbara Bajcer, člani UO so se seznanili s predlogom sprememb Častnega kodeksa slovenskih planincev, podana je bila informacija o organizacijskem statusu Slovenskega planinskega muzeja, ki se pod določenimi pogoji vključi v Narodni muzej Slovenije. Potrdili so vsebinski in finančni načrt PZS za leto 2015, zasnovo Slovenske turnokolesarske poti, sklep o nadomestilih za vzdrževanje planinskih poti ob souporabi planinskih poti s strani turističnih in drugih organizacij, kadar je to pogodbeno določeno, predlog priporočil za zavarovane plezalne poti v I. obravnavi, certifikate Okolju prijazna planinska kočja (Koča pri Jelenovem studencu, Dom na Uršlji gori, Dom pri izviru Završnice) in Družinam prijazna planinska kočja (Mozirska kočja na Golteh, Dom pri izviru Završnice, Planinski dom na Kumu, Planinski dom Velikonočnica in Planinski dom na Jančah) za obdobje 2014–2019 ter vpis novega Planinskega doma Čemšenik (PD Iskra Kranj) v register planinskih koč. Naslednja seja UO PZS bo 5. 3. 2015.

PZS je konec leta 2014 razpisala prosto delovno mesto strokovnega delavca za področje planinskih koč in varstva gorske narave, konec januarja pa je povabila na predstavitev avstrijskega projekta Planinske vase kot primera dobre prakse pri uresničevanju določil Alpske konvencije na področju turizma. Aktivno je sodelovala na sejmju Alpe-Adria: Turizem in prosti čas 2015. V okviru sejma je skupaj z **Gospodarsko komisijo** (GK) na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani organizirala 4. konferenco o planinskem gospodarstvu, kjer je bil glavni poudarek na promociji, marketingu in povezovanju planinskih koč; podelili so nove certifikate Okolju in Družinam prijazna planinska kočja, predstavili pa so tudi novosti na

področju delovno-pravne in finančne zakonodaje ter spregovorili o vplivih na planinsko gospodarstvo.

GK je obveščala o razpisih za delo oskrbnikov, kuharjev itd. v planinskih kočah in pozvala vse zainteresirane k javni obravnavi osnutka Pravilnika o upravljanju, poslovanju in opremljanju planinskih koč. Pravilnik je nato sprejel Zbor gospodarjev, ki je bil 31. 1. na Gospodarskem razstavišču.

V začetku januarja je PZS organizirala posvet o urejanju zavarovanih plezalnih poti. Predstavili so trenutno stanje, osnutek priporočil za gradnjo podobnih objektov, izhodišča in stališča PZS, na koncu pa je sledila še javna razprava. Predsednik PZS Bojan Rotovnik je ob posvetu poudaril, da splošnih nasprotovanj osnutku priporočil PZS za zavarovane plezalne poti ni. Po uskladitvi pravnih in izvajalskih vidikov priporočil so primerna za nadaljnjo obravnavo na organih PZS. V priporočila je potrebno smiselno vključiti priporočila CAA (Združenje planinskih organizacij alpskega loka) in UIAA (Mednarodno združenje planinskih organizacij) s tega področja. "Cilj je, da bi spomladi 2015 pridobili priporočila za

izgradnjo zavarovanih plezalnih poti, ki bodo povzeta po tujih izkušnjah in oplemeniteni s slovenskimi izkušnjami in znanjem. Tako kot plezališča bi bilo smiselno tudi zavarovane plezalne poti uvrstiti med spremembe Zakona o planinskih poteh (ZPP) s tem, da bi za ZPP smiselno enako veljala določila o pridobivanju potrebnih soglasij za nadelavo, o skrbništvu in vzdrževanju ter o odgovornosti skrbnikov," je še dejal predsednik Rotovnik. PZS bo v skladu z možnostmi sodelovala in delno sofinancirala nadelavo izjemno zahtevnih planinskih poti, zaradi velikega obsega dela z zavarovanimi planinskimi potmi in zakonskimi omejitvami pa na trgu ne bo ponujala izvajanja nadelave zavarovanih plezalnih poti. PZS bo do pomladi 2015 izvedla interno razpravo o označevanju zahtevnosti zavarovanih plezalnih poti ter o uveljavitvi nove, četrte stopnje zahtevnosti planinskih poti.

MK se je veselila novih zmagovalcev državnega tekmovanja Mladina in gore, ki je 10. 1. potekalo v Idriji (več o tem v posebnem članku) in objavila poziv za soorganizacijo regijskega dela 27. tekmovanja Mladina in gore v novembru

2015. Razpisali so tudi štiridnevni neformalni seminar oz. zimsko planinsko šolo 2015, ki bo od 5. do 8. 3. na Pokljuki. Vabljeni mladinski voditelji, starejši srednješolci in študenti. Rok prijave: 20. 2., več informacij: mladinska.komisija@pzs.si.

Komisija za planinske poti (KPP) je planinska društva in odbore za planinske poti v okviru MDO PD pozvala h kandidaturi za izvedbo Dneva slovenskih markacistov 2015 (prej Tončkov dan), ki bo 4. 7. 2015.

Komisija za varstvo gorske narave je razpisala tečaj in licenčno izpopolnjevanje varuhov gorske narave. Tečaj bo potekal pod vodstvom Marjete Keršič Svetel na različnih lokacijah po Sloveniji od 9.–10. in od 30.–31. 5. ter 20. in 21. 6. Rok prijave: 28. 2. 2015.

PZS je pri obravnavi predloga Načrta upravljanja TNP pozvala vsa zainteresirana PD, da na PZS posredujejo svoje predloge in komentarje oz. pripombe.

Vodniška komisija (VK) je objavila spremembo datuma kopnega izpopolnjevanja v PUS Bavšica, izvajala razpisane tečaje in izpopolnjevanja ter izdala brošuro akcij VK v letu 2015; dostopna je na spletni strani vk.pzs.si.

Komisija za alpinizem (KA) je razpisala seminar za alpinistične inštruktorje in alpiniste povabila na mednarodno srečanje plezalcev, ki ga od 10. do 17. 5. 2015 organizira Angleška gorniška zvez BMC. KA bo pri tem podprla dva slovenska predstavnika.

Komisija za športno plezanje je konec januarja v Zavodu sv. Stanislava – na Škofijski klasični gimnaziji plezalce srednješolce povabila na 21. državno srednješolsko prvenstvo v športnem plezanju.

Komisija za gorske športe je poročala, da je naš najboljši tekmovalec v turnem smučanju Nejc Kuhar na zahtevni mednarodni preizkušnji Mountain Attack zmagal z novim rekordom proge in seveda tudi prepričljivo zmagal na domači tekmi na Zelenici, ki je bila prva tekma letošnjega slovenskega pokala in državnega prvenstva v vzponu. Za Nejca bomo navijali tudi na svetovnem prvenstvu, ki bo med 4. in 12. 2.

potekalo v švicarskem Verbierrju. PZS je skupaj z Gorsko reševalno zvezo Slovenije (GRZS) delovala preventivno in opozarjala na varnejše obiskovanje gora v zimskih razmerah, obveščala o tečajih varnejše hoje ter o odpoklicu

120 let
Planinskega
vestnika

PLANINSKA
ZVEZA
SLOVENIJE

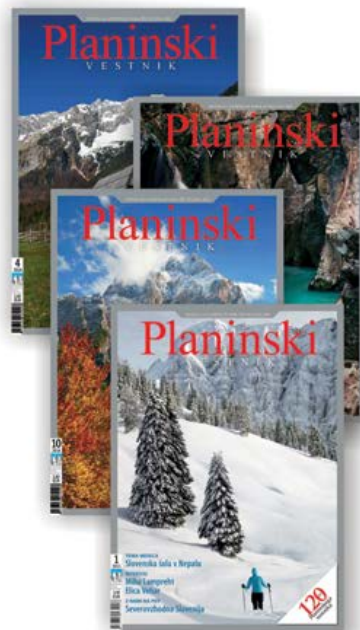
ALPINE
ASSOCIATION
OF SLOVENIA

Ob 120-letnici
Planinskega vestnika
prvim
200 novim naročnikom
**podarimo nahrbtnik
in pohodniške palice.**

Pokroviteljica akcije je Krka,
tovarna zdravil, d. d., Novo mesto.

REVIA ZA LAUBITELE GORA, ŽE OD LETA 1905
Planinski
VESTNIK

Cena letne naročnine: **39,00 €**. **25 % popust** za člane planinskih društev PZS: **29,25 €**.
DDV je vključen v ceno. Vsi nagrajenci bodo darila prejeli marca 2015.

9. mednarodni festival gorniškega filma Domžale

Letos gostuje sanjski predavateljski par

V Cankarjevem domu v Ljubljani bo od 23. do 27. februarja 2015 pester in zanimiv teden za vse ljubitelje gora, narave in aktivnosti na prostem. Nekateri filmi bodo na ogled tudi v Mestnem kinu v Domžalah, Mestnem kinu Metropol v Celju in Mestnem kinu Ptuj.

Edini tovrstni festival v Sloveniji, ki ga že deveto leto organizira Društvo za gorsko kulturo Domžale, je od leta 2007 član ugledne Mednarodne zveze gorniškega filma (IAMF).

V tekmovalni spored se je uvrstilo 49 filmov iz številnih držav z vsega sveta v skupni dolžini 39 ur, ki so razdeljeni v štiri kategorije: gore, šport in avantura; alpinizem; plezanje; gorska narava in kultura. Med njimi so tudi taki, ki so že prejeli nagrade na velikih tovrstnih festivalih po svetu. Strokovna žirija bo nagradila najboljši film v vsaki kategoriji in najboljši film festivala, ki bo prejel glavno nagrado mesta Domžale.

Poleg tega bo posebno nagrado podelila tudi Televizija Slovenija. Filme bo ocenjevala petčlanska mednarodna žirija, ki jo sestavljajo Claudia Kühle, nemška televizijska urednica, plezalka in plezalna inštruktorica pri Nemški planinski zvezi (DAV); Matthias Aberer, avstrijski filmski ustvarjalec in sodelavec festivala gorniškega filma v Gradcu; Sudarson Karki, nepalski okoljevarstvenik, avtor dokumentarnih filmov in organizator več filmskih festivalov v Nepal; slovenska člana pa sta Mojca Volkar Trobevshek, svobodna kulturna ustvarjalka in scenaristka dokumentarnih filmov (*Tista lepa leta*, *Mira Marko*, *Drobne stvari*, *Vdih drugega*, *Drugo življenje macesna*); in Matjaž Jeran, športni plezalec, inštruktor plezanja in alpinist. Opravil je prvi slovenski prosti vzpon v smeri Freerider v El Capitanu in prvi prosti vzpon v alpskem stilu po Slovenski smeri v Trango Towerju.

Pester filmski spored bodo dopolnili predavatelji z zanimivimi zgodbami.

Lynn Hill, nežnejša polovica sanjskega para, je legendarna ameriška plezalka, ki je po vsem svetu premikala meje prostega plezanja in leta 1993 kot prvi človek na zemlji prosto preplezala znamenito smer Nos v El Capitanu. S tem dejanjem je na najboljši možni način zanikala trditve nekaterih pomembnih plezalcev tistega časa, da ženska ne bo nikoli prosto zmogla preplezati tako težke smeri. Maurizio Zanolla - Manolo iz Italije, ikona športnega plezanja, ki pri 56 letih še vedno pleza smeri z oceno 9a, je drugi pol sanjskega para. Pred dvema letoma smo na tem festivalu uživali v filmu *Verticalmente démodé*, v katerem Manolo v steni prikaže poezijo gibanja, ki je plezanje spremenilo v umetnost, v balet v vertikali. Sudarson Karki je predan nepalski raziskovalec ptic s fotoaparatom in kamero, ki bo prikazal čudovito biotsko raznovrstnost Nepala, na katero vplivajo pokrajina, višina in podnebje. Matjaž Jeran, plezalski zanesenjak in idejni oče Plezalnega

centra Ljubljana, znan po doživetih plezalni in popotniški fotografiji ter nepozabnih zgodbah, bo pripovedoval o velikih stenah in dekletih iz študentskih let.

Ob letošnji 40-letnici prvega slovenskega vzpona na osemtisočak bodo spregovorili člani odprave Makalu 1975. Vrh je doseglo sedem alpinistov, Marjan Manfreda - Marjon celo kot prvi človek brez uporabe umetnega kisika, ki je s tem za nekaj časa postal rekorder v doseženi višini brez dodatnega kisika. V spremljevalnem programu bosta dva dogodka. Eden bo predavanje o znameniti pohodniški poti Alpe Adria Trail. Drugi bo alpinistično-plezalni večer, na katerem bo Planinska zveza Slovenije razglasila najboljši alpiniste in športne plezalce preteklega leta. Torej imamo za poln 80-litrski *ruzak* vzrokov, zakaj ne bi smeli zamuditi letošnjega festivala gorniških filmov.

Mire Steinbuch

ABS jeklenih kartuš in ABS TwinBag sistemov proizvajalca Ortovox, sodelovala pa je tudi na novinarski konferenci GRZS sredi januarja.

V PZS so poročali tudi o predstavitvi novega turistično-planinskega zemljevida Čičarija, ki so ga pripravili in izdali Hrvatska gorska služba spašavanja - Kartografski odsjek ter planinska društva, združena v Istarski planinarski savez in Riječki planinarski savez.

Zdenka Mihelič

15. sezona K-24 rekordna

Prvo soboto v decembru smo v skladu s pravili K-24 v Črni na Koroškem zaključili sezono. Zaključek je bil tokrat še posebej slovesen - Izziv K-24 je praznoval 15-letni jubilej in sezona je bila rekordna, saj ga je v letu 2014 zmoglo 30 adrenalinskih planincev. S tem je bil, čeprav le za enega udeleženca, presežen dosedanj rekord iz sezone 2006.

Podroben pregled potrjenih članov v K-24 po letih je sledeč: 2000 - 18, 2001 - 26, 2002 - 11, 2003 - 9, 2004 - 4, 2005 - 17, 2006 - 29,

2007 - 14, 2008 - 14, 2009 - 8, 2010 - 12, 2011 - 15, 2012 - 11, 2012 - 17, 2014 - 30; skupaj 235. Iz te male statistike izhaja, da sta se predvidevanji ustanoviteljev kluba potrdili, namreč gre za izziv, ki ni rezerviran le za peščico vrhunsko pripravljenih, po drugi strani pa je dovolj zahteven, da ga ne zmore vsak. Zmorejo ga le dobro telesno in še posebej psihično pripravljeni posamezniki.

V 24 urah je treba prehoditi (malo tudi preteči) okoli 90 kilometrov in premagati okoli 5000 višinskih metrov (uradna časovnica celotne poti je 29 ur). Uresničila se je tudi domneva, da klub ne bo kratkega diha, temveč bo ostal aktualen daljše obdobje. To potrjuje nihanje v številu novih članov navzgor oziroma navzdol, ni pa trenda upadanja.

K-24 z uradnim podnaslovom Največji koroški hribovski izziv je bil ustanovljen z namenom promocije koroškega planinstva in turizma. Ustanovitelja sta PD Črna ter hotel Krnes, sedaj gostišče Lunder. Sedež kluba je na avtobusni postaji v Črni. Član lahko postane vsak, ki v največ 24 urah prehodi pot

Črna-Žerjav-Uršlja gora-Sleme-Smrekovec-Loka-Raduha-Bukovnikovo sedlo-Olševa-Kumer v Koprivni-Peca-Črna ali v največ 25 urah, če je starejši od 50 let. Prav tako postanejo članice ženske, ki pot prehodijo v največ 25 urah. Začetek in smer poti je poljuben, pomembno je, da pohodnik obišče vse navedene točke. Pot se mora premagati brez pripomočkov ali drugih oseb, dovoljena je le uporaba pohodnih palic. Med potjo je dovoljena oskrba s pijačo, okrepčili, rezervno obleko in obutvijo. Dovoljena je tudi uporaba mobilnega telefona. Udeležba na poti je na lastno odgovornost!

Pot lahko prehodi vsakdo sam ali več ljudi skupaj. Ljudje, ki so ves čas skupaj na pohodu, si med seboj lahko pomagajo. Čas poti si meri vsak sam, na poti ni nobene kontrole, vse temelji na poštenju in planinski etiki. Evidenca opravljene poti se vodi v posebni knjigi na AP Črna. Vsak udeleženec sam vpiše potrebne podatke v knjigo. Vsi člani K-24 se brez posebnih vabil sestanejo prvo soboto v decembru ob 18. uri na AP v Črni. Na srečanju se vse, ki so v tekočem letu uspešno zmogli pot, sprejme v K-24 in

se jim podeli priznanje. Priznanja imajo vpisano tekočo številko.

Čeprav je za članstvo v K-24 že dovolj le enkratna prehojena pot in ponovitev ne štejemo, lahko povemo, da je nekaj članov, ki so pot ponovili večkrat. Pri tem so bili še posebej aktivni Jani Marn z 18 ponovitvami, Zvonko Mezga s 25 in absolutni rekorder Janez Stočko, ki je s potjo opravil 30-krat. Sezono 2015 K-24 začneja z 235 člani. Vse adrenalinsko razpoložene ljubitelje planin, željne izziva na meji svojih telesnih in psihičnih sposobnosti, vabimo na spopad s tem koroškim izzivom in v družbo v elitni klub K-24! Vse informacije dobite na www.crna.si, kjer je tudi seznam članov in 12-minutni film o tej poti.

Marijan Lačen

Popravek
V PV št. 12/14 na str. 29 se je v članku A. Mašere *Klement Jug - mit in resničnost* pojavila neljuba netočnost, da se je filozof A. Meinong rodil leta 1853. Pravilna letnica rojstva je 1853. Za spodrsrljaj se bralcem opravičujemo. Ur. PV.

Komna Foto: Iztok Butinar

Varno v Triglavski narodni park pozimi V naravo in hribe ne hodimo samo poleti, ampak tudi v zimskem času, ko so gore še posebej lepe in vabljive. Če snega ni v dolini, ga zagotovo najdemo v gorah, in lahko bi rekli, da je zimska tura v hribe v lepem vremenu poseben užitek, s katerim se lepa poletna tura le težko primerja. Ob izletu v gore pozimi pa je zaradi varnosti treba upoštevati nekaj priporočil.

Pozimi so dnevi krajši in vidljivost slabša, zato se lahko tura, ki smo jo poleti z lahkoto opravili v dnevni svetlobi, zavleče do teme. Pozimi je v visokogorju praviloma sneg, kar otežuje hojo, večina poti postane zelo zahtevnih, spihana mesta poledenela, potrebna je uporaba derez in cepina. Mnogi se na turo odpravimo tudi s smučmi. Nikar se ne odpravimo brez plazovne žolne, ki ni reševalno sredstvo, je pa nujen osebni pripomoček za iskanje zasutih v plaz; pri sebi imejmo tudi plazovno sondo in plazovno lopato. Omenjeni "trojček" močno skrajša čas iskanja in odkopavanja v primeru nesreče – če ga znamo uporabljati. Ob obilnem sneženju, odjugi ali v hudem vetru se pojavlja tudi nevarnost proženja snežnih plazov, ki se lahko sprožijo spontano ali pa jih sprožimo sami. Zima, kakršna je letošnja, je lahko zelo varljiva, saj po nižinah ni snega, temperature so bolj pomladne kot zimske in izgubimo občutek zimskih razmer, na katere lahko naletimo v visokogorju. Triglavski narodni park se zato trudi obveščati svoje obiskovalce o nevarnosti proženja snežnih plazov na najbolj

obiskanih točkah parka. Podatki so informativne narave in so dostopni kot povezava na spletnih straneh www.tnp.si in na www.plazovi.info.

S poznavanjem terena, upoštevanjem zimske specifikke (krajši dan, velike temperaturne razlike, veter, težji in večji nahrbtnik . . .), pravo družbo, upoštevanjem omenjenih napotkov in pravo mero zdravega razuma bomo nevarnost znižali na najnižjo še sprejemljivo raven in tako na turah v zimskem času lahko zares uživali.

Iztok Butinar

V SPOMIN

Leon Palčič (1939–2014)

Betka je bila dobra gospodinja, Leon Palčič pa resen in skrben oskrbnik Prešernove kočice na Stolu. Deset let neutrudnega dela in razdajanja planincem sta preživela na Stolu. Zadnjo sezono sta od daleč, iz Mošenj, nemočno opazovala, kako je veter vrtil oblake po Stolu in *poslušala* bučanje – kakor v letih, ko sta bila v takih prilikah na varnem v koči. Pripravljen na slavo se je dobro uro pred prihodom novega leta ob postelji zgrudil in se za vedno nemo poslovil od tega sveta, od svojcev, ki jih je imel rad, in prijateljev, ki jih je cenil in spoštoval.

Prihajal sem v kočico. Po več ur sem se zadrževal v okolici. Z ženo sta nesebično podprla mojo zamisel in delo, ko sem po dolgih letih *odkril* in očistil *Steden'c* na razpotju *med Stolmi* (po domače). Opis in prikaz tega dejanja na papirju sta izobesila na

steber v točilnici in kot zanimivost to razlagala planincem.

Leon me je sprejemal kot prijatelja, Betka kot gosta. Vsakokrat sva z Betko pred odhodom pred kočico popila kavico. Tudi tistega leta, ko je bila nadležna miša zalega. Izdelal in dostavil sem jima *p/h*. Leon mi je pozneje povedal, da je miši uspešno polovil, da je štel le do dvesto, potem pa nič več. Zaupal mi je, da je po 70. letih bitke na Stolu brskal okrog kočice in v bližini groba partizana Kodra našel dvanajst tulcev iz orožja starojugoslovanske vojske, ki so ga posedovali borci. Izjemoma mi je kot prijatelju poklonil tri tulce, ki jih hranim v svojem muzeju. Včasih z resnim, drugič s hudomušnim pristopom je sprejemal goste. Vsi smo ga cenili in spoštovali. Z lepim in prijetnim je obelžil svoj čas na Stolu. Zato se ga bomo hvaležno spominjali prav planinci z mislijo enega od mnogih: "Ljudje, živali in vode, planine in gore v sožitju naj živé . . ."

Pavel Bešter

Franc Košir (1942–2014)

Ne vem kakšen planinec ni bil, a kot Gorenjec vsaj pohodniški, nedvomno pa je bil pomemben član slovenskega himalajskega dogajanja. V sedemdesetih in osemdesetih letih prejšnjega stoletja, torej še v Jugoslaviji, je bila ena največjih težav našega alpinizma, kako v državo spraviti opremo za himalajske odprave, pa ne le opremo, tudi material za izdelavo šotorov, zaščitne obleke in podobno. Ni šlo le za dovoljenja, kaj se sme in česa se ne sme uvoziti, pač pa tudi za izogib resnično visokim carinskim in špedicijskim stroškom. V zadregi smo se obrnili kar na carinsko upravo Slovenije. Naleteli smo na dva prijazna človeka, upravnika Franca Sabliča in njegovega pomočnika Franca Koširja. "Tu smo

sami Franciški," se je pošalil tretji v upravi – Franc Bolka. Košir nas je vzel pod svoje okrilje. "Delali bomo po carinskih predpisih, a z vsemi olajšavami, ki jih omogočajo." Za lahke višinske šotore smo potrebovali posebne palice iz oplemenitenega aluminija, pa zadržge, sponke, toda vsega potrebnega blaga nismo mogli dobiti doma. Vendar so bili šotori samo del podobnih problemov. Prva rešitev je začasni uvoz, češ, saj bo šlo blago spet ven iz države. Blago v carinskem skladišču nam ne koristi, zato je treba dobiti dovoljenje za hišno skladiščenje, torej doma in v delavnicah. Naslednje dovoljenje je bilo potrebno za predelavo tega in za vgradnjo v nove izdelke. Nazadnje je ta material, razdeljen in predelan, potoval v Himalajo v obliki nosaških tovorov skupaj z doma izdelano in kupljeno opremo, torej je šel v izvoz, deloma začasni, deloma stalni. Na koncu je vse, kar ni ostalo v Himalaji, prišlo nazaj kot ostanek začasnega izvoza. S to metodo je Franc Košir pomagal tudi slovenski industriji, saj je vrsta strojev leta in leta delovala v tovarnah, čeprav so bili le "časasni" uvoženi. Poseben zaplet je nastal pri odpravi Everest '79, ko v Ljubljani zapečatenih 630 kosov tovora beograjska carina ni hotela spustiti na letalo, češ da je treba vse blago razdeliti po uvoznih in izvoznih deklaracijah. "Ne verujem ja ni vlastitom bratu, a kamoli slovenačkom cariniku," mi je odvrnil šef carinikov na Surčinu, ko sem se skliceval na carinske plombe. Spet Franc Košir in telefoni slovenskim funkcionarjem v Beograd, potem pa je tudi ta ovira padla. Tak je bil Franc Košir, namestnik in pozneje upravnik ljubljanske carinarnice, po osamosvojitvi, h kateri je prav s svojim znanjem in iznajdljivostjo bistveno pripomogel (uvoz vsega potrebnega), pa je bil direktor slovenske carine. Skromen za rinjenje v ospredje in samozavesten zaradi poštenega in učinkovitega dela, res zglede resnično velikega Slovenca. Rdeči križ, katerega predsednik je bil, dokler je mogel, ga je prekmalu izgubil. Takih ljudi je tako malo, da ne bi smeli nikoli umreti, sem pomislil ob njegovi smrti na silvestrovo pravkar minulega leta. Ljudi, ki so se me dotaknili, nikoli ne izpustim iz svojega očesa in srca. Tole sem mu moral napisati v spomin, zaslužnemu človeku tudi za našo Himalajo.

Tone Škarja

**ZIMSKA
DOŽIVETJA
NARAVE**

vsak petek ob 17.05 h
na radiu Ognjišče
z Blažem Lesnikom

radio ognjišče <http://oddaje.ognisce.si/dozivetja>

**RADIO ŠT. 1
OD KOLPE DO BARJA**

radijska oddaja
ČEZ HRIBE IN DOLINE
vsak 3. četrtek v mesecu, ob 17. uri

SE SLIŠIMO!

**RADIO
UNIVOX**

99.5 MHz
106.8 MHz
107.5 MHz

Rožna ulica 39
1330 Kočevje

T: 01/893 99 10
F: 01/893 99 24
E: info@univox.si

**RADIO
KRANJ 97.3**

www.radio-kranj.si

GORENJSKI megasrček

gorenjska televizija
www.gtv.si

gore – ljudje.net

dobro jutro

**Planinski vestnik
tudi v oddaji Dobro jutro
na TV Slovenija**

88,3 MHz, 96,9 MHz, 97,2 MHz,
99,5 MHz, 103,7 MHz,
105,1 MHz in 106,2 MHz.

Primorski val

**Od Trente do Trojan, najbolj poslušana
regionalna radijska mreža na Primorskem.**

Nalgesin® S

ustavi bolečino,
preden bolečina
ustavi vas.

**Hitra
rešitev**

Pri glavobolu, zobobolu,
menstrualnih bolečinah,
bolečinah v mišicah
in sklepih.

V hitrem ritmu življenja vas bolečina lahko hitro ustavi. Zato imejte pri roki Nalgesin S, ki se zaradi posebne učinkovine hitreje absorbira, doseže mesto bolečine in jo hitro ustavi.

Nalgesin® S – hitra rešitev za bolečino.

www.nalgesin.si

www.krka.si

KRKA

*Naša inovativnost in znanje
za učinkovite in varne
izdelke vrhunske kakovosti.*

Pred uporabo natančno preberite navodilo!

O tveganju in neželenih učinkih se posvetujte z zdravnikom ali s farmacevtom.